

AZ
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
FÜZETEI

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A sorozatot szerkeszti
P. VÁSÁRHELYI JUDIT

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bátonyi Viola
Belitska-Scholtz Hedvig
Hegedüs Péter
Kertész Gyula
Kovács Ilona
Nagy Attila
Nagy Zsoltné
Nemeskéri Erika
Rózsa Mária
Soltész Zoltánné
Tószegi Zsuzsa
W. Salgó Ágnes

**AZ
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
FÜZETEI
9.**

**AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
ÉPÜLETE
A BUDAVÁRI PALOTÁBAN**

**SZERKESZTETTE
FARKAS LÁSZLÓ-NÉMETH MÁRIA**

**BUDAPEST
1996**

ISBN 963 200 371 3

ISSN 0865-7548

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

YC 122.624

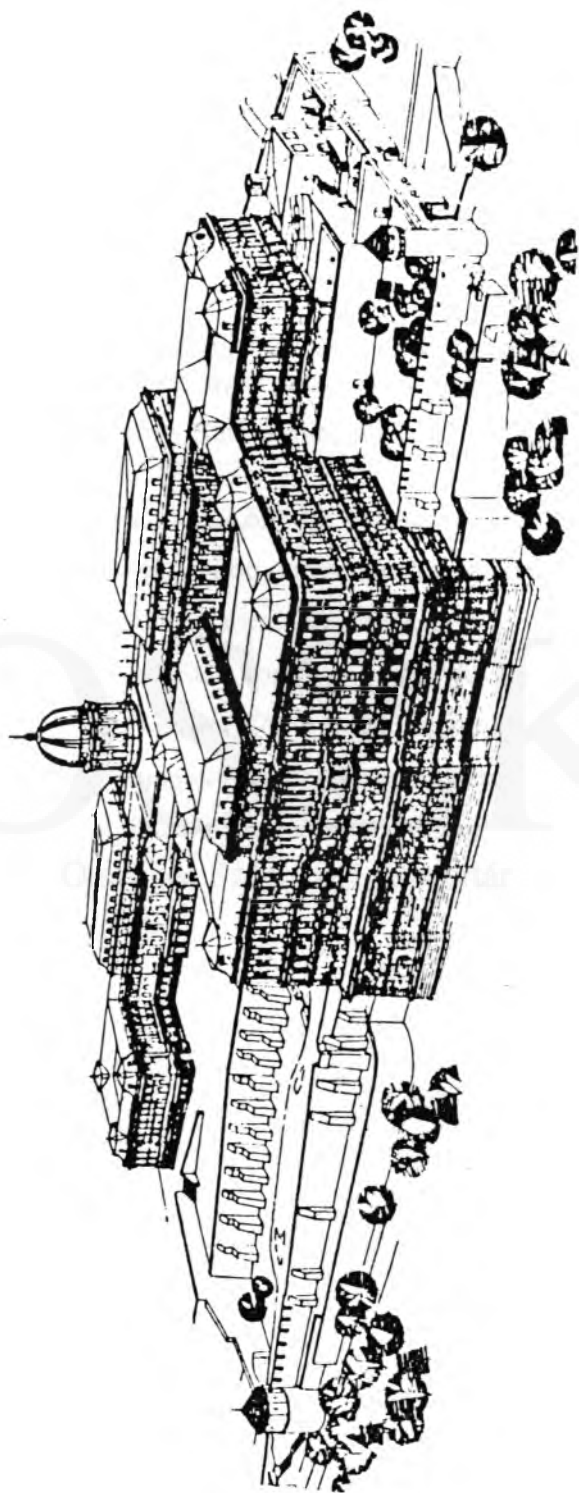
7997

Kiadja az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: POPRÁDY GÉZA

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, Budapest

Munkaszám: 96.196

TARTALOM

INHALT

FARKAS László: Előszó	9
Vorwort	11
CZAGÁNY István: Az Országos Széchényi Könyvtár épülete a Buda- vári Palotában és az előzmények ezen a területen	13
Das Gebäude der Széchényi Nationalbibliothek im Budaer Palast und die Vorgeschichte des Ortes	22
HAVASSY Pál: Az új Nemzeti Könyvtár építészeti kialakítása	23
Die architektonische Konstruktion der neuen Nationalbibliothek ...	36
FARKAS László: Az építkezés története az üzemeltető szemszögéből	39
Die Geschichte der Bauarbeiten von Standpunkt des Inbetriebhalters	55
LŐRINCZI Edit: Az új Nemzeti Könyvtár tervezésének története ...	59
Die Geschichte der Planung der neuen Nationalbibliothek	86
MACZIKA Béla: Az építkezés történetének bibliográfiája 1956–1985	89

Országos Széchényi Könyvtár

Magyarország nemzeti könyvtára, az 1802-ben Széchényi Ferenc gróf nagylelkű adományából létrejött Országos Széchényi Könyvtár úgyszólván kezdettől fogva elhelyezési gondokkal küzdött. Sok hányattatás után végre, 1847-ben kapott megfelelő elhelyezést a Pollack Mihály által tervezett, klasszicista stílusú, időközben elkészült, új épületben, a Nemzeti Múzeum épületében. A múlt század elején, az 1807., az 1808. s végül az 1834. évi országos törvények alapján létesített Magyar Nemzeti Múzeum voltaképpen a Széchényi Ferenc által létesített országos könyvtárból nőtt ki, s a Széchényi Könyvtár több, mint egy évszázadon át a Nemzeti Múzeummal szerves kapcsolatban működött. Ez a szervezeti összetartozás csak 1949-ben szűnt meg a Nemzeti Múzeum részintézményeinek önállósulásával. Azóta az Országos Széchényi Könyvtár is teljesen önálló nemzeti könyvtár.

Helyileg azonban még akkor is a Nemzeti Múzeum épületében maradt, holott az egyre gyarapodó könyvtár helyhiánya a múzeum épületében már a 19. század utolsó évtizedében is nyomasztó volt, a második világháború után pedig katasztrofálisan megnövekedett. Egyidejűleg persze helyhiánnyal küdöttek a múzeum épületében elhelyezett többi múzeumi intézmények is. Ezen a helyzeten kívánt segíteni a kormányzat 1959-ben, midőn úgy döntött, hogy a második világháború alatt nagymértékben tönkrement, de teljesen mégsem elpusztult budavári volt királyi palotát kulturális intézmények számára kell helyrehozni, illetve átalakítani, és ott kell elhelyezni – egyéb kulturális intézmények mellett – az ország nemzeti könyvtárát, az Országos Széchényi Könyvtárt is. E döntés értelmében a Könyvtár számára a palotaépület krisztinavárosi szárnyát, az úgynevezett F épületet kellett kialakítani.

Az átalakítási munkák tervezése, sőt kivitelezése is haladéktalanul, már 1960-ban megkezdődött, és – az eredeti elképzelések és döntések szerint – az egész palotaépület teljes átépítését 1969-ig be kellett volna fejezni. Az építkezés azonban sajnálatosan elhúzódott, és az Országos Széchényi Könyvtár elhelyezésére szolgáló F épület, ami az egyes épületrészek befejezésének sorrendjében utolsónak maradt, végül is csak az 1983. év végére készült el, s a Könyvtár működését ott csak 1985 tavaszán kezdhette meg. Ennek a kerekén 25 évig tartó építkezésnek a történetét, illetve annak egyes jellemző részeit, eseményeit igyekeztünk összefoglalni ebben az öt kisebb tanulmányt tartalmazó kiadványban.

A sorrendben első tanulmány, Czagány István építész-történész „Az Országos Széchényi Könyvtár épülete a Budavári palotában és az előzmények ezen a területen” című írása a budavári királyi palota előtörténetével foglal-

kozik, a III. Béla király (1773–1193) idejéig visszanyúló kezdetektől egészen az 1944–45. évi ostrom alatt nagy részben elpusztult palotaépület helyreállításának megkezdéséig.

Az F épület tervező építész, Havassy Pál „Az új Nemzeti Könyvtár építészeti kialakítása” című tanulmányában a tervezés feladatait és problémáit taglalja; azt, hogy miképpen lehetett egy reprezentatív célokra szolgáló, s nagyrészt elpusztult palotaépületet úgy helyreállítani és átalakítani, hogy az egy modern nemzeti könyvtár funkcionális igényeinek is megfeleljen.

A Könyvtárnak mint üzemeltetőnek szemszögéből emlékezik vissza Farkas László, a tervezés és építkezés idejére a Könyvtárban létesített könyvtárépítési munkacsoport egyik tagja arra, hogy miként kellett és mennyire lehetett a Könyvtárnak a tervezésben és az építkezés folyamán is a sajátlagos könyvtári szempontokat, követelményeket és igényeket érvényesítenie.

Lőrinczi Edit belsőépítész, tervező, aki hosszú ideig – az 1960-as évek végétől – a felelős építész-tervezői munkakört is ellátta, tanulmányában betekintést nyújt abba a dzsungelbe, amit egy ilyen nagyon fontos és mégis évtizedekig elhúzódó építkezés lebonyolítása a szocialista gazdasági és jogi viszonyok között jelentett.

A dolgozatok sorát végül Maczika Béla raktári osztályvezető bibliográfiája zárja le, mi az Országos Széchényi Könyvtár várbeli elhelyezésére vonatkozó, vagy azzal kapcsolatos sajtóközlemények és egyéb ilyen tartalmú kiadványok bibliográfiai feldolgozását foglalja magában.

Befejezésként utalnunk kell arra, hogy a kötetben foglalt tanulmányok kéziratai éppen tíz éve készültek el. Azóta a szerzők közül ketten meghaltak, a többiek pedig most már nem sikerült elérni. Így a szöveg az érintettek eredeti megfogalmazásában – a szerkesztők változtatása nélkül – került közlésre.

Farkas László

Die ungarische Nationalbibliothek, die 1802 aus der grosszügigen Spende des Grafen Ferenc Széchenyi entstandene Széchenyi Nationalbibliothek, rang schon fast von Anfang an mit Unterbringungsproblemen. Nach vielem Umhertreiben erhielt sie 1847 Unterkunft in dem klassizistischen Gebäude des Nationalmuseums, das inzwischen fertiggestellt wurde. Das am Anfang des vorigen Jahrhunderts, laut der 1807-er, 1808-er, 1834-er Gesetze zustande gebrachte Ungarische Nationalmuseum entwickelte sich aus der von Ferenc Széchenyi gegründeten Nationalbibliothek und die Széchenyi-Bibliothek war mehr als ein Jahrhundert lang in enger Verbindung mit dem Nationalmuseum tätig. Diese organisatorische Zusammengehörigkeit wurde erst 1949 eingestellt, als die Institute des Nationalmuseums selbständig geworden sind. Seither ist die Széchenyi-Nationalbibliothek eine völlig unabhängige Nationalbibliothek.

Sie blieb aber örtlich im Gebäude des Nationalmuseums, obwohl der Platzmangel der ständig wachsenden Bibliothek in dem Gebäude des Museums in dem letzten Jahrzehnte des 19. Jahrhunderts drückend und nach dem zweiten Weltkrieg katastrophal wurde.

Gleichzeitig mangelte es auch bei den anderen, in dem Gebäude des Museums untergebrachten Museumsinstitutionen an Raum. Dieser Lage beabsichtigte die Regierung abzuweichen, als sie entschied, daß der Budaer königliche Palast, der in dem zweiten Weltkrieg in grossem Masse zerstört, aber nicht völlig vernichtet wurde, für kulturelle Institutionen restauriert bzw. umgebaut werden solle. Dort sollte auch die Ungarische Nationalbibliothek, die Széchenyi-Nationalbibliothek unter anderen Kulturinstitutionen untergebracht werden. Diesem Bescheid gemäss sollte der Flügel des Palastes an der Christinensadt, das sogenannte F-Gebäude für die Bibliothek umgebaut werden.

Die Entwurfsbearbeitung, sogar die Ausführung der Umbauarbeiten begann unverzüglich, schon im Jahre 1960 und den ursprünglichen Vorstellungen und Bescheiden gemäss hätte der vollständige Umbau des ganzen Palastgebäudes bis 1969 beendet sein müssen.

Die Umbauarbeiten aber zogen sich in die Länge und das für die Széchenyi-Nationalbibliothek bestimmte F-Gebäude, das als letztes in der Reihe der Gebäudeteile beendet wurde, hatte man erst Ende 1983 fertiggestellt und die Bibliothek konnte mit ihrer Tätigkeit erst im Ereignisse dieser 25-jährigen Bauarbeiten versuchten wir in dieser, fünf kleinere Aufsätze enthaltenden Publikation zusammenzufassen.

Der erste Aufsatz in der Reihe ist die Arbeit von dem Architekturhistoriker István Czagány, mit dem Titel „Das Gebäude der Széchenyi-Natio-

nalbibliothek in der Budaer Burg und die Vorgeschichte auf diesem Gebiet. Er beschäftigt sich mit der Vorgeschichte des Budaer königlichen Palastes, von den Regierungszeiten König Bélas III. (1173–1193) bis zum Anfang der Restaurationsarbeiten des Palastgebäudes, das bei seiner Belagerung in den Jahren 1944–45 größtenteils zerstört wurde.

Der Architekt des F-Gebäudes, Pál Havassy bespricht die Aufgaben und Problemen der Planung in seinem Aufsatz, „Die architektonische Konstruktion der neuen Nationalbibliothek; er legt die Aufgaben dar, wie ein zu repräsentativen Zwecken bestimmtes und grösstenteils zerstörtes Palastgebäude so restauriert und umgebaut werden konnte, daß es auch den funktionellen Bedürfnissen einer modernen Nationalbibliothek entsprechen konnte.

Von dem Gesichtspunkt der Bibliothek, als Betreiber erinnert sich László Farkas, Mitglied der für die Zeit der Planung und der Bauarbeiten in der Bibliothek ins Leben gerufenen Arbeitsgruppe für den Bibliotheksbau daran, in welchen Masse die Bibliothek die spezifischen bibliothekarischen Gesichtspunkte, Forderungen und Bedürfnisse in der Planung und während der Bauarbeiten verwirklichen mußte und konnte.

Edit Lőrinczi, Innenarchitektin, die eine lange Zeit, seit Ende der sechziger Jahre auch das Arbeitsgebiet des verantwortlichen Architekten versehen hat, läßt in ihrem Aufsatz eine Einsicht in den Dschungel gewähren, den die Verwirklichung einer so sehr bedeutenden Bauarbeit von Jahrzehnten Länge unter den sozialistischen wirtschaftlichen und juristischen Umständen bedeutete.

Die letztgebrachte Arbeit ist eine Bibliographie von Béla Maczika, Magazinabteilungsleiter, die bibliographisch bearbeitete Publikationen, Presseinformationen und andere Veröffentlichungen enthält, die sich sowohl auf die Unterbringung der Széchényi-Nationalbibliothek in der Burg, als auch auf die damit zusammenhängenden Fakten, Tatsachen bezieht.

Az Országos Széchényi Könyvtár épülete a Budavári Palotában és az előzmények ezen a területen

Kétségtelen, hogy a Budavári Palota 1949–1984 közt lefolyt átépítésének történetében az Országos Széchényi Könyvtár beköltözése és 1985 áprilisi megnyitása az időrendben legutolsó, de talán legfontosabb esemény. Betetőzi és befejezi a „Magyar Kultúra és Tudomány fellegvárát”-nak kialakítását a volt magyar királyi várban.

A Nemzeti Könyvtár Budavári Palotában lévő új épületének magyar múltja III. Béla (1173–1193) királyunk korába nyúlik vissza, amit az is bizonyít, hogy a jelenlegi Oroszlános-kapu előtt északnyugatra feltárt kemencemaradványok közelében az ő uralkodása idejéből származó éremlelet került elő.¹ Ez azonban csak azt tanúsítja, hogy az épület északi oldalhomlokzatának előtere már a XII. században lakott volt. Sem uralkodói rezidenciáról, sem könyvtárról nem lehetett itt akkor még szó. E lakott területet legkésőbb 1243–1250 között IV. Béla (1206–1270) király bekapcsolta a budai városerőd településébe városfal és egy „patkó alaprajzú torony” segítségével,² amely az említett kemencemaradványok előtt áll északnyugatra.

A következő adat 1302-ből származik, amikor legjobb tudomásunk szerint már fennállott a déli nagy Rondellában feltárt Kelenföldi kapu tornya. Rajta keresztül kövezett út vezetett fel délről észak felé a mai középkori erődrendszer nyugati, zárt udvarán keresztül egy, a kaputoronytól északnyugatra haladó falszorospár falai között, valamint a Nemzeti Könyvtár délkeleti összekötő szárnya előtt, és – körülbelül a Budapesti Történeti Múzeum északi kapuja helyén – fordulhatott be az Anjou-palota északi homlokzata elé.³

A Nemzeti Könyvtár északi homlokzata előtt az 1243–1250 között épült városfal és „patkó alaprajzú torony” elé nyugatról, a XIV. században billenőhidas kapu épült a Szárazárok déli oldalára, amelynek csak az ellensúlykamrája maradt meg napjainkig. Ennek szélességében azután az Anjou-korban külső városfal került nyugatról a IV. Béla-kori városfal elé 1342–1382 között. Végül megépült ez előtt nyugatra a Zsigmond-kori erődrendszer darabjaként a támpilléres felső várfal 1387–1396 között. Időrendben ezután épülhetett ki a Szárazárok hídja, közvetlenül az Anjou-kori billenőhidas kapu mellett befelé, amelynek délkeleti hídfőfalán – a „patkó alaprajzú torony” falának többszöri köpenyezése révén – alakult ki a nyolcszögletű kaputorony.

Magát a hidat már 1456-ban említi forrás Hunyadi János itteni fogadtatásával kapcsolatban; a pfalzi követ jelentése szerint pedig Mátyás király az 1476. évi esküvője alkalmából a Szárazárok hídjánál bocsátotta el kíséretét – tehát ennek ekkorára már készen kellett állnia. Ezt a hidat Evlia Cselebi, török

világutazó 1663-ban kőhídnak nevezi a nyolcszögletű kaputoronynál. Alvise Bon 1519. évi jelentése szerint azonban ennek egy szakasza felvonható deszkapallókból állott – talán az Anjou-kapu billenőhidas járófelülete. Az 1524. évi „penes pontem habitas...” kifejezés, vagy Hans Dernschwam 1553. évi „fwr der brukhen...” (for der brücken” mondatrésze – sajnos nem világítja meg jobban ennek az építménynek kérdőjelét, szerkezetét vagy megjelenését. A Száraz-árokban kiásott három kőpillére azonban egyértelműen bizonyítja helyét, fennálltát.

A vári palotába 1347–1355 között áthozták a visegrádi várból a királyi levéltárat, amely a kancelláriával együtt az írásbeliség kezdetét jelentette.

Ez a levéltár azonban az akkor újonnan elkészült tárnoki házban (domus tavernicalis) állott, ami vagy az Anjou-palota keleti szárnyát – a mai Királypince belső oldala, a Budapesti Történeti Múzeum épületének keleti traktusa helyén –, vagy a később elbontott déli szárnyat – a „déli gótikus nagyterem-szárny” területén –, jelentette. Tehát a királyi levéltár nem a mai Nemzeti Könyvtár épülete helyén feküdt. Ezzel szemben e könyvtárépület északkeleti homlokzatfedele előtt állott a mai Oroszlános-nagyudvarban Luxemburgi Zsigmond (1387–1437) császár és király hatalmas Csonkatornya, amely 1390 után épült a valószínűleg elbontott IV. Béla király-kori szárny helyén.⁴

Bár sohasem készült el teljesen, 1465-ben Báthory István a kosztolányi várnál foglyul ejtett háromszáz cseh a Dunán szállíttatta, és az úgynevezett Csonkatoronyba vettette. Más adat szerint 1474-ben a Nagymihály várában elfogatott kétszázötven lengyelt a budai Csonkatoronyba vitték, és részben a Dunába fojtották őket.

A Csonkatorony tehát óriási volt, mert kétszázötven–háromszáz fogoly fért el benne. Tudjuk, hogy később ide került Szerencsés (Fortunatus) Imre is, 1596-ban pedig a Krekwitz-követség öt tagját a Csonkatoronyból engedték el, 1599-ben viszont Wenzel Wratislaw Mitrovic írta le a Csonkatornyot.⁵ Földszintje hat szobából állott, ami azt jelenti, hogy legalább huszonnégy helyiség lehetett benne – szemben a tárnoki ház István tornyával, amelyben szintenként legfeljebb egy szoba volt elhelyezve. Tudjuk azt is, hogy Hunyadi Mátyás (1458–1490) király világhírű könyvtárgyűjteményének alapjait Luxemburgi Zsigmond (1387–1437) német-római császár és magyar király vetette meg – annál is inkább, mert ő örökölte Vencel cseh király és német-római császár könyvgyűjteményét –, de nincs közelebbi, pontos értesülésünk arról, hogy uralkodása alatt hány kötet és hol volt tárolva a Budavári Palotában.

Csupán annyi bizonyos tehát, hogy az Országos Széchényi Könyvtár budavári őseben Zsigmond császár alatt indult meg a tényleges könyvtári élet. Ezzel szemben viszonylag pontosan ismerjük Hunyadi Mátyás király Bibliotheca Corviniana-ját mind tartalmában, mind kötetszámában, mind elhelyezése vonatkozásában. Ezért azt is tudjuk, hogy a világhírű könyvtár a mai Magyar Nemzeti Galéria déli épületszakaszának (D épület) és a Budapesti

Történeti Múzeum épületszakasza (E épület) keleti összemetsződésénél, az Alamizsnás Szent János palotakápolna felett – amelynek altemploma műemléki helyreállításra került – feküdt. *Heltai Gáspár* (1520–1575) legalábbis ezt állítja, ami megegyezik *Oláh Miklós* (1493–1568) másik állításával, amely szerint a belső könyvtárszobából közvetlenül a templomba lehetett menni. Tehát ez a helyiség az emeleten volt, ahonnan a kápolna nyugati karzatába lehetett belépni.

A mai Magyar Nemzeti Galéria déli épületszakaszának (D épület) délkeleti sarka közelében feltárt és a várkápolna altemplomába vezető csigalépcső kőfokai nemcsak az azonosításnak voltak biztos támpontjai, hanem a könyvtár helyiségét is egyértelműen rögzítették. A Bibliotheca Corviniana két szobából állt: egyikben a latin, másikban a görög könyveket tartották. *Naldo Naldi* (1484–1486) szerint a négyszögletes szobának csak két ablaka volt, boltív fedte, és a palota legékeesebb részének tartották; nyolc-tíz méter hosszú lehetett. Polcain a könyveket nem állítva, hanem fektetve helyezték el. *Wenzel Wratislaw* azt mondja 1591-ben, hogy a könyvtárban voltak az égitestek lefestve. A könyvtárhelyiség boltozatán azt a pillanatot ábrázolta a csillagok állása, amikor Mátyás cseh király lett. Ezek a termek azonban nem az Országos Széchényi Könyvtár mai otthonának területén állottak.

Naldo Naldi – akit Taddeo Ugoletto bízott meg a firenzei könyvmásolók munkájának ellenőrzésével – dicsőítő költeményéből tudjuk, hogy „a könyvtárszoba két ablakának színes üvegmozaikján keresztül áradt be a világosság a terembe, és az ablakok közt a király aranyos terítővel letakart heverője állott. A falak mentén körös-körül aranyozott polcok sorakoztak három sorban. Az ezeken fekvő értékes könyveket a por ellen színes, aranyos szövésű függönyök védték. A polcok alatt pedig művészi faragványokkal díszített, zárt szekrényekben volt elhelyezve a többi könyv, ami nem fért a polcokra. Az olvasók számára háromlábú székek állottak a teremben”. Ennek a berendezésnek az elkészítése Taddeo Ugoletto – második könyvtáros – nevéhez fűződött.⁶

A Budavári Palota a török uralom s a felszabadító ostrom (1686) alatt szinte teljesen elpusztult. Az egykori palota helyén a régi alapfalak részbeni felhasználásával Mária Terézia építtetett új palotát. Ez szinte változatlan alaprajzi elrendezésben állott fenn a múlt század közepéig. A krisztinavárosi szárny (F épület) létrehozása a barokk épületek (C, D, E) kibővítésének szükségességéből credt, amely először az 1867. évi kiegészítés és koronázás, másodsor pedig ennek huszonöt éves jubileumi ünnepségei alkalmával, 1892-ben vált nyilvánvalóvá.

Bizonyára helyálló Ybl Ervinnek az a megállapítása, hogy kezdetben még nem a reprezentációs helyiségek és a trónörökös pár vendéglakosztályainak kiépítése volt e bővítés oka. Inkább a gazdasági helyiségek, konyhák és a kísérő személyzet elhelyezése kívánta meg a krisztinavárosi szárny létrehozását. Ezek, valamint a később fellépő, további igények kielégítése érdekében

1885-ben, Tisza Kálmán (1830–1902) miniszterelnök megbízásából először Ybl Miklós (1814–1891) készített erre a célra építészeti terveket. Elképzelése szerint a barokk palota érintetlenül megmaradt volna.

Első tervén a krisztinavárosi szárny ekkor már lényegében a később megépült állapotot mutatta. Ebből csak e nyugati szárny tetejére tervezett, eklektikus stílusú kupola nem valósult meg, ugyanúgy, mint ahogyan a Testőrlakház sem készült el, a Szent György téri traktusára kigondolt másik kupolával együtt. Az építkezés megindítása érdekében tett előmunkálatok és kijavítások után, 1890. május 1-jén indult meg a kivitelezés. Mégpedig a krisztinavárosi szárnynak és a nyugati felvezető – mai Palota – útnak országcímeres támfalépítésével, amely az előirányzat szerint négy év alatt készült volna el. Az erre vonatkozó szerződés 1 200 000 forintos összegre terjedt ki.

Ybl Miklós 1891. évi halála után Hauszmann Alajos (1847–1926) kapott megbízást a művezetés továbbfolytatására és az Ybl-féle krisztinavárosi szárny áttervezésére. Új terveit már 1893-ban bemutatta Wekerle Sándornak (1848–1921), majd I. Ferenc József (1848–1916) király jóváhagyta azokat, és a mai Nemzeti Könyvtár (F épület) munkálatainak megkezdését engedélyezte. Egyidejűleg e nyugati szárny építésére 5 224 000 forintot biztosított. Ebből a munka olyan mértékben haladt előre, hogy 1896-ban – a millenniumi ünnepek alkalmával – a király letehetette az új palota alapkövét.

A krisztinavárosi szárny egyébként a török hódoltság korabeli Újvilágkert (Jeni Mahalle) és az úgynevezett Nyúlkert középső szakaszának a helyére épült. Több emelet magas támfal kolosszusának felépítése előtt ezeknek késő középkori várfalait el kellett bontani. Ennek estek áldozatul a nyugati zárt udvar várfalán a déli irányból számított 8–16. támpillérek, a Nyúlkert keleti falán a déli irányból számított 5–13. támpillérek és a Nyúlkert nyugati falán a déli irányból számított 2. támpillér, meg a középső nyúlkerti kapu, amelyeket ekkor bontottak le. Ekkor tűnt el a felső várfalon a Csonkatorony előtt, kívül állott épület is.

A elkészült krisztinavárosi szárnyépület teljes egészében kőburkolatú és gazdagabb architektúrájú volt a keleti épületszakaszoknál. Déli homlokzata háromtengelyes, keleti nyaktag-szakasszal csatlakozott a mai Budapesti Történeti Múzeum (E épület) nyugati homlokzatához. Ennek középmotívumát kettős féloszlopok hangsúlyozták az első és második emeleten. Felettük tömör attikafal emelkedett a koronázó főpárkány tetején. A földszinti középtengelyét nyitott kocsiathajtó foglalta el: e nyaktag-szakasznak az Oroszlános nagyudvarra néző, túlsó, északkeleti oldala viszont az úgynevezett Távirda-kapuba torokollott. (Jelenleg a Háború és Béke szoborcsoportok kapuja.)

Az épület nyaktag-részének folytatásaként jelentkező, déli homlokzata tizenégy tengelyes és négyemeletes volt. Két szélén síkban tartott, háromtengelyes, féloszlopokkal kiemelt rizalit szegélyezte. A keletinek közepén, alul, az Újvilág-kert szintjén jó arányú, keretezett kapu nyílt. Ez a nyugati, alsó, kerti

teraszról az úgynevezett csikós udvarba vezető átjáró – angol akna – déli végét zárta le. A második emeleti választópárkány magasságáig erős kiülésű tükörrusztikázás borította az egész homlokfalat. A harmadik emeleti ablakok záródása felett erősen profilozott, tört ívű, neobarokk szemöldökpárkánysor futott végig. Ezzel szemben a negyedik emeleti ablakok vízszintes záródásúak voltak.

A mai Nemzeti Könyvtár (F épület) nyugati homlokzata Ybl Miklós hat emelet magas támfal kolosszusán nyugodott. Szintén négyemeletes volt csak hatalmas középrizalitja emelkedett öt emelet magasságba. Lenyűgöző nagyságú falfelületén, a déli homlokzat plasztikus architektúrája vonult végig. Középrizalitja előtt, archivoltos pillérrendszeren hatoszlopos kolonnád ugrott ki a falsíkból. Ennek tetején pedig hat posztamensen allegorikus jelentőségű nőszobrok álltak: Magyarország, Erdély, Horvátország, Szlavónia, Dalmácia, Fiume; *Vasadi Ferenc*, *Gémes Péter* és *Köllő Miklós* alkotásai. Kezükben pajzsokat tartottak, amelyeken a Magyar Szentkorona országainak címerai voltak kifaragva.

A homlokzati középmotívum terjedelmében a tetőt hatalmas, fordított teknő alakú felépítmény hangsúlyozta. Ezzel szemben a szélső, síkban tartott rizalitok fölött csak sarok manzárd-tornyok emelkedtek. Az épület északi homlokzata a délinek tükörképe volt, azzal a különbséggel, hogy a csatlakozó keleti nyaktag-rész földszintjét a háromnyílású „Oroszlános-kapu” foglalta el. A kapuépítmény merőlegesen csatlakozott a palotakápolna nyugati oldalfalához, és belső homlokzatával beleolvadt a nagyudvar északi falába.

A nyitott kocsíathajtóval megoldott oszlopos–pilléres kapu mindkét oldalát *Fadrusz János* 1901–1902-ben készült, remek oroszlán szobrai díszítették. Észak felé őrködő oroszlánpár tekintett a belépőre, dél felé ordító oroszlánok kísérték a távozót. A középső kapunyílás felett vörösmárvány emléktábla felirata hirdette a palota rövid építéstörténetét. Mégpedig észak felé magyarul: „A vár építése kezdődött 1246. évben IV. Béla alatt, folytatódott Nagy Lajos, Zsigmond, Hunyadi Mátyás, Mária Terézia, nyugati részében pedig I. Ferenc József idejében.” Dél felé pedig latinul: „Fundamina castri posuit rex Bela IV., anno 1246. instaurantibus Lodovico, Sigismondo, Matthia I. ac Maria Theresia, ala vero occidentis regnante Francisco Josepho I. extructa.” A márványlapot a történelemtudományt megszemélyesítő két angyal mély domborműve ölelte körül. Tőlük jobbra és balra fali fülkében allegorikus szoborfigurák állottak „Földművelés” és „Merkur” *Donáth Gyulától* az északi oldalon. Az udvari homlokzat két nőalakja a szobrászatot és a festészetet szimbolizálta. Ezeket *Jankovits Gyula* készítette. A külső, északi homlokzat két férfialakjában a „Földművelés”-t és a „Kereskedelmet” mintázta meg *Donáth Gyula*. Az előbbi 1950 után *Andrássy Kurta János* újramintázta, mivel az eredeti 1945-ben elpusztult. Az Oroszlános-kapu teteje mindkét oldalán főpárkány feletti attikával, és azon Nagymagyarország koronás középcímérével volt díszítve.

A nagyudvari nyugati homlokzat – vagyis az F épület belső homlokfala – plasztikai díszítés szempontjából aránylag a legtakarékosabb volt. Közepén hattengelyes, háromemeletes rizalit ugrott előre a falsíkból. Ez elé viszont négy pilléren nyugvó, tetőteraszos kocsialáhajtó épült. Ám ez csak az első emeletig nyúlt fel, szemben a túloldali, háromemeletes, tróntermi kolonáddal. A rizalit déli és északi homlokzatán félköríves záradékú szoborfülkében egy-egy allegorikus nőszobor állott. A déli a „Tudomány”-t (irodalom?), az északi az „Építéset”-et szimbolizálta. Az utóbbi a Oroszlános-kapu belső síkján elhelyezett szobrászat és festészet szoboralakjaival együtt a három képzőművészeti ágat jelképezte.

Az épület belsejében a *földszinti előcsarnok és fölépcső* a mai Nemzeti Könyvtár (F épület) kelet–nyugati középtengelyében feküdt. Megközelítése az Oroszlános-nagyudvarra néző kocsialáhajtó felől történt. Hatalmas, neobarokk díszű, vasráccsal borított bejáratain keresztül jutott a látogató az előcsarnokba, amely három hosszahajóra tagolódott. A keleti hajó mindkét hosszanti fala előtt négy-négy különálló oszlop hordta a helyiség golyvázott főpárkányát. A másik két hajó mennyezetét szabadon álló pillérek tartották. Az előcsarnok mögött, nyugati irányban feküdt a *főlépcsőház*, amely nagy szélességű, pompás, háromkarú, neobarokk lépcsőt foglalt magában.

A földszinti középső lépcsőkar indulásánál *Fadrusz János* két, carrarai fehér márvány *Atlasz-szobor* remekműve állott, amely ma is látható, eredeti helyéről elmozdítva. Ezek eredetileg a két szélső lépcsőkar belső, rézsút felmenő gerendázatát hordták. A félemeleti pihenők posztamensein *Radnai Rausch Béla* két carrarai márvány *gyermek szoborcsoportja* tette játékosná a lépcsőkarok korlátját. Az emeleten az eredetileg ide tervezett *Három grácia* és ide elhelyezett *Libatolvaj* szobrok helyett. A lépcsőház nyugati fala az emeleten nyitott, széles ajtókkal és felettük emelkedő, félköríves lunettákkal volt áttörve. Ezek neobarokk boltozatfiókokkal vágódtak bele a hatalmas teknőboltozatba. Az ajtónyílások előtt fonadékdíszes, áttört, neobarokk mellvédkorlátok állottak, a nyílásközi pilléreket falpillérekbe kinövő féloszlopok tagolták.

Az északi és déli oldalfalban kettős falpillérek és féloszlopok hordták a golyvázott, háromtagú főpárkányt. A lépcsőkarokat belülről fonadékdíszes neobarokk korlátok kísérték, amelyeket a pihenőknél posztamensek szakítottak meg. Ezeken a fordulónál szecessziós állócsillárok, a félemeletközi pihenőknél neobarokk, márvány puttó-szoborcsoportozatok állottak. A falsíkokról szecessziós falcsillárok lógtak előre a kettős oszlopok között. Az északi és déli falakat gobelinek díszítették, valamint *Ébner Lajos* vak lunetta falképei.

Kétségtelen, hogy *Hauszmann Alajost* a főlépcsőház megalkotásánál *Balthasar Neumann* würzburgi Residenzschloss-ának a díszlépcsőháza ihlette meg, hiszen a tervezésének megkezdése előtt irodájának alkalmazottait Würzburgba küldte „felmérni”. Magának *Fadrusz János* Atlasz szobrainak a gondolatát és a würzburgi díszlépcsőházból vette. Csakhogy a *Fadrusz-szobrok* másfajta

elhelyezése mutatta, hogy eklektikus szemlélete mennyire különbözött a német barokk mester elgondolásától, és mennyire nem vált szolgai másolójává. Jelentkezett ez abban is, hogy a lépcsőcsarnokot üvegtetővel tervezte meg.

Ezenkívül volt még az épületben két pompás *emeleti előcsarnok* Deák Ferencnek és Andrássy Gyulának *Zala György* által készített mellszobraival. Ezen a szinten helyezték el a két legértékesebb, történeti stílusban tervezett, belső teremarchitektúrát is. A neoromán stílusú *Szent István-termet* a déli nyaktag-szárnyban, annak délkeleti sarkánál, a volt Távirda-kaputól nyugatra Tapétás falburkolatú (lambériás) szoba volt ez, „Thék Endre mesteri munkája”. A faburkolatba belekomponált neoromán stílusú keretekben *Roskovics Ignác* monumentálisan egyszerű formaábrázolással megfestett tizenkét festménye volt elhelyezve. Ezek közül tíz az Árpád-ház legkiemelkedőbb alakjainak álló figuráját ábrázolta. Nevezetesen Szent Imrét, I. Bélát, Szent Lászlót, Kálmánt, III. Bélát, II. Endrét, Szent Erzsébetet, IV. Bélát, Szent Margitot és III. Endrét. A képek a pécsi Zsolnay majolikagyár fayance tábláin állottak. Valószínűleg annak a maga nemében zseniális szentképsorozatnak egyes darabjai után készültek, amelyek a pesti terézvárosi plébániatemplom hajójának oldalfalait díszítik. További két festmény a bejárati ajtók felett nyert elhelyezést. A keleti felett a Szent István apostoli királlyá való koronáztatása, az északi felett a „Szent István a keresztény vallást hirdeti” című kép állott. Nagyon érdekes, hogy a koronáztatást ábrázoló festmény kompozíciója erősen hasonlított a pécsi dóm Szent Mór kápolnájának falán látható Székely Bertalan falképhez. Ezen Szent Mór I. Endrét koronázza meg. Feltűnő, hogy mindkét művészt azonos kompozíciós kérdések foglalkoztatták a szóban forgó képek megalkotásakor. A terem famennyezet fedte, ezt pedig faoszlopok hordták, és róla három, neoromán stílusú koszorúcsillár lógott le. Az északi falnál hatalmas Zsolnay-féle fayance-ról készült, kürtős kandalló állott. Ezt középen az Árpád-ház címere, párkányán pedig *lipótújvári Stróbl Alajos* Szent István fayance mellszobra díszítette. A terem intarziás parketta borította, és masszív neoromán ülőbútorral volt berendezve. Ornamentális faldíszítését Szabó Antal szobrász, aranyozási munkáit Scholz Róbert festő készítette.

A nyugati traktus középtengelyében feküdt a *Mátyás király-terem*, amely Benedetto da Maiano stílusában készült. Ezt a helyiséget is intarziás parketta borította, falait gazdag neoreneszánsz lambéria burkolta. Szervesen összeépült ezzel az ajtók falpilléres szerkezetű, szép aediculája, valamint egy pompás kandalló az északkeleti sarokban. A terem mennyezete dúsan díszített, neoreneszánsz kazettás mennyezet volt, két gyertyás csillárral. Bútorzata néhány zsámolyból és padból állott, amelyek a falak mentén voltak elhelyezve. A csaknem üres helyiség közepére állított és témájánál fogva központi jelentőségű „berendezési tárgy” Fadrusz János kolozsvári Mátyás szoborcsoportjának főalakja volt. A remekmű kicsinyített másolata reneszánsz talapzaton emelkedett, és a nagy térhatású teremben monumentálisan érvényesült. Ere-

detileg ennek a teremnek a díszítésére készült *Benczúr Gyula* két Mátyás témájú, hatalmas olajfestménye. Ezek művészi minőség szempontjából is a mester legjava alkotásai közé tartoznak. A „Mátyás fogadja a pápa követeit” 1915-ből, és a „Diadalmas Mátyás” 1919-ből származik.

Ugyancsak az épület középtengelyében, de más szinten nyert elhelyezést a *Főhercegi ebédlőterem* (az úgynevezett Vadász-terem) *Ujváry Ignác*: Szarvasbőgés című festményével. Viszont az északi oldalon a második emeleten feküdt a három helyiségből állott *Erzsébet királyné emlékmúzeum*. Ugyanezen az emeleten volt a későbbi *Korona-helyiség* is, míg az első emeletet két oldalon a pompás, eklektikus fogadóterem sora töltötte ki. Ezek egyikének mennyezetét és oldalfalait *Vajda Zsigmond* falképei díszítették. Egy másik teremben a sarokra haránt irányban állított márványkandalló tetején egy ruszicai márvány Praxiteles: Hermes mellszobor-másolat (buste) állott, egy harmadik teremben pedig ugyanilyen elhelyezésben a Belvederei Apollo szobormásolata foglalt helyet. A terem mennyezeteinek nagy részében a középen üveggyöngy kosárcsillár függött alá.

Volt még egy három helyiségből állott *Királyi könyvtár* is a palotában, de nem a mai Nemzeti Könyvtár épületében, hanem a volt nagy trónteremtől keletre feküdt, a mai Magyar Nemzeti Galéria déli (mai D épület) területén. Ennek középső szakaszát Corvin Mátyás-teremnek hívták, mert eredetileg benne állottak a Corvinák egyes példányai. Falának hosszában *Zala György* két márvány mellszobra volt elhelyezve, amelyek I. Ferenc Józsefet és Erzsébet királynét ábrázolták.

A pillérfalat Giovanni Boltraffio és Mányoki Ádám Mátyás király arcképei díszítették. Az északi falon nyertek elhelyezést az akkoriban Giovanni Dalmatának (lombardiai mester, 1485–1490; ma Gian Cristoforo Romanino) tulajdonított, Mátyás királyt és Beatrix királynét ábrázoló, közismert domborművei. A carrarai márványból épített kandallón egy velencei kristályserleg állott, amely eredetileg Mátyás király ivóserlege volt. Felette a falat egy XVI. századi flandriai gobelin borította. A kandalló felső lapját két Alt-Wien porcelán díszítette; ezek a Medici sírokon lévő Michelangelo-szobroknak, a „Hajnal”-nak és az „Esté”-nek a másolatai voltak. A másik két könyvtárterem szekrényeiben magyar klasszikusok művei nyertek elhelyezést.⁷

Ez a maga nemében remekműnek mondható palota Budavár 1944–45. évi ostroma alatt részben elpusztult. Ezen túlmenően azonban 1950–51-ben lebontották a krisztinavárosi szárny (F épület) pompás Hauszmann-főlépcsőházát. A háromkarú, neobarokk dízlépcső helyett dr. Kotsis Iván ötkarú lépcsőt tervezett, amely szerkezetileg rövidesen el is készült. Ennek célja a három emelet leküzdésére addig négy helyen alkalmazott, szétszórt lépcsőkarok egyesítése volt. A lépcső csarnokának tetejére új, felül világító emelet épült. A régi lépcsőházból csupán Fadrusz János két remekművű Atlasz-szobora maradt meg az eredeti helyén.

Az Oroszlános-nagyudvari kocsialáhajtó három bejáratí nyílásának egyik hiányzó, neobarokk vasrácsát eredetiek alapján rekonstruálták. A műemléki, külső eklektikus homlokzatarhitektúrát mindenütt helyreállították.

Jegyzetek

1. Czágány István: Záródokumentáció a Budapest I., Szt. György tér 5. sz. alatti Budavári Palota északi, középkori erőrendszeréről. Bp., 1980. I. történeti adatok. 3. (KÖZTI Tudományos dokumentációtár.)
2. Gerevich László–Seitl Kornél–Holl Imre: Megjegyzések a budai Vár XIII. századi építéstörténetéhez. = Művészettörténeti Értesítő, 1953. 1–2. sz. 210–218. p.
3. Gerevich László: A budai Vár feltárt maradványainak leírása. = Horler Miklós–Pogány Frigyes: Budapest műemlékei I. köt. Bp., 1955. 223. p.
4. Gerevich Lászlónak a 3. sz. jegyz.-ben i. m. 250. és 279. p.
5. Hóman Bálint–Szekfű Gyula: Magyar történet. Budapest, 1933. II. kötet. 504. p. Thuróczi János: Magyar krónika. = Monumenta Hungarica I. 1957. 182. p.
6. Bél Mátyás: Notitia Hungariae 3. Vindobonae, 1737. 589–642. p. Naldus Munkája. Gerevich: A budai Vár feltárása. Bp., 1966.; a budai Várpalota története 1541-ig. Horler–Pogánynak a 3. sz. jegyzetben i. m. és Balogh Jolán: A budai királyi Várpalota rekonstruálása történeti források alapján. = Művészettörténeti Értesítő, 1952. 29–49. p. Oláh Miklós: Hungaria; Bél Mátyás: Adparatus. Parma, 1735. 8–9. p. Voit Pál: Műhely a Via dei Severin. = Művészettörténeti Értesítő, 1967. 97–130. p.
7. Czágány István: A Budavári Palota és a Szent György téri épületek. Bp., 1966. 1–194. p. Ybl Ervin: A budai Várpalota építése. (Részlet a szerzőnek kéziratban lévő Hauszmann Alajos monográfiájából.) Művészettörténeti Tanulmányok. Bp. 1957. Művészettörténeti Dokumentációs Központ Évkönyve. 1954–1955. 253–277. p.

Das Gebäude der Széchényi Nationalbibliothek im Budaer Palast und die Vorgeschichte des Ortes

Die frühesten archäologischen Funde waren eine Grundmauer eines Ofens und einige Münzen aus der Zeit des Königs Béla III. die vor der nördlichen Fassade des Budaer Palastes wo das neue Heim der Nationalbibliothek sich befindet, gefunden wurden. Die Funde beweisen, dass dieses Gebiet schon im 12. Jahrhundert bewohnt war. König Béla IV. schloss das Gebiet zwischen den Jahren 1243–1250 mit einer Stadtmauer und einem Turm an die Budaer Stadtfestung an. Nach 1302 führte ein Weg durch den Turm von „Kelenföldi kapu“ zum nördlichen Hauptfront das späteren Anjou-Palastes, wohin das königliche Archiv und die Kanzlei aus der Visegráder Burg zwischen 1347–1355 verlegt wurden. In dem aus diesem Komplex ausgestatteten königlichen Palast legte Kaiser und König Sigismund von Luxemburg den Grund zur weltberühmten Bibliothek des späteren Königs, Matthias Corvinus.

Die Bibliotheca Corviniana, deren Aufrichtung im Jahre 1465 begann stand im östlichen Palastflügel, in der Nachbarschaft der Burgkapelle. Ihre erste Entwicklungsperiode dauerte bis 1472, ihre Glanzzeit begann im Jahre 1485. Aus der Gesamtbibliothek des Palastes lagen etwa 300 Stücke nach 1686 an Ort und Stelle herum. Die Reste der Corvina-Bibliothek wurden aber 1862 in den Räumen des türkischen Serails von einer Delegation der Ungarischen Akademie der Wissenschaften gefunden. Anhand des Übereinkommens in Venedig hat Ungarn 1934, 16 authentische Corvinas zurückbekommen, die in der Széchényi Nationalbibliothek ihren Platz fanden.

Inzwischen wurde der christinastädtische Flügel des Budaer Palastes als ein Teil der „ungarischen königlichen Burg“ aufgebaut, der schliesslich nach einem Umbau zum Heim der Nationalbibliothek wurde. Grundsätzlich befanden sich ein prachtvoller Vorsaal und ein Ziertreppenhaus, der Saal Stefans des Heiligen, der Saal des Königs Matthias, der Erzherzogsspeisesaal, das Gedenkmuseum der Königin Elisabeth, der Tresor der Krone und die Reihe von wunderschönen, eklektischen Sälen im Gebäudeflügel, der zwischen 1893–1902 errichtet worden war. Die „Königliche Bibliothek“ wurde zur Zeit von Franz Josef im östlichen Flügel des Palastes (Gebäude D) aufgestellt. Während der Belagerung der Budaer Burg in den Jahren 1944–1945 wurde der Palast teilweise vernichtet, und die Denkmalsüberreste des christinastädtischen Flügels wurden bis 1951 abgerissen.

Nach dem Krieg wurde das heutige Gebäude der Nationalbibliothek zum ersten Mal von dr. Iván Kotsis umgeplant. Seine Pläne wurden an der Stelle des Ziertreppenhauses verwirklicht, dieser Bau wurde aber 1962 abgerissen. Der Umbau für die Zwecke der Bibliothek begann zwischen 1963–1969 nach den Plänen von Pál Havassy. Schliesslich wurde der innere Raum des heutigen Bibliotheksgebäudes von Edit Lőrinczi und Zoltán Jakab ausgestattet. Nach Vorhaben sollte der Umzug der Bibliothek 1984, die Wiederöffnung am 4. April 1985. stattfinden.

Az új Nemzeti Könyvtár építészeti kialakítása

Határozat az új elhelyezésről

Az 1958. év végén foglalkozott először a Művelődésügyi Minisztérium a könyvtár elhelyezésével a Budavári Palotában, amikor az a kormányzati álláspont alakult ki, hogy a volt királyi palotát kulturális intézmények számára kell átalakítani. Ez az új lehetőség a könyvtárat nagy problémák elé állította: dönteni kellett arról, hogy alkalmas-e a más célra készült épület a nemzeti könyvtár számára, továbbá, megfelelő átalakítása – figyelembe véve műemléki jellegét is – építészetiileg megvalósítható-e.

Az Országos Széchényi Könyvtár különböző testületekkel konzultálva, az épülettel kapcsolatosan a következő alapkövetelményeket szögezte le¹:

- a) A könyvtár bejáratát a Palota térről biztosítani kell.
- b) Gondoskodni kell a könyvtár archivális és muzeális állományának korszerű védelméről. E célra megközelítően 20–25 000 m² raktárterületet kell kialakítani.
- c) A krisztinavárosi szárny 50 éves távlatban előreláthatólag nem lesz elegendő, mivel az épület nem bővíthető, pótépület lehetőségét kell a közelben biztosítani.

A kérdés széles körű megvitatása alapján a Művelődésügyi Minisztérium kinyilvánította, hogy az épület megfelelő átépítés és berendezés után alkalmassá tehető a Nemzeti Könyvtár elhelyezésére.

A Gazdasági Bizottság 1959. december 30-án kelt határozatában kimondta, hogy a Nemzeti Könyvtár elhelyezését a Budavári Palota krisztinavárosi szárnyának átépítésével kell megoldani. Ezzel közel egy évszázada húzódó kérdésben született döntés.²

A Budavári Palota hasznosításával kapcsolatosan hosszú időn keresztül nem alakult ki megfelelő elképzelés.

Éppen ezért kezdetben a munkálatok is inkább az életveszélyes részek visszabontására, a hasznos anyagok kibontására, a további romlást megszüntető, állagvédő munkákra korlátozódtak.

A palotával kapcsolatosan a régészeti kutatás indult meg először a déli kertek és teraszok területén. Később a még romos épületek tág lehetőséget adtak a Zsigmond–Mátyás-kori várpalotarészek régészeti feltárására az egész területen. A lehullott vakolatok alól előkerültek a falszövedek, melyek az építési periódusokat, az átépítéseket, változtatásokat jelezték, tág lehetőséget adva a tudományos kutatás számára. A kutatók alapos munkájának köszönhető, hogy a palota területének története tisztázódott.

A háborús pusztítás legszembetűnőbben a romos palota dunai homlokzatán látszott, éppen ezért már 1945-től kezdve ennek a helyreállítása volt a cél. A krisztinavárosi szárny ez idő tájt másodlagos szerepet kapott.

1951-ben a palota párt- és kormányzat célra történő felhasználására született döntés. Rövidesen megindult a tervezés, majd vele párhuzamosan a kivitelezés is.³ A krisztinavárosi szárnyépület kiviteli terveit dr. Kotsis Iván készítette el. A kivitelezés is ezen a szárnyon indult meg. Öt év alatt megtörtént lényegében a szerkezeti átépítés. Kijavították a sérült homlokzatok jó részét. Megépítették az új formájú tetőket, részben beépítették az udvarokat. Ugyanakkor lebontották a megsérült, pompás Hauszmann-i főlépcsőházat, és helyére új díslépcső került. Az új lépcsőcsarnok tetejére felülvilágított emelet épült. A két szintet áthidaló, új díslépcső folytatására a központi tér oldalain két egykarú lépcső készült. Átépítésre kerültek részben a födémek is, az akkori rendeltetésnek megfelelően. A felső szintek válaszfalait ugyancsak megépítették, sőt az új ablakok nagy része is elkészült.

Komoly gondot jelentett az átépítés során az épület belsejében nagy területen – főleg a IV., V. és VI. szinten – észlelhető gombafertőzés. A veszélyes könnyezőgomba feltehetően már a háború előtt, a 40-es években is pusztíthatott az épület egyes részein.⁴

A Budavári Palota átalakítandó épületének adottságai, előzetes munkák

A Budavári Palota könyvtár céljára kijelölt épülete – az egykori királyi palotának a Krisztinaváros, illetve a Tabán felé néző nyugati része – kb. 110 m hosszú és 45 m széles, hatalmas központi előcsarnoka, illetve lépcsőháza és két nagy belső udvara volt. A központi előcsarnokhoz kapcsolódó, s a két belső udvart is körülfutó belső folyosókból nyíltak az épület külső, részben a Krisztinára, a Csikós-udvarra, a Várkertre, ill. a belső udvarra néző traktusai. Főbejárata a palota ún. Oroszlános-udvaráról nyílt. A földszinttől, vagyis a mai főbejárat szintjétől felfelé két teljes és egy részben kiépített harmadik emelete, lefelé pedig két alsó szintje és két pincésora – összesen tehát nyolc szintje – volt.

A Budavári Palota – Ybl Miklós és Hauszmann Alajos nagyszerű alkotása a századfordulón épült fel.

A krisztinavárosi épület keleti oldala épp csak érintette a Várhegy felszínét, maga az épület a nyugati lejtőn áll, nyugati falával a legalsó erődfalra támaszkodva. Így a lejtős terepen épült házak sajátossága jellemzi: magassága a Tabán felől sokkal nagyobb, mint a várudvar felé eső oldalon. Az Oroszlános-udvarról nyíló földszinti főbejárat a tabáni oldalról nézve már az V. szint.

A krisztinavárosi szárnyépület Buda 1945-ös ostroma nyomán súlyosan megrongálódott. Tetőzete teljesen elpusztult, felső emeletrészein a falak – a

födémek és a merevítő főgerendák tönkremenetele miatt – sok helyen bedőltek. Díszes fölépcsőházának tetőzete beszakadt. Berendezése, bútorzata megsemmisült.

Az ostrom után meginduló élet a várnegyed lakóházainak rendbetételével kezdődött. Az ehhez szükséges anyagot a Palotából szerezték be, amely hosszú időn keresztül gazdátlanul állt. A megalakult Várgondnokság első cselekedeteként a nyílászárókat, ablakokat, ajtókat, berendezésmaradványokat gyűjtötte össze a Palota területéről, egy későbbi felhasználás reményében. Ezeket idővel értékesítette, ill. a várnegyed újjáépítésénél használta mint faanyagot.

A burkolatok mögött, illetőleg a falhornyokban a vezetékek filc szigetelésén terjedt a fertőzés, és elég nagy területeket behálózott. A faburkolatok hátsó felületét is megtámadta. A romos állapot és a becsorgó víz a fertőzés terjedését nagyban segítette. A poroszsüveg boltozatokra és a téglafalakra is áterjedt a veszélyes gombásodás. A kivitelezés során lángszóróval kellett kiégetni a fertőzött részeket, falakat, födémeket. Mint később kiderült, ez a drasztikus, de helyénvaló beavatkozás sok átégett, meggyengült boltozat és födémszerkezet elbontását és új födémmel való pótlását tette szükségessé. A gombásodás viszont megszűnt. A 60-as évek elején végzett alapos vizsgálatok tanúsága szerint élő gombafertőzésnek nyoma sem volt.

A könyvtár építése, a tervezés szempontjai

1961-ben indult meg újra az építkezés, új programmal, az 1959. évi GB határozatnak megfelelően – már a Nemzeti Könyvtár céljait szolgáló bontási és szerkezetépítési munkákkal, új tervezőgárda irányításával. Ekkor az épületben egyetlen terem sem volt, amely a belső rekonstrukció valamilyen formájának alkalmazását lehetővé tette volna. Nyomtalanul elpusztult a bejárati előcsarnok, a díslépcsőtér és a két legértékesebb történeti stílusban megalkotott díszterem: a neoromán stílusban készült „Szt. István-terem”, amely a mai épület déli nyaktagrészén volt, és a nyugati traktus tengelyében – a mai Corvina-terem helyén –, a neoreneszánsz stílusú Mátyás király-terem.

Ezeknek ma már csak emléke él.

Az OSZK vezetősége a kormányzati döntés után haladéktalanul hozzáfekedett az építési programtervezet kidolgozásához.⁵ Ez volt az a kiinduló dokumentum, amelynek alapján a tervezési munkálatokat meg lehetett kezdeni. A Budavári Palota helyreállítására vonatkozó beruházási program kormányhatósági jóváhagyása során olyan intézkedés történt, hogy a Nemzeti Könyvtár épületének tervezési programját és műszaki tervezési feladatát az építészek és könyvtárosok szoros együttműködésben dolgozzák ki, annak érdekében, hogy az elkészített tervfeladat – amely a szerkezetátépítés alapját képezte – mielőbb jóváhagyásra kerüljön.

A szoros együttműködés a kiviteli és berendezési tervek elkészítésére is kiterjedt. Az OSZK főigazgatójának kijelölése alapján a funkcionális tervező és szervező, kooperatív feladatokat dr. Farkas László főkönyvtáros és dr. Tombor Tibor osztályvezető látták el, a tervfeladat kidolgozásának időszakában, mint az OSZK könyvtárépítési munkacsoportjának tagjai.

A munkacsoport irányítását dr. Sebestyén Géza főigazgató-helyettes, majd halála után Óvári Sándor igazgató látta el. A részletkérdések kidolgozásában természetesen szoros együttműködés alakult ki a könyvtár valamennyi szervezeti egységének (főosztály, osztály, önálló csoport, üzem) vezetőjével. A szükséges együttműködés jegyében küldött ki a kormányzat külföldi tanulmányútra két építész: Hidasi Lajost, a Budavári Palota főépítészt és Havassy Pált, a Nemzeti Könyvtár új épületének felelős tervezőjét, valamint két könyvtárost: Hátori Bélát és dr. Pajkossy Györgyöt, az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetőit, azzal a megbízással, hogy a tervezési munkák megkezdése előtt általános tájékozódás céljából tanulmányozzák a Szovjetunió, Lengyelország, Svájc, a Német Szövetségi Köztársaság és Ausztria különböző nagy könyvtárait, elsősorban azokat, amelyek feltehetően hasznos tapasztalatokat nyújthatnak Nemzeti Könyvtárunk új épületének tervezéséhez. Erre a tanulmányútra annál is inkább szükség volt, mert felhasználható hazai tapasztalatokkal nem rendelkezünk, külföldön pedig a könyvtárépítés az ötvenes évtizedben igen nagy fejlődésen ment át, s annak eredményeit semmiképpen sem volt szabad figyelmen kívül hagyni.⁶

Az új könyvtár Programtervezete – a részletes tervezési program mellett – részletesen elemezte a könyvtár feladatait, és meghatározta a funkcionális tervezés szempontjait is. Az OSZK feladatait az érvényes rendelkezések és a reális várható fejlődés mérlegelésével adta meg. A könyvtárat az

- archivális és muzeális;
- nyilvános szolgálati;
- országos könyvtárügyi feladatok ellátására kellett tervezni.

A tervezésnek arra kellett törekednie, hogy az új épületben mindezeket a feladatokat a könyvtár a lehető legjobban és emellett a leggazdaságosabban tudja ellátni. A funkciók meghatározása után következett értelemszerűen a helyiségszükséglet meghatározása.

Ennek megtörténte után először az épület funkcionális belső elrendezési tervét, az egyes összefüggő helyiségcsoportok elhelyezését és beosztását kellett elkészíteni; meg kellett tervezni az egyes folyamatok (az állomány mozgása és az olvasók áramlása) irányát, helyét. A különböző helyiségek területi adatainak pontos megállapítására csak ezután kerülhetett sor, s ezt követte végül a berendezési és felszerelési tárgyak elhelyezésének megtervezése.

A Nemzeti Könyvtár épülete nem fogható fel merőben célépületként, melynek egyetlen szempontja pusztán a funkció. A nemzeti könyvtárnak kimagasló jelentősége van egy nép kulturális életében, és ennek az épület esztétikai ki-

képzésében is kifejezésre kellett jutnia. Fokozott mértékben érvényes volt ez a megállapítás Nemzeti Könyvtárunk új épülete esetében. A Budavári Palota fővárosunk egyik legszebb épületegyüttese. A hely, a történelmi múlt és a könyvtár előtt álló feladatok nagysága fokozott helytállásra kötelezett bennünket.

A tervezést alapvetően meghatározta és bizonyos tekintetben korlátozta is az a tény, hogy nem új épület építéséről volt szó, hanem egy meglévő, műemlék jellegű és külsejében, valamint lényeges alaprajzi szerkezetében meg nem változtatható, eredetileg reprezentatív célokra épült palotát kellett a nemzeti könyvtár céljára átalakítani.

Ennek során számos alapvető problémát kellett már előzetesen tisztázni. Ilyen volt mindenekelőtt az épület alsó megközelítésének, a Palota téri bejárat létesítésének kérdése. Ennek biztosítása nélkül a könyvtár nem vállalhata volna a várbeli elhelyezést.

Komoly gondot okozott az is, hogy az épület ún. hasznos tere – minthogy alapterületének túlnyomó részét a széles folyosók, a hatalmas előcsarnok, s a két nagy belső udvar teszi ki – aránytalanul kevés. A kérdés alapos megvizsgálása során azután kiderült, hogy ezeknek a „nem hasznos” tereknek a jó kihasználását éppen a könyvtárnak az épületben való elhelyezése teszi lehetővé, mert a hatalmas belső udvarok s a központi nagy előcsarnok alatti épületrészek korszerű könyvraktárakká voltak átépíthetők. Ezen felül, megfelelő átépítés után könyvraktári célokra lehetett felhasználni az épület tetőterét is, és részben raktári, részben pedig a könyvtári üzemek, műhelyek elhelyezésének céljára használható volt az épület pincésora, az I. és II. épületszint is. Nem volt megfelelő könyvtári célra látszólag az épület egyes traktusainak mélysége sem; az épület külső traktusaiban lévő helyiségek mélysége 7–8 méter, ami olvasóteremnek kevés, szolgálati helyiségnek pedig sok. Ez a nehézség is kiküszöbölhető volt azonban a meglévő 4 m széles folyosók egy részének lépcső, lift és WC-csoportok céljaira történő felhasználásával. Az épület északi és déli oldalán lévő helyiség sorok mélységének csökkentése útján új, 2 m széles folyosókat alakítottunk ki. A nagy olvasói térség a folyosók megszüntetésével, új tartóoszlopok beiktatásával a raktárak fölé helyeződött, a legfelső, teljes – VII. – épületszintre került. Nagy problémát jelentett az a követelmény is, hogy a mai könyvtárépítési alapelveknek megfelelően feltétlenül biztosítani kellett a könyvtár belső beosztásának flexibilitását, vagyis azt, hogy a belső elrendezés a változó szükségleteknek megfelelően a későbbiek folyamán is – szerkezeti átépítés nélkül – változtatható legyen. Ezt a követelményt – mint látni fogjuk – sikerült kellő mértékben megvalósítani.

Az elvi útmutatások és a számszerű adatok alapján kellett a könyvtár tervét elkészíteni, gondosan szem előtt tartva a könyvtár egységeinek funkcionális és szervezeti összefüggéseit, s egyeztetve a könyvtár szükségleteit az épület adottságaival.

A Budavári Palota krisztinavárosi épületében elhelyezendő könyvtár, az épület adottságainál fogva, alapjában véve csak hagyományos elrendezésű lehetett, tehát olyan, amelynek belső beosztása a klasszikus hármas tagoltság elvén, a könyvraktárak, az olvasótermek és a szolgálati helyiségek különállásán alapult. Egészen természetes volt viszont az, hogy az alapjában konzervatív, klasszikus elrendezésű könyvtárba be kellett vinni minden olyan modern könyvtáráépítési és berendezési elemet, aminek megvalósítására az épület lehetőséget adott.

Itt egyébként meg kell jegyeznem azt, hogy az európai tudományos nagy könyvtárakat – még a legújabbban épülteket is – általában véve ma is a klasszikus hármas tagoltság elvének bizonyos módosított formák közt történő érvényesülése jellemez. Ennek a hármas tagoltságnak teljes feloldására, az egyes könyvtári funkciók helyileg való teljes összeolvasztására irányuló törekvés gyakorlatilag az új egyetemi könyvtári építkezéseknél tapasztalható. Az a modern könyvtáráépítési elv azonban, hogy az olvasót közelebb kell hozni a könyvhöz, hogy helyre kell állítani az eleven kapcsolatot az olvasó és a könyv között, módot kell adni az olvasónak arra, hogy a könyvtár olvasótermében szabadon mozoghasson, s az általa kívánt könyveket a polcról saját maga kikereshesse – ez az elv általánosan elfogadott.

Ennek megvalósítását tűztük ki célul, mikor az új épültben a nagy olvasói térségben több tudományos szakolvasóterületet terveztünk a leggyakrabban használt könyv- és folyóiratanyag minél nagyobb mennyiségének szabad használatú polcokon, az olvasótermekben történő elhelyezésével. A nagy olvasószolgálati térségben meg lehetett valósítani egy másik, korszerű könyvtáráépítési elvet, a flexibilitást, az alakíthatóság elvét is. Ezt a térséget oly módon képeztük ki, hogy a legnagyobb mértékben biztosítsa a funkcionális egységen belüli, későbbi esetleges változtatások – például az egyes olvasói terek, a szabadpolcos térségek más elrendezése, bővítése, szűkítése, osztása, egybekapcsolása stb. – lehetőségét. A funkcionális belüli flexibilitást egyébként igyekezett a tervezés más funkcionális helyiségkategóriákra – elsősorban a szolgálati helyiségekre – vonatkozóan is megvalósítani. Az egyes funkcionális főrészek közötti flexibilitást azonban az adott épületben létesülő, klasszikus alapelvű, hármas tagoltságú könyvtárban nem lehetett biztosítani; meggyőződésünk szerint azonban erre nincs is szükség.

A Programtervezet is rámutatott arra, hogy milyen fontosak a könyvtáráépület megközelítésének kérdései, s ugyanígy az épület belsejében felmerülő forgalmi problémák is.

Az építési program és a műszaki tervezési feladat készítése idején már megoldottnak látszott a könyvtár olvasóforgalmi főbejárata.

A tervezés kezdetén a rendelkezésre állott felmérési adatok azt mutatták, hogy a könyvtár által kért Palota téri bejárat kiépítésének nem lesz akadálya.

Ennek alapján először az a terv alakult ki, hogy a Palota tér szintjén, az épület kelet–nyugati irányú, középső főtengelyében egy 3 nyílásos olvasóforgalmi főbejárat, s a főbejáratnál kialakítandó hosszú bejárat csarnok épül, amelynek végén kiképzett teremből két, egyenként 10 személyes gyorslift viszi majd az olvasókat az Oroszlános-udvar szintjén (V. szint) lévő, központi nagy előcsarnokba. Az alsó, csarnokszerű helyiségből egy lépcső is vezetett volna az Oroszlános-udvar alatti IV. szintre.⁷

Ennek a palota téri, díszes bejáratú csarnoknak a végpontjában lévő terem tulajdonképpen csak a személyszállító berendezések alsó végállomása lett volna, nyilvános szolgálati adminisztráció nélkül. A ruhatárat és a beiratkozást a tervező az Oroszlános-udvari nagy előcsarnokban összpontosította, oly módon, hogy az olvasó akár a Palota tér, akár az Oroszlános-udvar felől érkezik, ezen az úton ment volna át az olvasóforgalmi ellenőrzésen. A gyorslifteknek is itt lett volna a felső végállomásuk, a Palota tér felől érkező olvasóknak tehát itt feltétlenül ki kellett volna szállniuk, s útjukat az olvasótermek felé csak ezzel a megszakítással, az olvasóforgalmi ellenőrzésen át folytathatták volna.

A tervfeladat kormányhatósági jóváhagyása során a jóváhagyó hatóság az alsó megközelítés új kidolgozására adott utasítást. A kérdés további elemzése két szempontból is szükségesnek látszott. Az egyik szempont az volt, hogy a tervfeladatban kidolgozott megoldás – a 3 nyílásos főbejárat, a 30 m hosszú, díszes bejárat csarnok és az annak végpontjában kiképzett, alsó térből felfevezető gyorsliftek – műszakilag nem látszott teljesen megnyugtatónak, mert az épület nagymértékű süllyedésével kellett számolni, ami csak rendkívül költséges műszaki megoldásokkal lett volna kiküszöbölhető. A második szempont pedig az volt – s ez már a KÖZTI Műszaki Tervtanácsának az épület tervfeladatát tárgyaló ülésén is felmerült⁸ – hogy kívánatos lenne a tervfeladatban javasolt és csak könyvtári használatra szolgáló alagút és felvonó helyett egy olyan terv kidolgozása, mely egyszerűbb műszaki megoldásokkal a könyvtár és a Palotában elhelyezett egyéb intézmények személyi forgalmát egyaránt szolgálná.

Ugyanilyen értelemben foglalkozott a kérdéssel több ízben is az Építésügyi Minisztériumban létesített Konzultatív Várbizottság az épület tervfeladatának tárgyalásával kapcsolatosan.

Az Építésügyi Minisztérium utasítására a Konzultatív Várbizottság a tervfeladat jóváhagyása után újból megtárgyalta a könyvtár és a Palota nyugati megközelítésének kérdéseit,⁹ majd megvizsgálták és megvitatták ezeket a kérdéseket az Országos Széchényi Könyvtár és a Középülettervező Vállalat képviselői is.

A tárgyalások és megbeszélések alapján a tervező az új feljárat helyét – a tervfeladatban vázolt megoldástól eltérően – az épület északnyugati sarokrészebe tervezte. Ezen a helyen 3 db tízszemélyes gyorslift beépítésével a feljárat megvalósítható volt.¹⁰

A ruhatár elhelyezése és a beiratkozás az Oroszlános-udvari nagy előcsarnokában történik, ahol az olvasók átmennek majd az olvasóforgalmi ellenőrzésen. Az új megoldás gyakorlatilag azt jelenti, hogy a könyvtárnak csak egy olvasóforgalmi bejárata van, az Oroszlános-udvarról nyíló, jelenleg is meglévő főbejárat. A Palota térről induló, három egységből álló gyorsliftrendszer, s annak az V. szinten lévő érkezési pontjától az Oroszlános-kapuig kiépítendő folyosó a megfelelő előterekkel közterület, amit nemcsak az olvasók és a könyvtári dolgozók, hanem a Palotában lévő többi intézmény dolgozói és látogatói is használni fognak. Az olvasók ezen a közterületen át az Oroszlános-kapuhoz jutnak, onnan az egyetlen főbejáraton át mehetnek be a könyvtárba. A könyvtár teher- és postaforgalmának lebonyolítására az épület III. szintjének északi oldalán, a Csikós-udvarról nyíló bejárat és részben ugyanennek a szintnek déli részén, az Oroszlános-udvari angol akna felől nyíló bejárat szolgál.

A tervezés fő feladata az volt, hogy kijelölje az egyes funkcionális helyiségcsoportok, a nagy funkcionális egységek helyét az épületben oly módon, hogy ezek elhelyezése, egymással való kapcsolata a lehető legjobban biztosítsa a különböző feladatok elvégzését. El kellett tehát dönteni, hogy az épület melyik részében legyenek a könyvraktárak, a nyilvános szolgálat helyiségei és a szolgálati, feldolgozó helyiségek, továbbá az üzemek és műhelyek, a mozgalmi és társadalmi, jóléti, valamint egyéb helyiségek.

Ebben a vonatkozásban a kiindulópontot a könyvraktárak (az egységes nagy raktári tömb) elhelyezésének az adott épületben megvalósítható egyetlen lehetősége jelentette. Az épület két belső udvarának a II. épületszint (felső pince) padlózatáig lemélyített terében (az udvar további mélyítésére műszakilag nem volt lehetőség), továbbá ezt a két térséget a központi nagy előcsarnok alatt a II. és III. épületszinten egymással horizontálisan összekapcsolódó térben épült meg az egységes nagy könyvraktári tömb. Ehhez a központ raktári tömbhöz csatlakoznak a III. és IV. épületszinten az épületnek az angol udvarra néző keleti traktusában emeletenként 2-2, összesen tehát 4 raktári szinten kiépülő keleti, és az épület nyugati oldalán az I. és II. épületszinten – az eredetileg oda tervezett központi kazánház és biztosító tér helyén – létesítendő, ugyancsak négyszintes nyugati raktárak. A legutóbb említett nyugati raktárak kialakításának lehetősége a tervezési feladat kormányhatósági jóváhagyása során merült fel. Ekkor ugyanis olyan döntés történt, hogy a Budavári Palota-komplexum fűtését a budapesti déli és északi hőerőmű távfűtési rendszerébe való bekapcsolása útján kell megoldani. Az épület nyugati oldalára tervezett központi kazántelep helye ennél fogva a Nemzeti Könyvtár számára felhasználhatóvá vált. További raktározási lehetőséget jelentettek az épület tűzbiztosan kiképzett tetőterében – részben az olvasótermek felett – kiépítendő tetőtérraktárak, továbbá a VI. (különgyűjteményi) épületszint folyosóin és galériáin kialakítandó ki-

sebb raktárak. A raktártömbök északi és déli oldalán a szolgálati lépcsőt, a két-felé – egyik ajtajával a raktár, másik ajtajával a szolgálati traktus felé – nyíló nagy személyszállító-teherliftet, valamint a raktári belső, biztonsági célokat is szolgáló lépcsőt helyeztük el. A központi kazánháznak az épület nyugati részéből való kitelepítése következtében nyert területtel, az úgynevezett nyugati raktárral együtt az épületben kialakítandó raktárak összes alapterülete mintegy 15 000 m². A raktárhelyiségek belső magassága kb. 210 cm. Ezekben a raktárakban több mint 100 km hosszúságú raktári polc berendezést lehetett elhelyezni, ami a Nemzeti Könyvtár állományi anyagának tárolására hosszú időre elégséges.

Az udvari raktári tornyok 4 alsó szintje a nagy előcsarnok alatti bekötő raktárakkal együtt teljesen vasbeton szerkezetből épült, arra alkalmasan, hogy ezeken a területeken később tömör raktározást lehessen megvalósítani.

Az alsó vasbeton szintek fölött mindkét udvari raktár esetében 7-7 emeletes, acélszerkezetű tornyot építettünk. Mind a vasbeton, mind az acélszerkezetek megfelelnek a tűzrendészeti előírásoknak. Sok gondot és vizsgáldást jelentett az udvari raktártornyok alapozásának kérdése. A számításoknál az egyértelmű volt, hogy a raktártornyot az épület határoló falaitól függetleníteni kell. Tisztán állt előttünk az is, hogy a közel 330 m² alapterületű és több mint 30 m magasságú, könyvekkel feltöltött, ennek következtében óriási terhet jelentő épülettömb teljes terhelése esetén süllyedni fog.

A süllyedés csak egyenletes lehet, és felső pontján nem lehet több ki-mozdulás, mint 3–5 cm, mert ellenkező esetben a torony az épület oldalfalához nyomódik, melynek beláthatatlan következményei lehetnek. A talajmechanikai vizsgálatok az altalajban az úgynevezett budai agyagmárgában az alapozás mélységét, a lejtési viszonyoknak megfelelően 16, ill. 12 m mélységben határozták meg az alsó szint alatt.

Három alternatívát dolgoztunk ki és vizsgáltunk meg. A programtervben ún. BENOTO-rendszerű cölöpökre gondoltunk először, és erre készítettünk költségvetést. Az épülettől teljesen dilatált raktártornyok 18 méter mélyen a teherhordó márgába benyúló, 1 méter átmérőjű cölöpökre épültek volna.

Foglalkoztunk a lepényalapozással is, melynek lényege az, hogy a legalsó raktárszint alatt vastag vasbeton lemez készülne, és ez az összefüggő lepény egyenletesen elosztaná a terheket az altalajra.

Végül a legbiztonságosabb megoldást választottuk. Két-két, egyenként cca. 4x1,5 méter keresztmetszetű, 12 m magas pillér fölé hosszirányban 1,5x2,5x1,6 m fordított csonka gúla keresztmetszetű, üreges vasbeton gerendát terveztünk, amelyekre a vasbeton pillérek támaszkodnak.

Ez a megoldás lehetőséget nyújtott arra, hogy a négy tartópillér közeit le-mélyítsük, és a raktári klímagépházat az így nyert területen alakítsuk ki. Ezzel a toronyraktárakat a talajról felemeltük, és egyúttal megoldottuk a talajned-vesség elleni szigetelést is. A toronyraktárakat határoló vastag falak ablaknyí-

lásainak függőleges összebontásával járható méretű, függőleges szellőző csatornákat nyertünk, amelyek a raktárak klimatizálását szolgálják. Alkalmasak a szellőzőaknáknak arra is, hogy ha valami okból a klímaberendezés leáll, így a raktárak grvitációs szellőztetését ezeken az aknákon keresztül biztosítsák.

A toronyraktárak a megépítéstől, 1973-tól használatban vannak. Részleges feltöltésük hatására a szerkezeten eddig semmiféle alakváltozás, vagy kimozdulás nem volt észlelhető, jól vizsgázott a gyakorlatban.

Itt kell szólnom röviden a könyvszállító berendezésekről is, mivel ezek feladata az, hogy a könyvtár olvasótermeit és raktárait, továbbá a feldolgozás egyes pontjait gépi úton összekössék, az egyes területekkel szoros kapcsolatot biztosítsanak. A széttagolt, különböző területeken elhelyezkedő könyvraktárakat egyetlen szállítóberendezéssel nem lehetett kiszolgálni. A raktárakat és az olvasótermeket már eleve úgy telepítettük, hogy függőleges aknában működő könyvlifttekkel az igényt ki lehessen elégíteni.

Így történt ez a toronyraktárak esetében is, ahol a központi lépcsők oldalfalaihoz 3-3 vasbeton felvonóaknát terveztünk, 50 kg-os könyvfelvonókkal. A két torony szállítóberendezéseit vízszintes, automatizált könyvtranszportörök kötötték össze a harmadik raktárszinten.

A megfelelő könyvszállító berendezés beszerzésére nagy gondot fordítottunk, mivel ez a könyvtár érrendszere, ezért működésére döntően kihat.

Két terv is kidolgozásra került, amelyek lényegében azonos szállítórendszerre vonatkoztak. Mind a tervezés, mind a könyvtárosok részéről azonban a megoldásokat nehézkesnek tartottuk.¹¹ Dr. Tombor Tibor javaslatára kezdtünk foglalkozni a Telelift-rendszerrel, a legkorszerűbbnek tartott, nyugatnémet gyártmányú szállítóberendezés könyvtárunkban történő alkalmazásával. Az 1975-ben elkészített program és hálózati terv alapján olyan állásfoglalás született, hogy ez a berendezés alkalmas a beépítésre, megoldja az épület adta hátrányokból származó szállítási többletfeladatokat, kellő biztonsággal. Gyors és zavartalan kiszolgálást biztosít az olvasótermekben ülők részére az épület bármely pontján levő raktárakból. A beprogramozható kis könyvszállító kocsik sínpályája behálózza az épületet, mindenben kiszolgálja az igényeket. Telelift berendezésre kormányzatunk biztosította az egymillió dolláros hitelfedezetet. Ez a berendezés ma könyvtárunk korszerűségét nagyban emeli.

Az épület adottságait mérlegelve, az olvasószolgálati helyiségeket és a modern és muzeális különgyűjtemények osztályait a VI. és VII. szinten helyeztük el. Az V. szint, a könyvtárigazgatóság és a gazdasági vezetés szintje szendvicsszerűen választja el a magas forgalommal működő olvasószolgálatot a III. és IV. szinten telepített szolgálati helyiségektől.

Itt a főbejárat, és ezen a szinten a folyosórészt teljes egészében szabad közlekedő területnek alakítottuk ki. Az V. szinten a nyilvános szolgálat céljait tulajdonképpen még csak a bejárat előtér, a beiratkozás és felvilágosító részek a ruhatárakkal, a reprezentatív díszlépcsőtér, valamint az épület északkeleti traktusában telepített kisnyomtatványtár olvasóterme szolgálja. Ezen a szinten lehet érzékelni a hatalmas épület belső konstrukcióját. Körül lehet járni az épület magját képező raktártornyokat és a központi lépcsőblokkot. Az épület öt fő szintjének ez a közepe; innen indul az olvasószolgálat közönsége a felső két szintre, és innen közelíthetők meg az alsó két szinten elhelyezkedő szolgálati helyiségek.

A bejárat előcsarnokból a háromkarú díszlépcső vezet a VI. szintre, az ott kialakított reprezentatív térbe.

Törekvésünk az volt, hogy az előcsarnok és a felette levő lépcsőtér egy összefüggő, de még inkább összetartozó térrendszer legyen, melynek kulcs-pontja a méreteinél és formájánál fogva méltóságteljes lépcső. Fadrusz Atlaszainak idehelyezésével a lépcső térszervező jelentőségét még fokozni akartuk. Így lényegében egy kétszintes előcsarnokot alakítottunk ki, olyat, ami az épület léptékét tükrözi. Tettük ezt azért, hogy a könyvtárba jövő olvasóval érékeltsük azt, hogy belépve a könyvtárba, legrövidebb úton, közvetlen az olvasótermekhez ill. a könyvhöz jut.

A VI. szinten, az emeleti előcsarnokból nyílnak a különgyűjtemények olvasótermei. Déli harmadát a Kézirattár és a Régi nyomtatványok tára, a nyugati részt a Zeneműtár és Színháztörténeti tár, keleti részét a Térképtár foglalja el. Olvasótermek egyedi sajátosságuknak megfelelnek, és közvetlen raktárterülettel rendelkeznek a toronyraktári szinteken. A régi nyomtatványtár külön érdekessége az eredeti belső bútorokkal áttelepített, muzeális értékű Apponyi-könyvtár. Az előtérből nyílnak a reprezentatív, muzeális kiállítótermek és a „Corvina-terem” az elpusztult Mátyás király-terem helyén, és az előadóterem, amelyet eredetileg a VIII. szintre terveztünk, helyére pedig reprezentatív kiállítótermet szántunk. Ezek lesznek a könyvtár idegenforgalmi látványosságai. A VII. szint területe és a VIII. szint kiemelt középrésze teljesen a nyilvános szolgálaté. A teljes szintekre kiterjedő olvasószolgálati érrendszer kialakítása nagyarányú átalakítással járt. El kellett bontani a korábban megépített tetőszerkezetet, nagy teherbírású tartókkal lefedni az udvarokat, amelyek a toronyraktárakat foglalták magukban. Meg kellett építeni nagy terhek viselésére alkalmas vasbeton keretrendszereket az olvasótermek felett, amelyek középen bevilágító tetők, oldalrészekeken pedig hagyományos raktárak kialakítását tették lehetővé. A megnagyobbított épületszinten egy minden tekintetben korszerű, s a legnagyobb mértékben flexibilis, nagy olvasói tér kialakítására nyílt lehetőség. A nagy olvasói teret olvasógalériák bontják meg vizuálisan. Ezzel a hasznos alapterületet és az olvasói férőhelyek számát még tovább növeltük. Az oldalsó és felső tetővilágítással derült időben természetes fény mellett is lehet olvasni.

Az olvasótérrendszer közvetlenül a két toronyraktárra települt, tehát legközvetlenebb kapcsolatban van a könyvállománnyal, éppen ezért a szállítóberendezés meghibásodása esetén a megépült felvonóaknákon keresztül a könyvmozgatás lehetősége is megvan.

A VII. szint középterében – a fölépcső fölött – van a központi katalógusterem, melyet minden oldalról körülvésnek a szabadpolcos, általános, ill. tudományos szakolvasótermek, a hírlapolvasó-terem, kutatószobák, gépelőhelyiségek, a zártanyagolvasó és a mikrofilmolvasó-terem. A déli traktusban vannak a tájékoztató szolgálat, az északi traktusban pedig az olvasószolgálat irodahelyiségei. Ennek következtében ez a szint komplex szolgáltatási egységet alkot. Az Oroszlános-udvar fölötti teremben alakítottuk ki a klubot, amely jól kiegészítette a komplexitást. Az olvasótérrendszer hasznos alapterülete közel 4000 m². Az olvasó férőhelyek száma az indulásnál, a VIII. szinten levőkkel együtt közel 630. Szabadpolcos állománya több tízezer. A VIII. szint kiemelt középrészén az olvasó és tájékoztató szolgálat nyert elhelyezést. A terület közepén olvasóteret alakítottunk ki annak érdekében, hogy minél nagyobb számú olvasóhely álljon a könyvtár rendelkezésére.

Korábban ide terveztük a nagy előadótermet, a galériás területekre a könyvklubot és a büfét. Ebből az utóbbi valósult meg.

A feldolgozó munka, illetve adminisztráció helyiségeit az épület külön-külön szolgálati lépcsővel, személy-teherfelvonóval ellátott északi és déli traktusában helyeztük el, egymás fölött. A VII. olvasói szinten csak a legszélső helysorsor szolgálja ezt a funkciót. A szolgálati helyiségek területe azonban annak megfelelően bővül felülről lefelé, ahogyan a nyilvános szolgálat által elfoglalt terület ugyanakkor alulról felfelé szélesedik. A VI. szinten a különgyűjteményi olvasók mögötti területek jelentős része szolgálati helyiség.

A III. szinten a Csikós-udvari főbejáratnál közvetlen kapcsolatban van a könyvforgalmi főosztály. Osztályai a sajátos feldolgozórendszer alapján nyertek elhelyezést. A szintbelső itt is a raktározás céljait szolgálja.

A IV. épületszint a gyarapító, feldolgozó és bibliográfiai munka területe. Az egyes részlegek betelepítése és tervezett bontása lehetővé teszi a jó összeköttetést a Kötelespéldány-csoport és a Gyarapítási osztály között, és biztosítja azt is, hogy a Gyarapítási osztályt felkereső ügyfelek viszonylag egyszerű útvonalon jussanak el az osztály hivatali (ügyfélfogadó) helyiségeibe.

Az épület északi és déli traktusában a II. szinten alakítottuk ki a fotolaboratóriumot, ill. a könyvkötészetet és sokszorosító üzemet. Az északi szárnyon fedett bevilágító angol akna, a déli szárnyon pedig a széles, újonnan létesített angol akna biztosítja a természetes bevilágítást és a szellőzést. A könyvkötészet, illetve a restauráló műhely többi helyisége közvetlenül e helyiségek fölött, a III. szint déli traktusába került.

A társadalmi és jóléti helyiségek különböző rendeltetésüknek megfelelően az épület különböző részein kaptak helyet.

1. Az OSZK 1958. november 5-én kelt 865-06-212-1958. sz. felterjesztése a Művelődési Minisztériumnak.
2. 10327/1959 Gazdasági Bizottsági határozat.
3. 1959-től a Budavári Palota tervezésére új, komplex tervező egységet hoztak létre, melynek főépítészé Hidasi Lajos, az iroda vezetője pedig Havassy Pál lett.
Munkatársak és az egyes épületek felelős tervezői lettek: Budapesti Történeti Múzeum: Kékesi László; Nemzeti Galéria: Tiry György; Legújabbkori Történeti Múzeum: Kéry Zoltán; Nemzeti Könyvtár: Havassy Pál.
4. Szabó László várkapitány szóbeli közlése.
5. *Az új Nemzeti Könyvtár építésének programtervezete.* (Soksz.) Bp. 1959. Sebestyén Géza–Farkas László: *Új nemzeti könyvtárunk a várban* Bp., 1960. OSZK. LI. p.
6. Hámosi Béla–Havassy Pál–Hidasi Lajos–Pajkossy György: Jelentés az OSZK új székházának tervezése kapcsán tett külföldi tanulmányutakról. (1959. dec.–1960. febr.) Bp., 1961.
7. Lásd Bányászati Tervező Intézet 1-1989-02/1960. X. 1. tervdokumentációja (Tervező: Gallov Albert).
8. Jegyzőkönyv az ÉM. Középülettervező Vállalat Műszaki Tervtanácsa 1961. aug. 25-én megtartott üléséről. (Lásd Tervfeladat X. kötet.)
9. Lásd a Konzultatív Várbizottság 1961. szept. 4. és 1961. okt. 3-án megtartott ülésének jegyzőkönyvét.
10. Lásd a KÖZTI és OSZK képviselőinek 1962. márc. 17-én tartott ülésének jegyzőkönyvét; a Palota függőben maradt kérdéseinek megtárgyalásáról.
11. Lásd MTESZ Anyagmozgató Szakosztályának szakvéleményét és a Magyar Nemzeti Könyvtár könyvszállító berendezése B. változat műszaki leírása) OSZK irattár (1970).

NB A könyvtári helyiségeknek a tanulmányban vázolt funkcionális elrendezését részletesen ábrázolják az egyes épületszintekről készült alaprajzok. Ezeket közli Farkas László–Somkuti Gabriella: *Az Országos Széchényi Könyvtár új otthona a Budavári Palotában* c. tanulmánya. Bp., 1986., OSZK XXII. 1., 17. tábla. OSZK jelzet: D 45487. – A vári építkezés egyes fázisairól és az átköltözésről számos képdokumentum található a Mikrofilmtár állományában.

Die architektonische Konstruktion der neuen Nationalbibliothek

Die Regierung beschloss 1959, daß die Unterbringungsprobleme der Ungarischen Nationalbibliothek, der Széchényi-Nationalbibliothek, die fast ein Jahrhundert dauerten, mit dem Umbau des in dem zweiten Weltkrieg grösstenteils zerstörten und vernichteten Flügels des Budaer königlichen Burgpalastes an der Christinenstadt gelöst werden sollten. Die Ostseite dieses Gebäudes tangiert nur eben die Oberfläche des Burgberges. Das Gebäude selbst steht an dem westlichen Berghang und so charakterisiert es alle Eigenschaften der am abschüssigen Gelände gebauten Häuser; seine Höhe bei der Chistinenstadt ist viel größer als an der Seite am Burghof. Sein Haupteingang war im sogenannten Löwenhof; von dem Erdgeschoss, also von der Ebene des Haupteinganges hatte es hinauf zwei vollständige Etagen und ein drittes, teilweise ausgebautes Stockwerk, herunter hatte es zwei untere Etagen und zwei Kellergeschosse, insgesamt also acht Ebenen. Das ungefähr 110 Meter lange und 45 Meter breite Gebäude hatte eine riesige zentrale Eingangshalle und zwei große, je 340 m² große Innenhöfe. Die zur zentralen Eingangshalle gehörenden und auch die Innenhöfe umrahmenden inneren Korridore gingen auf die äusseren Trakte des Gebäudes. In diesem Gebäude sollte die Nationalbibliothek nach zweckmäßigem Umbau untergebracht werden.

Das mit der Hilfe der Archiekten und Bibliothekaren angefertigte Planungs- und technische Planungsprogram analysierte die Aufgaben der Bibliothek ausführlich und bestimmte auch die Gesichtspunkte der funktionellen Planung. Nachdem die Funktionen bestimmt worden waren, wurde das Raumbedürfniss festgestellt; danach musste der funktionelle Plan der inneren Einrichtung, der Plazierung und der Einteilung der einzelnen zusammenhängenden Raumgruppen angefertigt werden. Die Richtung und der Ort der einzelnen Verläufe (Bewegung des Bestandes und der Bibliotheksbenutzer) musste geplant werden. Nur danach konnten die Flächenangaben der Räume verschiedener Zwecke genau festgestellt werden, dann plante man die Unterbringung der Geräte und der Einrichtung.

Den Anweisungsprinzipien und den zahlenmässigen Daten nach musste der Plan der Bibliothek angefertigt werden. Die Zusammenhörigkeit der Bibliothekseinheiten mußte auch immer beachtet werden ebenso, wie die Bedürfnisse der Bibliothek mit den Gegebenheiten des Gebäudes in Einklang gebracht werden mußten. Die Lösung konnte nur eine traditionell organisierte Bibliothek sein, eben weil die Gegebenheiten des Gebäudes es so bestimmten, also so eine, die aus drei unabhängigen Teilen besteht: aus Büchermagazin, Lesesälen und Diensträumen wie die klassisch eingeteilten Bibliotheken. In die-

ser klassisch eingerichteten Bibliothek mußten dann die Architekten alle modernen bibliotheksarchitektonischen und Einrichtungselemente unterbringen, die die Gegebenheiten des Gebäudes ermöglichten. Nur auf diese Art konnte man eine moderne Bibliothek in diesem Gebäude zustandebringen.

Bei der Entwurfsbearbeitung ging man von der einzigen Lösungsmöglichkeit aus, wie die Magazine angebracht werden konnten. Sie bekamen Platz in dem Raum der zwei Innenhöfe des Gebäudes, der bis zum Bodenbelag des zweiten Stockwerkes ausgeschachtet wurde; (es gab keine technische Möglichkeit, den Hof weiter auszuschachten). Der große einheitliche Magazinblock wurde weiterhin noch in dem Raum angebracht, der diese zwei Räume unter der grossen Vorhalle in dem II. und III. Stockwerk horizontal verbindet. An diesem zentralen Magazineblock schließen sich noch in der III. und IV. Etage je Stock zwei, insgesamt also in vier Stockwerken liegende Magazine an, die sich in dem nach Osten, auf den Englischen Hof gehenden Trakt befinden. Bzw. wurden noch weitere, ebenso vierstöckige Magazine an der westlichen Seite des Gebäudes, in dem I. und II. Stockwerk geplant. Weitere Lagermöglichkeiten bieten die Dachbodenmagazine, die in dem feuersicheren Dachraum des Gebäudes zu finden sind, und die kleineren Magazine, die in den Korridoren und Galerien des VI. Stockwerkes angebracht werden.

In dem V. Stock, das von dem Burghof her betrachtet Erdgeschoss ist, liegt der Haupteingang. Diese Etage gilt als das Zentrum der fünf Hauptstockwerke des Gebäudes. Hier sind die Räume der Direktion und der wirtschaftlichen Leitung untergebracht. Von hier gehen die Leser zu den Leseberatungsstellen in den VI., VII. und VIII. Stockwerken und von hier sind die Dienst- und die Bearbeitungsräume in dem III., IV. Stock, bzw. das Buchrestaurationslaboratorium, das Fotolabor, die Buchbinderei, der Vervielfältigungsbetrieb, die sich in dem II. Stock in dem nördlichen und südlichen Trakt des Gebäudes befinden, zu erreichen.

Den Zielen der Benutzungsabteilung dienen jetzt nur noch in der V. Etage die Eigangshalle, die Leseranmeldung, der Auskunftsdienst, die Garderobe, das Prachttreppenhaus und der Lesesaal der Plakate- und Kleindrucksammlung, der sich im nordöstlichen Trakt befindet. Die Lesesäle der anderen Sonder-sammlungen: der Sammlung der alten Drucke, der Handschriften-, der Musik-, der Theatergeschichtlichen und Landkartensammlung befinden sich an dem VI. Stock. Hier sind auch die Bearbeitungs- und Diensträume dieser Sonder-sammlungen, bzw. die Ausstellungsräume und der Vortragsaal der Bibliothek zu finden. Die zentralen Räume des VII. und VIII. Stockes gehören ganz zur Leseberatungsstelle. In dem Mittelraum der Etage, über der Haupttreppe, befindet sich der zentrale Katalograum, der von Freihandlesesälen umgeben ist. In dem VIII. Stock gibt es auch einen Lesesaal mit Selbstbedienung.

Der schnelleren Bedienung der Leser dient das moderne Büchertransportmittel, das auch Bestellscheine zu liefern vermag. Die Fahrbahnen der programmierbaren kleinen Bücherwagen sind im Gebäude überall installiert und sie verbinden alle Lesesäle mit allen Magazinen.

Az építkezés története az üzemeltető szemszögéből

Mindenekelőtt az üzemeltető szó jelentését kell tisztáznunk. Az építkezés során igen gyakran halottuk és használtuk is ezt, a könyvtáros számára kissé idegenül hangzó, furcsa építési-beruházási szakkifejezést. Mit jelentett az Országos Széchényi Könyvtár számára az építkezés 25 esztendeje alatt az, hogy majdan, az építkezés befejezése után, amikor az épület, minden külső és belső felszerelésével, berendezésével együtt teljesen készen lesz, a könyvtár lesz ennek az épületnek a használója; közgazdasági szakkifejezéssel élve, a könyvtár fogja ezt az objektumot üzemeltetni, ebben az épületben működik majd ezután Magyarország nemzeti könyvtára, az Országos Széchényi Könyvtár.

A Kormány Gazdasági Bizottsága 1959. december 30-án kelt 10.327/1959. GB. számú határozatával hozta meg azt a döntését, hogy a Budavári Palotának és környezetének kulturális központ céljára történő helyreállítása során az Országos Széchényi Könyvtárat a Palota krisztinavárosi, ún. F épületében és a Szt. György téren létesítendő új épületben kell elhelyezni. Már most előre kell bocsátanom, hogy ez a Szt. György téri épület végül is nem jött létre; annak megépítését a kormányhatóság a későbbiek során ebből a beruházási programból törölte.¹

A kormányhatóságnak az Országos Széchényi Könyvtár elhelyezését eldöntő 1959. évi határozatát igen alapos előkészítő munka előzte meg. Maga a könyvtár a Művelődésügyi Minisztérium felhívására már 1958-ban igen mélyrehatóan foglalkozott a Budavári Palota F épülete nemzeti könyvtár céljára való felhasználhatóságának kérdésével, e célból pontosan felmérte helyiségszükségletét, s azt – az elhelyezésre vonatkozó elvi álláspontjának egyidejű közlése mellett – a minisztérium elé terjesztette.² Többször foglalkozott ezzel a kérdéssel az Országos Könyvtárügyi Tanács, illetve annak Könyvtárépítési és Berendezési Szakbizottsága, továbbá – a könyvtár felkérésére – az Országos Műemléki Felügyelőség is. Mindezeket az előzményeket részletesen ismerteti az OSZK Kiadványai sorozatban 1964-ben megjelent külön tanulmány (Farkas László–Havassy Pál–Tombor Tibor: *A nemzeti könyvtár új épülete a Budavári Palotában.*).

A beruházás megindulásáról azt kell megemlíteni, hogy a Budavári Palota helyreállítására vonatkozó programot a Középülettervező Vállalat közreműködésével az Országos Műemléki Felügyelőség állította össze;³ a tervek elkészítésére a Középülettervező Vállalat (a továbbiakban: KÖZTI) kapott megbízást – a felelős építésztervező Havassy Pál volt –, s a beruházás lebonyolítására külön vállalat létesült: a Budavári Palota Beruházási Iroda, ami később Kommunális Beruházó Vállalattá alakult át, s kezdetben az Építésügyi

és Városfejlesztési Minisztérium főfelügyelete alá tartozott, míg később a Művelődési Minisztérium főfelügyelete alá került át.

Itt kell most feltenni azt a kérdést, hogy a beruházás ilyen módon megszervezett folyamatában hogyan lehetett érvényesíteni a tervezés, majd az építkezés és általában az egész kivitelezés folyamán a leendő üzemeltetőnek, az Országos Széchényi Könyvtárnak sajátos nemzeti könyvtári szempontjait.

Már a beruházási program kormányhatósági jóváhagyása során intézkedés történt arról, hogy a nemzeti könyvtár új épületének tervezési programját és műszaki tervezési feladatát az építészek és könyvtárosok közösen dolgozzák ki.⁴ Így készült el a KÖZTI III. számú építési irodája és az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárépítési munkacsoportja közös munkájának eredményeként 1961 augusztusára *A Nemzeti Könyvtár új épületének tervezési programja és műszaki tervezési feladata* (a továbbiakban: Tervfeladat),⁵ amit az Építésügyi Minisztérium hagyott jóvá 1962-ben.⁶ Ez a munkálat csak az F épületre vonatkozott. A Szt. György téri pótépület programját később, külön kellett volna kidolgozni, ami végül is elmaradt, mert annak felépítését a kormányhatóság a vári beruházási programból 1969-ben törölte – mint arra már korábban is utaltam.

Az 1962-ben jóváhagyott Tervfeladat tartalmát, annak létrejöttét, elvi alapjait és gyakorlati céljait részletesen ismerteti Havassy Pálnak ebben a Füzetben közölt tanulmánya, valamint az 1964-ben megjelent, előbb már említett kiadvány. Így erre most már nem térek ki. Annyit azonban mégis újra meg kell említenem, hogy a Tervfeladat szerint a könyvtár 1959-ben kidolgozott Programtervezetében megállapított helyiségszükséglet – mint arra az utóbbi tanulmány is nyomatékosan rámutatott – a könyvraktárak kivételével teljes mértékben kielégíthetőnek bizonyult, sőt a könyvtár nyilvános-szolgálatának céljára a tervezés során az 1959-ben készült Programtervezetben megjelölt helyiségszükségleten felül is sikerült helyet biztosítani.

Az egyes helyiségcsoportok elhelyezési tervének kidolgozásánál a funkcionális igények kielégítése volt a fő szempont, amit azonban mégis egyeztetni kellett a könyvtár akkori szervezetéből következő institucionális, intézményi szempontokkal. A Tervfeladatban sikerült ezt a kérdést, a funkcionális szempontok elsődlegességének biztosítása mellett jól megoldani. Ez így volt helyes, mert a könyvtár szervezete változhatik, és 25 év alatt változott is, de a nemzeti könyvtári funkciók – bár bizonyos mértékben módosulhatnak és bővíhetnek, mégis nagyban-egészben állandóak.

Az egyes helyiségcsoportok funkcionális elosztása a nyolcszintes épületben a Tervfeladat szerint, egészen vázlatosan, a következő volt:

A legfelső épületszintek – a VII. és VIII. szint – kizárólag nyilvános-szolgálati célokat szolgáltak, úgy, hogy a VII. szint teljes egészében az olvasó- és tájékoztató szolgálaté volt, a VIII. szintre pedig egy nagy előadóterem, büfé és társalgó, továbbá egy változó kiállítások rendezésére szolgáló kiállításai

helyiség került. A VI. épületszint középső része reprezentatív kiállítási térnek volt szánva, az állandó kiállítások számára. Az északi és déli épületrészre a különgyűjtemények kerültek, a Kisnyomtatvány- és Plakáttár kivételével, melynek helyét, a Tár különleges méretű speciális anyagának jó elhelyezhetősége érdekében az V. épületszint északi traktusában jelölte ki a Tervfeladat. Egyébként az V. szint – ahol az épület főbejárata és szolgálati bejárata is van – az igazgatás szintje volt, idcértve a gazdasági igazgatást is. Itt voltak a társadalmi szervek helyiségei, és ide került az akkori Könyvforgalmi Főosztály egyik részlege, a Nemzetközi Csereszolgálat is, amelynek számára a könyvforgalmi ügyek szintjén, a III. épületszinten elegendő hely már nem állt rendelkezésre, s amelynek munkája, a Tervfeladat kidolgozásának idején bizonyos vonatkozásokban még közvetlenül kapcsolódott az igazgatáshoz. A IV. épületszintet jelölte ki a Tervfeladat a gyarapítási, feldolgozási és bibliográfiai munka helyéül. A III. szint – a Csikós-udvari teherbejáró és főporta szintje – volt a könyvforgalmi ügyek szintje a déli oldal kivételével, ahova funkcionális okokból – jó megközelítés, jó megvilágítás és a II. szintre tervezett könyvkötészet közelsége – a restauráló laboratórium elhelyezése látszott indokoltnak. A II. szintre helyezte a Tervfeladat a könyvtári üzemeket, a könyvkötészetet, a sokszorosító műhelyt és a fotolaboratóriumot, az előbbi kettőt a déli, az utóbbit az északi oldalra. A sokszorosító műhely alatt volt elhelyezve a cédułasokszorosító üzem, az I. épületszinten. Az épület legalsó, ún. 1/2-es szintje már csak kizárólag raktárak és gépészeti helyiségek elhelyezésére szolgált.

Az épület belső magjában és az ezt kiegészítő terekben helyezte el a tervezés a könyvraktárakat. Az állomány raktározásának céljára jelölte ki a Tervfeladat az épület két – egyenként mintegy 340 m² alapterületű – belső udvara helyén kiépítendő raktártornyokat, 11-11 raktári szinttel a II. épületszinttől a VII. épületszint padlózataíig, valamint az épület II. és III. szintjén ezeket egymással, a központi főlépcső alatt horizontálisan összekapcsoló tereket. (A két raktártornyot azért kellett csak a VII. szint padlózataíig kiépíteni, hogy a VII. szinten már ezeket a tereket is az olvasószolgálat számára lehessen igénybe venni, s így ez az egész szint egy egységes olvasószolgálati területté legyen kialakítható.) Ehhez az egységes raktári tömbhöz csatlakoznak a III. és IV. épületszinten az épületnek az Oroszlános-udvarra, az angol aknára néző keleti oldalán az emeletenként két-két, összesen tehát négy raktári szintre tervezett „keleti raktárak”, továbbá az épületnek a Dózsa György térre néző nyugati oldalán az I. és II. épületszintre tervezett, ugyan-csak négyszintes „nyugati raktár”. További raktározási lehetőségként jelölte meg még a Tervfeladat az épület tűzbiztosan kiépítendő tetőtereiben elhelyezhető tetőtér raktárakat és a VI. különgyűjteményi épületszint galériáin kialakítható kisebb raktárakat. Már most meg kell jegyezmem, hogy az eredetileg az épületnek majdnem teljes hosszában négyszintesre tervezett nyu-

gati raktár végül is úgy készült el, hogy csak az északi és déli 1/3-1/3 része lett négyszintes, a középső harmadrészben csak egy kétszintes raktár épült az I. épületszinten; a II. szintre tervezett raktárrész a könyvtár javaslatára üresen maradt, a későbbiekben oda telepítendő elektronikus adatfeldolgozó részleg számára. Egyebekben a könyvraktárak teljesen a tervfeladatban meghatározott elhelyezési terv alapján készültek el.^{6a}

Az épület belsőépítészeti és berendezési, felszerelési kérdéseivel a Tervfeladat részletesen, az egyes helyiségek vonatkozásában természetesen még nem foglalkozhatott. A belsőépítészeti és berendezési programot mind a nyilvános-szolgálati helyiségek és munkahelyek, mind pedig az üzemek, műhelyek, szociális helyiségek, porták, stb. tekintetében és természetesen a könyvraktárakra vonatkozóan is ezután kellett még elkészíteni, beleértve mindezen helyiségek kialakítási módjára, burkolatára, világítására, hőmérsékletére, szellőztetésére és kondicionálására, felszerelésre és berendezésére vonatkozó szakmai igények részletes megjelölését. A könyvtár a Tervfeladat 1962-ben történt jóváhagyása után, az eredetileg tervbe vett 1969-es beköltözés reményében haladéktalanul hozzákezdett várbeli elhelyezése részletes belsőépítészeti és berendezési programjának kidolgozásához. Ennek előkészítésére a könyvtárban az egyes funkcionális témakörökben különböző tanulmánytervek készültek; ez a leendő üzemeltető igen hasznos elméleti-szakmai hozzájárulása volt a tervezéshez, de ami persze nem tette feleslegessé a könyvtárosok és a tervező vállalat illetékes szaktervezőinek a tervezés egész folyamata alatti személyes kapcsolatát és együttműködését. Így jött létre az 1965. évben az üzemeltető és a tervező együttes munkájának eredményeként az F épület belsőépítészeti és berendezési tervezési programja, a kötéstáblája színről „Zöld könyv”-nek nevezet összeállítás, amely meghatározta az épület részletes helyiségelosztását, az egyes helyiségek funkcióját és egymással való kapcsolatát, a berendezési és felszerelési szükségleteket. Ennek alapján a KÖZTI most már a részletes műszaki terveket is elkészíthette, s úgy látszott, hogy az Országos Széchényi Könyvtár a 60-as évek végére valóban elfoglalhatja új helyét a Várban.

Ez azonban – sajnos – nem így történt, sőt 1969-ben kormányhatósági határozatok folytán az F épület részleges áttervezését, illetve újra tervezését kellett végrehajtani. A kormányhatóság ekkor ugyanis úgy döntött, hogy az a Szt. György téri épület, amelybe – többek között – a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) is került volna, nem épül fel, ezért a KMK-t is teljes egészében az F épületben kell elhelyezni. Ezenkívül itt még az Akadémiai Könyvtár raktára számára 2000 m², az Agroinform könyvraktára számára pedig 700 m² raktárterületet is kellett volna – ideiglenesen – rendelkezésre bocsátani. E döntés következtében meg kellett változtatni az F épület korábbi funkcionális betelepítési tervét, át kellett dolgozni számos, kivitelezésre elkészített tervet, illetve több vonatkozásban újakat kellett készíteni. Megváltozott és bővült az épület funkciója.⁷

A könyvraktárakat illetően ez az intézkedés csak annyi változással járt, hogy a Tervfeladatban kijelölt térségben el kellett helyezni a KMK könyvraktárát is. A raktárak számára kijelölt helyek azonban megmaradtak, ezen változtatni már nem lehetett. A kormányhatározatnak a raktárterületek ideiglenes átengedésére vonatkozó intézkedése pedig sohasem valósult meg, mert ennek végrehajtását az érdekelt intézmények – látván a nehézségeket – a későbbiek során már nem is szorgalmazták.

Minden egyéb vonatkozásban azonban, ideértve a nyilvános-szolgálati helyiségeket is, igen nagy gondot jelentett a KMK-nak az F épületben való elhelyezése.

A kormányhatározatok alapján úgy kellett módosítani a Tervfeladatban kidolgozott funkcionális tervet, hogy az épületben a KMK elhelyezése mellett a könyvtárnak is elegendő hely maradjon, de továbbra is érvényesüljenek mindazok a funkcionális követelmények, amelyek mind a könyvtár, mind a KMK jó működéséhez szükségesek. S mindezt a „legmesszebbmenő takarékosság szem előtt tartásával, a lehető legminimálisabb változtatási igény fenntartásával”, s a kormányhatóság által erre a célra megállapított igen szűk pénzügyi keretben kellett megoldani.

A könyvtár a maga részéről mindenesetre igyekezett a kormányhatározatok legteljesebb, lelkiismeretes végrehajtására, s ennek szem előtt tartásával, a KMK-val egyetértésben elkészítette már 1969. augusztusában az épület áttevezésének programját. Ennek alapján azután a felelős tervező, a könyvtár szakembereivel folytatott sorozatos konzultációk után kidolgozta a tervezési programot. (*Tervezési program a Budavári Palota Nemzeti Könyvtár – F épület – funkcióváltás miatti áttevezéséről.*) Azt azonban mindenesetre tényként lehet és kell is megállapítani, hogy ez a kényszerű változtatás az intézményeknek már akkor is igen sok gondot, a későbbiek során pedig még további nehézségeket is okozott; egyebek között a már 1965-ben összeállított belsőépítészeti programtervezet nagymértékű átdolgozását is szükségessé tette. Végső soron oka lett annak, hogy az 1962. évi Tervfeladatban kitűzött célokat nem lehetett és nem is lehet maradéktalanul elérni.

Az épület funkcionális áttevezése – a menet közben szükségessé vált, többrendbeli módosítással és újratervezéssel – 1969-től 1971-ig tartott. A KMK szolgálati helyiségigénye – ez tette ki a teljes igény java részét – igen nagy volt. A KMK által akkor kidolgozott programterv szerint az F épületben a KMK hat szervezeti egységébe tartozó 65 dolgozójának megfelelő elhelyezéséről kellett gondoskodni. Ezenkívül el kellett helyezni a KMK könyvtártudományi szakkönyvtárát, kellő számú szabad polccal, a szabad polcra ki nem helyezett állomány számára pedig helyet kellett kijelölni az épület valamelyik raktárterében. Kíváncsnak látszott azonban mind az OSZK, mind a KMK szempontjából, hogy a KMK céljait szolgáló helyiségek lehetőleg egy

tömbben helyezkedjenek el; ez még nehezebbé tette az új funkcionális elhelyezési terv kidolgozását.

Nincs itt most arra mód, hogy a funkcionális áttervezésnek 1969-től 1971-ig tartó folyamatát részletsen ismertessem. Egy dologra mégis külön rá kell mutatnom, már csak azért is, hogy az áttervezés rendkívüli nehézségeit érzékeltessem.

Az áttervezési program egyik sarkalatos pontja volt az az elképzelés, hogy a könyvtár restauráló laboratóriumát el kell vinni a déli épületrész II. szintjéről, ahova eredetileg került volna, hogy így a déli épületrész III., IV. és V. szintjén egy tömbben lehessen elhelyezni a KMK munkaszobáit. Ennek érdekében az új program a restauráló laboratóriumot az épület négy sarokkupolájában kívánta elhelyezni, lévén azok ablakokkal is megvilágított, jól szellőztethető, nagy terek – mindegyik 140 m² alapterülettel és nagy belmagassággal – amiket eddig a tervezés, a délkeleti sarokkupola kivételével, ahova a Tervfeladat egy könyvfertőtlenítő állomást telepített volna, csak mint tartalékterületeket tartott számon. A restauráló laboratóriumnak ez az áthelyezése annyira elkerülhetetlennek látszott, hogy a könyvtár már az új laboratóriumi helyiségek belső kialakításának részletes programját is kidolgozta 1970 áprilisában.⁸ Később azonban bebizonyosodott, hogy a könyvtár restauráló részlegének a VIII. szinten lévő, sarokkupolás terekben való elhelyezése csak igen nagy költséggel lett volna megvalósítható, ezért a könyvtár – más megoldás híján – kénytelen volt visszatérni eredeti tervéhez, mely szerint a restauráló részleg az épület déli oldalán, a III. szinten kap teret, funkcionális kapcsolatban a II. szinten közvetlenül alatta elhelyezett könyvkötésszel és annak anyagraktárával. A restauráló részleg számára ez kétségtelenül a legkedvezőbb elhelyezés, most viszont gondoskodni kellett az időközben ide, a III. szint déli részére tervezett KMK helyiségek más helyre való áttelepítéséről. Módosítani kellett tehát az eredeti áttervezési javaslatot.

Ugyanígy kellett még menet közben számos más elképzelést is megváltoztatni. A könyvtár tulajdonképpen ekkor, az 1969–71. évi kényszerű áttervezés során került közvetlenebb kapcsolatba az egész beruházást lebonyolító Beruházó Irodával. Az 1962. évi Tervfeladat kidolgozásakor, amikor még csak tervek elkészítéséről volt szó, s a tervezés munkáját a Középülettervező Vállalat végezte, a könyvtárnak mint leendő üzemeltetőnek, csak a tervezővel kellett a maga szakmai elgondolásait közölni, s csak a folyamatosan készülő tervekre vonatkozóan kellett észrevételeit megtenni. Ez az együttműködés a tervező és az üzemeltető között mindenkor zavartalan, s mint azt az 1962-ben jóváhagyott Tervfeladat bizonyítja, eredményes is volt. Az 1969–71. évi áttervezésnél azonban már egészen más volt a helyzet. Hiszen 1962-ben már nemcsak a részletes tervek kidolgozása indult meg a Tervfeladat alapján, hanem – ennek nyomán – megkezdődtek az építési munkálatok is. A funkcionális áttervezést lehetetlen volt úgy megoldani, hogy az új tervek és az azok szerint végzendő kivitelezési

munkák a korábbi tervek alapján már elkészült épületrészeket ne érintsenek. Nemcsak számos, már kész kiviteli tervet kellett átdolgozni, hanem már megépített szerkezeteket is meg kellett változtatni. S ennek a munkálatnak egész költsége bele kellett férjen a kormányhatóság által nagyon szigorúan megsabott, szűk pénzügyi keretbe. Nyilvánvaló, hogy a könyvtárnak az áttervezési program kidolgozásánál, elgondolásainak kialakításánál most már nemcsak a tervezővel kellett állandó és közvetlen kapcsolatot tartania, hanem az egész beruházást intéző és közben tartó beruházó vállalattal is, hiszen a javasolt funkcionális tervmódosítások megvalósításának, az új tervek kivitelezésének lehetőségeit pénzügyi és technológiai szempontból egyaránt a beruházó vállalatnak kellett elbírálnia. Megállapítható, hogy ebben a folyamatban a könyvtárnak a beruházóval való kapcsolata is zavartalan és gyümölcsöző volt. Így fejeződhetett be 1971 áprilisára, igen sok tanácskozás, megbeszélés, gyötrődés és vitatkozás után, az OSZK, és a KMK, valamint a tervező és a beruházó igen alapos együttes munkájának eredményeképpen az 1969-ben elrendelt funkcionális áttervezés.

Az OSZK és a KMK számára azonban ez a kényszerű változtatás a korábbi tervekhez képest kétségtelenül hátrányos volt.⁹ A KMK-nak az 1962-es programtervben megjelölt területi igényét az F épületben nem lehetett kielégíteni, annak ellenére sem, hogy egyes részlegei egybevonhatók voltak az OSZK ugyanilyen, vagy hasonló funkciót végző részlegeivel (gazdasági ügyek, személyzeti ügyek, sokszorosítás, könyvhigiéniai laboratórium, előadóterem, ruhatár). Az OSZK számára pedig azért volt rendkívül hátrányos, sőt káros ez az új megoldás, mert munkahelyei, a feldolgozási helyiségek a KMK betelepítése következtében nagymértékben összeszorultak, és elkerülhetetlenül felbomlott az a jó funkcionális rend, amit az 1962. évi Tervfeladatban sikerült kialakítani.

A funkcionális áttervezés után az elhelyezési terv a következő képet mutatta. Az alsó szinteken, az ún. 1/2-es, az I. és II. szinten nem történt változás. A KMK munkahelyeit sikerült egy tömbben, az épület déli oldalán a III. és IV. épületszinten elhelyezni. A könyvtártudományi szakkönyvtár, illetve a KMK olvasóterme az V. – főbejárati – szintre, az épület Oroszlános-udvari keleti oldalának a déli részére került; igen jó megközelítési lehetőséggel, és oly módon, hogy közvetlenül az olvasóterem alatt, a IV. szinten lehetett elhelyezni a KMK könyvtárát, könyvlift összeköttetéssel az olvasóterem és a könyvraktár között.

Mindez azonban csak úgy volt megvalósítható, hogy az OSZK kénytelen volt egyik szervezeti egységének, a Könyvelosztó részlegnek másutt, az F épületen kívül való elhelyezéséről gondoskodni, és az elhelyezési tervet az F épület III., IV. és V. szintjén, sőt a VII., olvasószolgálati szinten is alaposan meg kellett változtatni. Funkcionális szempontból a legaggályosabbnak tűnő, kényszerű változtatás az volt, hogy a Bibliográfiai osztályt, illetve a bibliográfiai munkát kénytelen volt a könyvtár a IV. feldolgozási szintről, a feldolgozó – Katalogizáló és Szakozó osztályok mellől, a III. szinten lévő köteleespéldány-szolgálat köze-

léből a VII., olvasószolgálati szintre áttelepíteni, mivel ennek az olvasószolgálati szintnek korábban kialakított funkcionális egysége megbomlott. E változtatás folytán olyan szervezeti egység került az olvasószolgálati szintre, amely elsőrenden nem közvetlen olvasószolgálati célokat szolgál; emiatt az olvasó- és tájékoztató szolgálat összeszűkül, a bibliográfiai munka számára viszont ott elegendő helyet még nem lehetett biztosítani. Az olvasók ellenőrzése a VII. szinten megnehezült, a bibliográfiai munka pedig elkerült funkcionális szempontból legalkalmasabb helyéről, a feldolgozás szintjéről. Akkor azonban nem látszott más megoldás. Látni fogjuk, hogy később, évek múlva, a tervek könyvtártechnológiai korszerűsítése során végül mégis csak sikerült ezt a problémát megoldani, mégpedig a VIII. szinti előadóteremnek a VI. szint középső részére tervezett kiállítási terem helyére való áttelepítésével, aminek folytán a KMK egész olvasó- és tájékoztató szolgálatát, az olvasóteremmel együtt a VIII. épületszinten lehetett elhelyezni.

Ezt a későbbi, csak 1975-ben kidolgozott változtatást az tette lehetővé, hogy az áttervezés során felmerült és meg is valósult az a gondolat, hogy a VII. szinten lévő nagy olvasóterekhez hasonlóan, a középső épületrészen kialakított VIII. szinten is üvegtetővel kell befedni az eredeti – s az áttervezéskor egyébként még meg sem változtatott – tervek szerint előadóterem céljára szolgáló nagy teret. Ily módon lehetővé vált később ennek a – most már természetes megvilágítású – térnek olvasószolgálati célra való igénybevétele. Ez a módosítás tehát kétségtelenül előnyt jelentett a későbbiekben az intézmény számára.

Kedvező eredménye volt az áttervezésnek az is, hogy a könyvtár javaslatára – bár egy raktárhelyiség feldolgozása árán – sikerült helyet kijelölni a könyvtár később létesítendő adatfeldolgozó részlegének. Erről az eredeti tervek kidolgozása idején még nem volt szó, 1970-ben azonban már nyilvánvalóvá lett, hogy bizonyos könyvtári feladatok racionálisan csak elektronikus adatfeldolgozás útján lesznek megoldhatók; ezért egy ilyen részleg megfelelő elhelyezéséről is gondoskodni kellett.¹⁰

A funkcionális áttervezéssel kapcsolatosan újra felülvizsgálta a könyvtár a könyvraktárakat az olvasótermekkel összekötő könyvszállító, valamint a jelzetközlő berendezések kérdését is. Az 1962. évi Tervfeladat a jelzetközlést olyan, épületen belüli telexhálózat kiépítésével kívánta megoldani, amely minden raktárat minden olvasóteremmel összekapcsolt volna. További vizsgálatok azonban kétséggé tették a telexnek az olvasószolgálatban – különösen a csúcsforgalmi időszakokban – való jó alkalmazhatóságát. Más megoldásról kellett tehát gondoskodni. Elképzelhetőnek látszott a könyvtári igényeknek megfelelő pneumatikus csőpostarendszer kiépítése, de adódtak más, korszerű lehetőségek is. Ezért a könyvtár az áttervezés során azt kérte, hogy ezt a kérdést a generáltervező KÖZTI megfelelő szakértővel, tanulmányterv formájában dolgoztassa ki. Ez ugyan nem történt meg, de végül is a probléma megoldódott, mint látni fogjuk, a könyvszállító berendezés problémájával együtt.

A könyvszállító berendezés kérdését azért kellett most újra felvetni, mert ilyen berendezés felszerelését a Tervfeladat csak a két toronyraktár, valamint a központi lépcsőház alatti térben ezeket egymással összekapcsoló, ún. középső raktár és a toronyraktárak fölé, a VII. épületszintre tervezett, nagy olvasói tér vonatkozásában írta elő. Akkor nem sikerült az épület egyéb részein lévő raktárak (nyugati raktár, keleti raktárak, tetőtér raktárak), valamint a különgyűjteményi olvasótermek bekapcsolása a belső, olvasószolgálati könyvforgalomba, egyszerűen azért, mert abban az időben nem volt ismeretes a tervezők előtt semmiféle olyan berendezés, amely erre a célra alkalmazható lett volna.

A kényyszerű funkcionális átervezés idején azonban a könyvtár már elérkezettnek látta az időt arra, hogy a vári könyvszállító berendezés kérdését ismét felvesse. A könyvtár, a felelős tervező, a KÖZTI és a beruházó vállalat már hosszabb ideje foglalkozott az F épületben létesítendő könyvszállító és a jelzetközlő berendezés jobb, korszerű megoldásával. Az OSZK javaslatot kért és kapott is a Gépipari Tudományos Egyesülettől, kérésére a Műegyetem ilyen tárgyú diplomamunkákat dolgoztatott ki, tárgyalt az Anyagmozgatási és Csomagolási Intézettel, és tájékozódott ilyen jellegű külföldi könyvtári berendezések felől is. Abban az időben már több olyan könyvszállító berendezés volt ismeretes, amelyeket külföldi nagy könyvtárakban igen jó eredménnyel alkalmaztak. Ezeknek részben prospektusok alapján, részben a helyszínen történt megvizsgálása után a könyvtár már 1972. májusában arra a meggyőződésre jutott – a felelős tervezővel, a KÖZTI-vel, a beruházó vállalattal és a Művelődésügyi Minisztérium Műszaki osztályával egyetértésben –, hogy a Telelift elnevezésű, nyugatnémet gyártmányú szállítóberendezés az F épületben a könyvek szállítására a raktárak és az olvasótermek között kiválóan alkalmas.¹¹ Amellett ez a berendezés nemcsak könyvek, hanem a kérőlapok továbbítására is felhasználható, bár kétségtelen, hogy a jelzetközlésnek ez a módja lényegesen hosszabb időt vesz igénybe, mint pl. egy pneumatikus csőposta alkalmazása. Éppen ezért az intézmény egy ideig még kitartott ez utóbbi felszerelésére irányuló kérése mellett, később azonban ennek nagy költségeire való tekintettel, elállt ettől a kérésétől, és tudomásul vette, hogy a könyvszállítást és a jelzetközlést ugyanazzal a berendezéssel fogja lebonyolítani.

Rendkívül érdekes és tanulságos volna annak a részletezése, hogy a könyvtár, a beruházó és a tervező közös véleményének kinyilvánításától – 1972 májusától – mi mindennek kellett még történnie annak valamennyi érdekelt hatóság által történt elfogadásáig; ezt a részletezést mégis kénytelen vagyok most mellőzni, s csak annak a megállapítására szorítkozom, hogy a végleges, kedvező döntés 1976 októberében született meg.¹² Itt kell megjegyezni, hogy a Könyvtár nem ragaszkodott az általa javasolt telelifthez, szívesen elfogadott volna bármi más berendezést is, ha az céljainak megfelel, és az épületben nagyobb építészeti átalakítások nélkül, a beruházó által is elfogadható költséggel felszerelhető.

Ezért a beruházó három külföldi cégtől más megoldásra is kért ajánlatot, de végül is a telelift mutatkozott a legalkalmasabbnak. A kérdés eldöntésével a leendő üzemeltető működése ebben az ügyben persze még egyáltalán nem szűnt meg; ezután következett még a részletes tervek kidolgozása, aminek programját részletesen a könyvtárnak kellett megadnia.

A funkcionális áttervezés 1971 februárjában lényegileg elintéződött.¹³ A továbbiakban a tervező feladata maradt a részletes tervek elkészítése, a beruházóé pedig ezek megvalósítása. A könyvtárra hárult viszont most már az a kötelezettség, hogy állítsa össze – az új helyzetnek megfelelően – a belsőépítészeti és berendezési program módosított tervét, hogy annak alapján a KÖZTI a részletes új terveket elkészíthesse. A könyvtárnak tehát tulajdonképpen a már korábban említett, 1965-ben készült belsőépítészeti és berendezési programot – a Zöld könyvet – kellett most átdolgoznia.

A munka nagyon sürgős volt, mert az építkezés befejezési határidejét az akkor érvényes kormányhatározat 1973. december 31-ben állapította meg (az eredeti határidő 1968. december 31. volt). Ez ugyan később még többször is módosult, először az 1975., majd az 1980., s végül az 1983. év végére, akkor azonban még tervezőnek, beruházónak és üzemeltetőnek egyaránt az 1973-as befejezési határidőhöz kellett magát tartania.

Itt közbevetőleg el kell mondanom, hogy a könyvtár többször feltárta az illetékes hatóságok és a közvélemény előtt is elhelyezési körülményeinek teljes tarthatatlanságát és állandóan kérte főhatósága útján az építkezés sürgős befejezését, rámutatva a befejezés elhalasztásának veszélyeire. Kényszerű helyzetében beleegyezett volna az épület szakaszos használatba vételébe is – ez az elképzelés már 1971 őszén felmerült – amennyiben egy ilyen szakaszos átadás építészeti, illetve műszakilag, a könyvtár funkcionális szempontjainak érvényesítése mellett megoldható. De ez az elgondolás sem valósulhatott meg. Mindössze annyi történt, hogy az 1972. év végére elkészült – néhány raktári szint kivételével – teljes állványberendezéssel az épület belső udvarainak helyébe tervezett két toronyraktár, és azokat a könyvtár, minthogy raktározási körülményei akkorra már valóban elviselhetetlenné váltak, 1973 júliusától kezdődően fokozatosan használatba is vette; az épület befejezetlenségéből adódó, igen nagy nehézségek között.¹⁴

Visszatérve most az épület funkcionális áttervezése következtében az OSZK-ra háruló feladatokra, meg kell állapítanunk, hogy a módosított tervfeladat végleges kidolgozása után a könyvtár a KMK-val együtt azonnal munkához látott, és 1971. április végén már meg is küldte a beruházónak az F épület azon helyiségeinek, a KMK-val közösen kimunkált, belsőépítészeti programját (feladat, létszám, berendezés és felszerelés), amelyek funkciója az építési program módosítása következtében megváltozott. Ez a program részletesen foglalkozott a könyvszállító, valamint a jelzetközlő berendezés kérdésével is.¹⁵

Még mindig hiányzott azonban a VII. épületszintre kerülő, nagy olvasói tér belsőépítészeti és berendezési programja. Ezt ugyanis az 1965. évi sem tartalmazta, egyszerűen azért, mert ezen helyiségeknek terve a kialakítandó, nagy olvasószolgálati térség funkcionális tagozódásának tisztázatlansága miatt annak idején még nem volt elkészíthető. Az 1971. év folyamán azonban a könyvtár ezt is kidolgozta, és 1972. januárjában már megküldte a beruházónak a VII. szinten lévő olvasóterek belsőépítészeti, berendezési és felszerelési programját. Ez a tervezet, mely nagy részletességgel foglalkozik a VII. szinti olvasóterek kialakításával (olvasóasztalok és székek méretei, zajmentesség, padló, falburkolat, világítás, fűtés, biztonsági berendezések, kézikönyvtári állványok stb.), bár az idők folyamán kisebb változásokon még átment, mindvégig alapja maradt az olvasóterek kialakításának és berendezésének.¹⁶

A könyvtár által elkészített programok alapján a KÖZTI 1972-ben újonnan elkészítette 1:50-es léptékben az épület berendezésének elrendezési alaprajzait, s most már hozzá lehetett kezdeni az épület egyes helyiségeibe telepítendő berendezési és felszerelési tárgyak terveinek összeállításához, típusainak meghatározásához. A tervezést a beruházó megbízásából – a Művelődésügyi Minisztérium által megadott szempontok figyelembevételével – a KÖZTI végezte, de a könyvtár a mobiliatervek elkészítése során is igényelte magának az állandó és folyamatos közreműködést.¹⁷ Különös jelentőséget tulajdonított ennek a könyvtár az olvasószolgálati helyiségek és általában a nyilvános-szolgálati terek kialakításánál, de nagyon lényeges volt a könyvtár részvétele a szolgálati helyiségek berendezésének megtervezésénél, valamint a könyvraktárak és az üzemi helyiségek berendezésének és felszerelésének meghatározásánál is.

Az 1971. évtől kezdve tehát már a funkcionális termódosítás alapján folyt tovább az építkezés, és a könyvtár ehhez igazított belsőépítészeti és berendezési programja szerint megkezdődött a belső kialakítás munkája, a berendezés megtervezése is. Az 1975-ös befejezési határidőt azonban az építési szervek nem tudták tartani, s hamarosan sor került ennek 1980. december 31-ig való elhalasztására. Ez az új határidő már annyira komolynak látszott, hogy a könyvtárnak miniszteri utasításra az 1975. év végén már a Várba való felköltözés intézkedési tervét is el kellett készítenie.¹⁸ A könyvtár viszont a szerzett tapasztalatok és funkciórendjének megváltozása, illetve megnövekedése folytán időközben arra a meggyőződésre jutott, hogy korszerű működése érdekében feltétlenül szükséges az 1971-ben megállapított funkcionális helyiségelosztási terveken bizonyos kisebb változtatások végrehajtása. Ezekre vonatkozó kérését, a módosítások részletes programtervével együtt 1975 decemberében küldte meg a beruházónak.¹⁹

Ennek a lényege a következő volt: az OSZK lemond a VIII. szint nagy terének előadóterem céljára való felhasználásáról, mert ezt az üvegtetős teret olvasószolgálati célokra kívánja berendezni. Az előadóterem ugyanis elhelyezhető a VI. épületszint középső részének eredetileg állandó könyvkiállítás

céljára kijelölt – az Oroszlános-udvarra néző – keleti helyiségében, amely helyiség igen jól megközelíthető, s az előadóterem forgalma ott nem zavarja az olvasószolgálatot. A KMK olvasóterme az V. szinten kijelölt helyiségéből kerüljön fel a VIII. szinti üvegtetős térbe és helyezkedjék el mellette, a VIII. szint keleti oldalán a KMK tájékoztató szolgálata. A KMK korábbi olvasótermét az intézmény más részlegének kell átadni. Kerüljön vissza a könyvtár Bibliográfiai osztálya eredetileg tervezett helyére, a IV. szintre, a feldolgozó részlegek mellé. A KMK-t a IV. szinten ennek folytán elveszített helyiségeiért a VI. szint keleti oldalán kell megfelelő számú helyiséggel kárpótolni.

Ezeket a módosításokat a könyvtár az olvasóhelyek számának növelése és az olvasószolgálat korszerű megtervezése, továbbá a KMK és a bibliográfiai munkálatok gépesítésében időközben jelentősen előre haladt Bibliográfiai osztály megfelelő elhelyezése érdekében látta feltétlenül szükségesnek. Az OSZK javaslata tehát, amit a KMK-val teljes egyetértésben dolgozott ki, tulajdonképpen a korábbi tervek könyvtártechnológiai korszerűsítését jelentette. A kért módosítások az épület szerkezetét egyáltalán nem érintették, és csak egészen minimális építészeti következményekkel jártak, sőt egyes esetekben még bizonyos megtakarításokra is lehetőséget adtak. Mindezek ellenére évekig – 1978-ig – tartott, míg végül is a beruházó és az érdekelt hatóságok, rengeteg iratváltás és tárgyalás után a könyvtár által kért módosításokat tudomásul vették.

Az építkezés elhúzódása folytán szükségessé vált az F épület helyreállítására 1972-ben már elkészült, teljes kivitelezési tervdokumentáció tervezői korszerűsítése, aminek elvégzésére a KÖZTI kapott megbízást. A kiviteli tervek általános átdolgozásával együtt lehetett azután kielégíteni a könyvtár által 1975-ben előterjesztett könyvtártechnológiai módosítási igényeket, és ugyanakkor végezte el a KÖZTI – a könyvtári szakértők bevonásával – az üzemi jellegű helyiségek technológiai berendezéseinek korszerűsítési felülvizsgálatát is.

A KÖZTI 1978 júniusában, a könyvtár által már 1975-ben előterjesztett könyvtártechnológiai módosítások figyelembevételével újabb berendezési programot, illetve tervdokumentációt készített. Ez a dokumentáció magában foglalta a könyvtár részletes berendezési igényét, amit hosszú ideig tartó, igen alapos munkával, valamennyi szervezeti egysége vezetőjének és a KÖZTI szaktervezőjének közreműködésével, helyiségenként állapított meg, s amiről külön kimutatás készült. Tartalmazta továbbá a megállapított berendezési igény alapján a KÖZTI által 1:50-es léptékben elkészített új berendezési alaprajzokat. Ezt a tervdokumentációt a könyvtár felülvizsgálta, és néhány csekély változtatás kérésével az 1978. június 20-án kelt 1394/1978. sz. átiratával visszaküldte a beruházónak. Majd a Beruházó Vállalat, a KÖZTI és a könyvtár között 1978. szeptember 2-án tartott egyeztető tárgyaláson olyan megállapodás történt, mely szerint az OSZK 1394/1978. iratában foglalt

„könyvtártechnológiát véglegesnek fogadják el, melynek alapján a KÖZTI a korszerűsített könyvtártechnológiai tervezést véglegesítheti, és ez lesz az alapja az ugyancsak a KÖZTI által tervezendő, belső berendezési és installációs tervdokumentációnak.” Ezzel végre lezárult a könyvtártechnológiai korszerűsítés évekig húzódó kérdése.

A KÖZTI a könyvtár előbb említett 1394/1978. számú jóváhagyó iratában foglaltak figyelembevételével elkészítette az F épület most már végleges berendezési tervdokumentációját, amelynek alapján megkezdődhetett a részletes tervezés és a kivitelezés. Ezen a tervdokumentáción további módosítás lényegileg már nem történt; elfogadása alkalmával az OSZK mindössze egyes részletekérdésekre vonatkozóan tett észrevételeket, illetve terjesztett elő néhány kérést, amik azután a részletes tervezésben általában meg is valósultak.²⁰ (1394/1979. VI. 12. OSZK) Az 1979. év végére tehát nagyban-egészben megoldódtak a belsőépítészeti és berendezési tervezéssel kapcsolatos kérdések is.

Az OSZK pedig 1980-ban már a Várba való felköltözés előkészületi munkáit is megkezdte. Számba vette az elvégzendő teendőket, kijelölte a felelős szakvezetőket, és meghatározta – az építkezés hamarosan várható befejezésének reményében – az előkészítő munkák elvégzésének határidejét is.

A tervezési munka és a belső felkészülés tekintetében a helyzet tehát megnyugtató volt. Nagyon aggasztó volt viszont az a körülmény, hogy a kivitelezési munkák az F épületben nem haladtak a megfelelő ütemben előre. Az hamarosan kitűnt, hogy az 1980. év végére kitűzött befejezési határidőre nem készül el az épület. Az új dátum kitűzése késett, míg végül a kormányhatóság az Állami Tervbizottság 1981 őszén hozott határozatával az F épület befejezésének most már végleges határidejét 1983. december 31. napjában állapította meg. Ennek megfelelően módosította aztán a könyvtár a felköltözés intézkedési tervét,²¹ amely – mint arról már szó volt – 1975-ben, az akkor még 1980-ban meghatározott határidő alapulvételével készült. A felköltözés előkészületi munkái most már az átdolgozott terv szerint folytak tovább.

A kivitelezési munkák elmaradásának oka nagyrészt a munkaerőhiány, másrészt az ország gazdasági helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen változás volt. A munkaerőhiányt a beruházási hatóságok külföldi – lengyel – vendégmunkásoknak az F épületben való foglalkoztatásával igyekeztek enyhíteni. A lengyel munkások 1979-től kezdődően több éven át dolgoztak az épületen. Ez valóban előrelendítette a kivitelezési munkákat, de igen tetemes összegű többletköltséggel járt, amire a beruházás külön költségvetési fedezetet nem kapott, hanem azt a vári költségvetésből meg kellett takarítani. Egyrészt ezért, másrészt az egyéb gazdasági nehézségek miatt a beruházó kénytelen volt – felsőbb utasításra – az eredeti beruházási költségvetésben nagyarányú csökkentések végrehajtására javaslatot tenni, annak érdekében, hogy az építkezés folytatható, és az időközben 1983 végére elhalasztott időpontra befejezhető legyen. A költségcsökkentési, illetve megtakarítási tárgyalásokon mint leendő üzemelte-

tő, a könyvtár is részt vett, és igyekezett azoknak megfelelő kimenetelét a maga részéről is előmozdítani. Sok esetben azonban, abban a meggyőződésben, hogy a javasolt megtakarítás, vagy csökkentés alapvető funkcióinak teljesítését veszélyezteti, kénytelen volt ellenvéleményét, sőt tiltakozását bejelenteni. Álláspontját azonban nem mindig tudta a vele egyébként akkor már közös főhatóság alá tartozó Beruházási Vállalatnál érvényre juttatni. Néhány ilyen alkalommal kénytelen volt a könyvtár a csökkentett, vagy elmaradó tételek helyet főhatóságától a vári beruházáson kívüli, külön költségvetési hitelt kérni. Ez történt az olvasótermi elektronikus számkijelző (olvasóhívó) berendezés, a Zeneműtár elektroakusztikai berendezése és az állomány biztonságát szolgáló ipari tv berendezés esetében.²² Nagyon nehezzé tette az OSZK helyzetét a beruházási hatóságoknak az a korábbi döntése, mely szerint nem voltak fedezhetők a vári beruházás költségvetésének terhére a könyvtár működéséhez szükséges gépi berendezések, valamint a nyilvános-szolgálati helyiségek berendezésének és az ún. könyvtári célbútoroknak – pl. katalógusszekrények – kivételével, a könyvtári munkahelyek bebútorozásának költségei sem. A főhatósági döntés szerint ezek beszerzéséről a könyvtár saját költségvetésében kellett gondoskodni.²³ A befejezés évéig – 1983 végéig – azonban a már több ízben felterjesztett gépi szükségletének kielégítésére csak töredékesen kapott az OSZK költségvetési fedezetet; elsősorban az 1983-ban soron kívül üzembe helyezett vári restauráló laboratórium felszerelésére. Irodabútort ugyan – íróasztalokat, gépíróasztalokat, székeket stb. az 1960-as években – a vári felköltözésre való tekintettel – elég nagy mennyiségben szerzett be a könyvtár, de ezek nem voltak mind alkalmasak az új épületbe való felvitelre. A könyvtár természetesen magával hozta a használható és az új épületben való elhelyezésre alkalmas berendezési tárgyait, ezzel azonban korántsem lehetett kielégíteni a fennálló tényleges igényt. A további beszerzésekre szükséges fedezet biztosítása a könyvtár költségvetésében a beruházás befejezésének időpontjáig még nem történt meg. Aminthogy nem volt még kedvező döntés – amint arra az előbbieken már utalás történt – azoknak a gépi berendezési tárgyaknak az ügyében sem, amelyekre a könyvtárnak a Várban szüksége lesz, s amelyekre vonatkozó igényét főhatósághoz már több ízben felterjesztette.

Mindettől függetlenül a könyvtár természetesen folytatta a belső felkészülést, a vári beköltözés előkészületi munkáit, s abban a maga által kitűzött tervnek megfelelően haladt előre, az 1983. december 31-i befejezési határidő szem előtt tartásával.

Kétségtelen tény, hogy az 1983. évben, a kivitelezés utolsó évében lényegesen meggyorsultak a kivitelezési munkák, és fokozott ütemben folyt a vári beruházási költségvetés terhére elszámolható berendezési és felszerelési tárgyak beszerzése is. Mindamellet a befejezési határidő lejártakor még minden tekintetben számos hiány mutatkozott; nem készültek el addig teljesen – egyebek között – az acélszerkezetű könyvraktárak sem.

A kivitelező vállalat azonban az épületet 1983. december 7-én „készre jelentette”, és a Beruházó Vállalat szeptember 22-re kitűzte a műszaki átadás-átvételi eljárás megkezdését. A könyvtár ott megjelent képviselőinek az épület kivitelezési foka vonatkozásában aggályaik voltak ugyan, és az átadás-átvételi jegyzőkönyvbe bele is foglalták, hogy „az OSZK álláspontja szerint a létesítmény készültsége folytán a rendeltetésszerű használatra jelenleg nem alkalmas”, mindazonáltal az átadás-átvételi eljárás megkezdése tekintetében iránymutatónak fogadták el a szakértő beruházó, a KOMBER állásfoglalását.²³ Így az átadás-átvételi eljárás a kivitelező vállalat és a beruházó között 1983. december 22-én megkezdődött, abban a reményben, hogy az ún. hiánypótlási határidő lejártáig a kivitelezési munkák valóban befejeződnek. Ezután kerülhet majd sor arra, hogy a könyvtár az egész épületet használatba vegye, és oda beköltözködjék. Egyes részlegek beköltözése persze már előbb is megtörténhetik.

Az építkezés történetének az üzemeltető szempontjából történt rövid áttekintését célszerűnek látszik a műszaki átadás-átvételi eljárás megkezdésének időpontjával egyelőre lezárni. A továbbiakat megírni majd akkor lehet, amikor a könyvtár – egy-két évi tapasztalat után – már levonhatja vári működésének tapasztalatait.

Jegyzetek

1. 10.176/1968 GB., 10.113/1969 GB., 10.156/1969 Gb. sz. hat.
2. *Az új Nemzeti Könyvtár építésének programtervezete* (Soksz.) Bp., 1959, OSZK. 80 l.+1 t. és 14 ábra.
3. *Beruházási program a Budavári Palota helyreállítására*. Készítette az Országos Műemléki Felügyelőség a KÖZTI közreműködésével. (Gépirat)
4. Farkas László–Havassy Pál–Tombor Tibor: *A Nemzeti Könyvtár új épülete a Budavári Palotában*. Bp., 1964. (Az OSZK kiadványai LXI.)
5. *A Nemzeti Könyvtár új épületének tervezési programja és műszaki tervezési feladata*. 1–3. kötet. (Soksz.)
6. A jóváhagyó határozat száma: 2466/P/1962. Ép.Min.
- 6a Az épület beosztásának, a helyiségek elosztásának az 1962. évi Tervfeladatokban a funkcionális és institutionális szempontok gondos mérlegelésével kidolgozott terve, amiről úgy látszott, hogy korszerűen megoldja a könyvtár elhelyezési problémáit, és ami a tervezők meggyőződése szerint – ha nem is bőséges, de bőven elegendő helyet biztosított a nemzeti könyvtár elhelyezése számára.
7. Az 1. sz. alatt felsorolt GB. határozatok, továbbá OSZK Irattár 2007/1969.
8. OSZK Irattár 900/1970.

9. A KMK-nak le kellett mondania a Szt. György téri épületben történő elhelyezéséről, melynek programterve 1962-ben már elkészült. Lásd az OSZK Irattár 1250/1963. sz. feljegyzését!
10. *Emlékeztető az F épület módosított programjának tisztázására 1971. febr. 25-én tartott megbeszéléséről.* (OSZK-KÖZTI-Beruházó Iroda) OSZK Irattár.
11. *Emlékeztető a Budavári Palota F épületében létesítendő könyvszállító és jelzetközlő berendezések tárgyában 1972. május 9-én az OSZK-ban tartott megbeszélésről.* OSZK Irattár.
12. Lásd 2–34/1976. X. 7. Ép.Min. leirat a Beruházó irodához.
13. Lásd a 10. jegyzetet!
14. A használatbavételi engedély száma: 26351/3/1973. Bp. I. ker. Tanács V. B. (okt. 1.)
15. OSZK Irattár 559/1971.
16. OSZK Irattár 079/1972.
17. OSZK Irattár 858/1973.
18. OSZK Irattár 2581/1975.
19. OSZK Irattár 2644/1975.
20. A jegyzőkönyv csatolva az 1394/1978. OSZK. sz. ügyirathoz.
21. OSZK Irattár 2006/1982.
22. OSZK Irattár 1629/1983.
23. OSZK Irattár 1753/1976.
24. Az átadás-átvételi jegyzőkönyv egy példánya az OSZK irattárában.

Országos Széchényi Könyvtár

Die Planungs- und Umbauarbeiten des sogenannten Flügels F des ehemaligen Budaer königlichen Palastes, des neuen Heimes der Széchényi Nationalbibliothek – Ungarns Nationalbibliothek – dauerten fast 25 Jahre. Während dieser langen Zeit musste man ständig und ununterbrochen dafür sorgen, dass die Fach- und Funktionalinteressen der Bibliothek, die als Benutzer und Inbetriebhalter des neuen Gebäudes zu betrachten sei, während der Planung, wie auch während der Ausführung, in erforderlicher Weise zu Geltung kommen sollen.

Der die Investitionsauflage bewilligende Regierungsbeschluss bestimmte auch, dass das Planungsprogramm in Zusammenarbeit der Architekten und der Bibliothekaren zu entwerfen sei. So wurde bis Herbst des Jahres 1961, als Resultat gemeinsamer Arbeit des Burgsplanungs-bureaus der Öffentlichen Gebäude und der Bibliotheks-Bauarbeitsgruppe des Széchényi Nationalbibliothek ein Programm ausgearbeitet, das vom Ministerium für Bauwesen im Jahre 1962 approbiert wurde. Bei Ausführung dieser Arbeit, bei Ausbildung der Unterbringungspläne der einzelnen Raumgruppen, wie es im Aufsatz skizzenhaft dargestellt war, ist es gelungen, die funktionellen Standpunkte der Bibliothek entsprechend durchzusetzen.

Nach der Billigung der Planungsaufgaben hat die Bibliothek – in der Hoffnung des ursprünglich für das Jahre 1969 geplanten Einziehens – unverzüglich die Ausarbeitung einer ausführlichen Innenarchitekten – und Einrichtungsprogramms angefangen. Zur Vorarbeitung wurden in den einzelnen funktionellen Themenkreisen verschiedene Studienprojekte entworfen zu den Planungsarbeiten. Das bedeutete eine Vertiefung der persönlichen Beziehungen und der Zusammenarbeit zwischen den Bibliotheksfachleuten und den Fachkonstruktoren des Projektierungsbetriebes während des ganzen Planungsvorganges. So entstand, wiederum durch die Zusammenarbeit des künftigen Inbetriebhalters und des Projektors, das Innenarchitektur und Einrichtungsprogramm des Gebäudes, welches die ausführliche Verteilung und Funktion der einzelnen Räumlichkeiten, ihre Verbindung, sowie Fachansprüche bezüglich ihrer Ausbildung, Wandverkleidung, Beleuchtung, Temperatur, Lüftung und Ventillation, wie auch der Ausrüstung und Einrichtung, bestimmte. Auf dieser Grundlage hat der Projektierungsbetrieb die ausführlichen technischen Pläne schon vorbereitet, und weil unter der Leitung des verantwortlichen Architekten, Pál Havassy, die Bauarbeiten im Jahre 1962 angefangen wurden, schien es, dass bis Ende der 60-er Jahre die Bibliothek das neue Heim in der Burg einnehmen könne.

Leider ist es nicht so geschehen. Sogar musste man im Jahre 1969, laut neuen Regierungsbeschlüssen, partielle Umplanung des Gebäudes, d.i. neue Planungen durchführen. Es wurde nämlich von den Regierungsbehörden beschlossen, dass das neue Gebäude neben dem Flügel F, das im Investitionsplan der Széchényi Nationalbibliothek bestimmt war, und in dem die Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodologie unterbracht hätte sein sollen, nicht aufgebaut sein werde; so musste man im Gebäude, das für die Bibliothek geplant und teilweise schon umgebaut war, auch für die Zentralstelle Platz finden.

Die funktionelle Umplanung, mit den unterwegs notwendig gewordenen, mehrfachen Änderungen und Wiederplanungen, dauerte von 1969–1971; und nachher mussten neue und ausführliche Pläne verfertigt werden, die Bibliothek musste das im Jahre 1965 einmal schon beendete Innenarchitektur- und Einrichtungsprogramm – jetzt mit der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodologie zusammen – überprüfen.

Die gezwungene funktionelle Reorganisation von 1969–1971, sosehr es auch mit Sorgfalt von den Bibliotheksfachleuten und Planer vollendet wurde, war letzten Endes sowohl für die Bibliothek, wie auch für die Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodologie nachteilig im Verhältnis zu den früheren Plänen. Die vorherigen, und jetzt aus der Investition gestrichenen Raumansprüche der Zentralstelle konnten im Flügel F nicht völlig erfüllt werden, die Arbeitsräume der Bibliothek wurden infolge der Einquartierung der Zentralstelle stark zusammengedrängt, und die in der Planung von 1962 ausgearbeitete, funktionelle Ordnung wurde ziemlich stark zerstört.

Dagegen war eine vorteilhafte Änderung, dass es inzwischen gelungen ist, eine endgültige Lösung der Verbindung zwischen den Lesesälen und Bücherspeichern zu finden, was im Projekt vom Jahre 1962 nur teilweise gelöst wurde, durch Einprogrammierung der sogenannten TELELIFT, einer von Ausland importierten Büchertransportanlage; und durch Aufopferung eines Magazins konnte für eine zukünftige Abteilung der elektronischen Datenverarbeitung Platz gesichert werden, wovon im ursprünglichen Projekt noch keine Rede war.

Vom Jahre 1971 an wurden die Bauarbeiten auf Grund der funktionellen Abänderungen der Projekte fortgesetzt, und die Innenarchitekten- und Einrichtungsarbeiten wurden laut des modifizierten Programms begonnen. Die Bauorgane konnten aber auch den inzwischen bis 1975 verschiebenen Vollendungstermin nicht einhalten und so wurde er auf 1980 verschoben und schliesslich im 31. Dezember 1983 bestimmt. Der Verzug der Ausführungsarbeiten wurde einerseits durch Arbeitskraftmangel, anderseits durch die ungünstigen Veränderungen der wirtschaftlichen Lage des Landes verursacht. Infolgedessen mussten recht grosse Reduktionen im Investitionsbudget durchgeführt werden, um die Bauarbeiten bis zu dem verschobenen Termin,

d.h. bis Ende des Jahres 1983 beenden zu können. Die funktionellen Interessen der Bibliothek wurden durch diese Reduktionen in nicht wenigen Fällen ungünstig betroffen. Mittlerweile erwies sich infolge des Bauverzuges als notwendig, die bereits 1972 fertiggestellte, gesammte Planungsdokumentation der Bauausführung zu modernisieren, im Rahmen dessen auch die technologischen Modernisierungsanprüche befriedigt werden konnten.

Die Vorarbeiten des Umzuges in das neue Gebäude wurden schon im Jahre 1980 angefangen, und kamen in geeignetem Tempo vorwärts, den Schlusstermin 1983 vor Augen haltend. In den letzten Jahren der Bauausführung beschleunigten sich auch die Ausführungsarbeiten wesentlich, dennoch zeigten sich noch immer, auch nach dem Ablaufstermin Fehler. Trotzdem wurde die technische Übergabe-Übernahmeprozedur am 22. Dezember 1983 begonnen, in der Hoffnung, dass die Ausführungsarbeiten bis zum Termin des Mangeleratzes tatsächlich beendet sein werden.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az új Nemzeti Könyvtár tervezésének története*

A tervezés szempontjai

Korunkban egyre égetőbbé válik az ember és környezetének kölcsönhatásából származó problémák megoldása. Ma már köztudott, hogy a teljesítmény és a munkavégzés fizikai körülményei között szoros összefüggés van. Teljesítményre orientált korunkban törekednünk kell tehát jó közérzetet biztosító emberi környezet kialakítására, amelyben az emberi tulajdonságok és képességek kiteljesedhetnek.

A környezet alakítása során nemcsak gyakorlati, gazdasági vagy funkcionális szempontokra kell figyelemmel lenni, hanem az ember esztétikai igényére is. Az esztétikus környezetnek emberformáló hatalma van, és így az esztétikum végső soron etikai kategóriává válik.

Az építész célja az élet színterének formálása az életfunkciók megszervezésével. Ebben a tevékenységében azonban nincsen egyedül. Munkáját – az építettői igény meghatározása után – a szerkezettervező, a technológus, az elektromos-, a gépész- és akusztikus tervezők bevonásával végzi. Az alkotó építész, belsőépítész bonyolult térbeli rendszereket alkot papíron, síkbeli vetületekben anélkül, hogy a tényleges hatásokat ellenőrizhetné. Ezért a tehetségen kívül igen nagy mesterségbeli tudásra van szüksége. Minden művész, így az építész is évekig tanulja műfajának sajátos kifejezési eszközeit. A művészi mondanivaló az alkotó tudatában valami képi formát ölt, de ez még csak vázlat, amely az alkotás folyamatában egyre gazdagodik. Ez a folyamat megköveteli a környezetalakító hatástényezők – arányok, tömegek, anyagok, forma, szín, fény, hang – pontos ismeretét, mert alkotómunkája egyelőre tervben valósul meg, mikor is a végleges hatásokra egyelőre még csak jelek utalnak. Épített tereinkben a hatástényezők összehangolása, alá- és fölérendeltsége a művészi, eszmei mondanivaló kifejezését szolgálja. Ez a tiszta gondolat az alkotás megvalósulási fázisában – az alkotók által nem befolyásolható okokból – sokszor változik, sőt torzul. Szerencsésnek mondható az az eset, mikor az eredeti gondolat nagyobb sérelem nélkül valósul meg.

A tervezés a rengeteg objektív elem rendszerezése mellett érzelmi ügy is. Így a tervezést befolyásoló tényezők az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Nemzeti Könyvtár tervezésénél egyrészt szubjektívek, másrészt objektívek voltak. Szubjektív befolyásoló tényező volt elsősorban magának a Várnak az or-

* Ez a tanulmány műszaki és beruházási szempontból tárgyalja a témát. Bár ez a könyvtárosok számára idegen terület, a szerkesztőség mégis indokoltan találta közlését, annak illusztrálására, hogy miként is valósult meg egy kiemelt beruházás – 25 év alatt.

szág életében elfoglalt földrajzi és történelmi szerepe. A Várnegyed benne van egy több milliós város közepében, kiemelkedve, de nem elkülönülten. Épület-tömegének sziluettje a város majd minden részéről látható. Ugyanakkor a Vár-ból belátni a budai hegyektől a Dunáig és Pest házrengetegéig az egész Buda-pestet. Földrajzi helyzete meghatározta történelmi múltját is. A történelmi múlt sajátos hangulatot idéz, a pusztulások és diadalmas újrakezdések hangulatát. A Várnegyed valamikor puszta dombhát volt, majd fényűző város, királyi székhely, a török időkben elsorvadt, majd újjáépült, újra kormányzati negyed lett. A II. világháborúban ismét elpusztult, és most, 40 évvel a háború után mint a magyar kultúra fellelője sugározza sajátos varázsát Magyarország legszebb műemlék-épületegyütteseinek egyikében.

A másik szubjektív befolyásoló tényező a tervező tudatában az Országos Széchényi Könyvtár fő eszméi tartalma volt. Nevezetesen az, hogy az ország kulturális életében vezető szerepe van, hogy a világ felé a magyar kultúra reprezentánsa, a történelmi múlt – a Bibliotheca Corviniana – szellemi örököse, a magyar reformkor nagy nemzeti fellángolásának őrzője.

Objektív elem volt az a tény, ami a tervezést természetesen alapvetően meghatározta és bizonyos fókig korlátozta, hogy egy műemlék jellegű, külsejében és alaprajzi szerkezetében nem változtatható, eredetileg reprezentatív célokra épült palotát kellett átalakítani egy meghatározott funkcióra, a Nemzeti Könyvtár funkciójára. Másik meghatározó objektív tényező a ország gazdasági helyzete volt.

A Nemzeti Könyvtár tervezési koncepciója nagy vonalakban a könyvtári szakemberek és a Középülettervező Vállalat (KÖZTI) tervezői szoros együttműködése alapján, már az 1960-as évek elején kialakult. Ennek részletes taglalására itt nem vállalkozom, mivel ezekről nálam illetékesebbek már részletesen szóltak. Csak a folyamatosság kedvéért, röviden szeretnék néhány gondolatot rögzíteni. Az épület adottságait figyelembe véve, a tervezésnél a következő szempontokat kellett szem előtt tartani:

- A megközelítés lehetőségeit;
- Azt az adottságot, hogy az épületnek aránytalanul kevés a hasznos területe (nagy nyitott udvarok, széles folyosók, nagy előcsarnokok), melyek eredeti formájukban nem tudták kielégíteni a könyvtár hely- és funkcionális igényeit;
- Fel kellett mérni a könyvtár tényleges helyigényét, funkcionális kapcsolatait, és azt úgy szervezni, hogy a könyvtár archivális, nyilvános-szolgálati, valamint országos könyvtárügyi feladatait magas szinten elláthassa;
- Műemléki épület kötöttségei között meg kellett találni a legoptimálisabb kompromisszumot, amely lehetővé tette a modern könyvtártechnológiai alapelvek érvényesülését;
- A tervezésnek arra kellett törekednie, hogy a könyvtár feladatait a Hauszmann-féle épületben funkcionális szempontból a lehető legjobban, leg-

gazdaságosabban, műszakilag korszerű és a rangjához méltó, magas esztétikai körülmények között oldhassa meg.

A Budavári Palota krisztinavárosi szárnyában, az úgynevezett F épületben elhelyezendő könyvtár az épület adottságaiból kifolyólag csak hagyományos elrendezésű lehetett. A raktárak, az olvasótermek, a szolgálati helyiségek egymástól való elkülönítésével, a klasszikus elrendezésű könyvtárak hármastagozódásának elvét kellett követni. Az alapjában konzervatív elv mellett mégis minden olyan modern könyvtártechnológiai elemet és berendezést be kellett vinni az épületbe, amire az épület adottságai lehetőséget adtak.

A megadott tervezési szempontok meghatározták a *mit*, a későbbiekben csak a *hogyan*-ra kellett megfelelni. Az eleinte könnyűnek tűnő kérdés megválaszolása az évek – inkább évtizedek – múlásával egyre nehezebb lett. A végeredmény egyszerűnek tűnő válasza elleplezi azt az éveken át tartó, sokszor fogsíkgató küzdelmet, ami a *hogyan* mögött rejtőzött.

A végső megoldáshoz vezető út

Elsősorban szeretném felsorolni a teljesség igénye nélkül azokat a felsőszintű politikai és gazdasági döntéseket, amelyek a tervezést a megvalósulás időszakában meghatározták.

A második világháború során elpusztított Budavári Palota komplexum helyreállítása 1949-ben kezdődött meg. Az I. és II. ötéves tervidőszakban – az építéssel egyidőben megindult műemléki feltárás és az építés közbeni többszöri funkcióváltozás miatt – a helyreállítás vontatottan haladt.

Az első programtervezet szerint a Palota a felső államvezetés elhelyezését szolgálta volna.

A 10.147/58. sz. Gazdasági Bizottsági (GB) határozat a korábbi döntést megváltoztatta, és a Palotában – a legfelsőbb államvezetési szervek elhelyezése mellett – kulturális célú centrum rendeltetést is meghatározott.

A 10.327/59. sz. GB határozat a Politikai Bizottság új koncepciója alapján úgy döntött, hogy az egész Budavári Palotát kulturális központtá kell kialakítani.

A 10.265/60. sz. GB határozat az előző GB határozatnak megfelelő kulturális rendeltetéssel hagyta jóvá a Budavári Palota beruházási programját 1191,3 m/Ft összeggel (1959-es árszinten) és 1970. évi befejezéssel.

Az illetékesek úgy látták, hogy az 1969. évi befejezésre lehetőség van, így megszületett a 4/111/63. sz. GB határozat, mely a Palota komplexum befejezési határidejét 1969-ben jelölte meg.

A tervezett ütemezés azonban nem volt megvalósítható, mert a kijelölt kivitelezői kapacitás alatta maradt a GB által meghatározott éves ütemezésnek.

A 10.141/66. sz. GB határozat már 1973. évi befejezéssel számolt. 1968 közepén azonban a Beruházási Bank jelezte, hogy az 1973. évi határidő is tarthatatlan.

A 10.176/68. sz. GB határozat, majd az ezt kiegészítő 10.150/69. sz. GB határozat az F épület vonatkozásában úgy rendelkezett, hogy a más intézmények mellett az Országos Széchényi Könyvtár keretében működő Könyvtartudományi és Módszertani Központ elhelyezésére is tervbe vett Szt. György téri új épület felépítése elmarad, s ennek folytán a KMK elhelyezéséről is az F épületben kellett gondoskodni, sőt ezenfelül ideiglenesen még 2700 m² raktárterületet is át kellett volna engedni a Magyar Tudományos Akadémia, valamint az AGROINFORM könyvtára számára. A raktárterületek átengedésére vonatkozó rendelkezés végül is nem valósult meg, a KMK-t azonban be kellett szorítani az F épületbe.

A 10.113/1969. sz. GB határozat az építési tevékenység lemaradása, a funkcióváltozások és a beruházási költségek növekedése miatt új beruházási program készítését és előterjesztését kívánta meg. Befejezési határidőnek a javasolt 1975. évet a GB az 1600 m/Ft bekerülési költséggel együtt elfogadta.

Az ÉVM 1970 augusztusában a GB részére ismét határozati javaslattervezetet dolgozott ki a kivitelezési lemaradások és az időközben jelentkező áremelkedések miatt. A javaslat 1. pontja a beruházás kivitelezési határidejét 1977. december 31-re kérte megállapítani.

A GB a javaslatot nem fogadta el, és meghozta a 10.107/71. sz. GB határozatot, mely: „utasítja az építésügyi és városfejlesztési minisztert, hogy a folyó áron számított beruházási javaslatot – a teljes kivitelezési dokumentáció elkészültét követően – terjessze a Gazdasági Bizottság elé.”

Ezt követően a Gazdasági Bizottság funkcióját az Állami Tervbizottság vette át.

Az ÁTB 5008/75. sz. határozata a Budavári Palota beruházásával összefüggésben azt a döntést hozta, hogy csak az V. ötéves tervidőszakban megvalósítandó, folyamatban lévő objektumok beruházási tevékenységének továbbfolytatását engedélyezi.

A határozat 2. pontja ugyanakkor előírta, hogy a még el nem kezdett létesítmények megvalósítását – beleértve a tömegközlekedés megoldását is – tovább kell vizsgálni, és ennek eredményét a rekonstrukció teljes befejezésének programjaként 1978 folyamán az ÁTB elé kell terjeszteni. Így az 1980. december 31-ig átadásra előirányzott létesítmények összvolumene megközelítette volna a teljes rekonstrukció 90 százalékát. 1976. december 30-án az építésügyi és városfejlesztési miniszter az ÁTB 5008/1975. sz. határozata végrehajtásának biztosítására *Intézkedési tervet* adott ki a Budavári Palota helyreállításának továbbfolytatására.

Az 5008/1975. számú ÁTB határozat az építésügyi és városfejlesztési, valamint a kulturális miniszter feladatává tette, hogy a Budavári Palota helyreállítására irányuló, módosított beruházási programot 1978-ban terjessze az ÁTB elé.

A KÖZTI a Kommunális Beruházási Vállalat megbízásából 1978. évben elkészítette a Budavári Palota módosított beruházási programjavaslatát. Ez az F épületre építési rovaton 620 millió forint előirányzatot tartalmazott. A beruházási javaslat benyújtása azonban irreálissá vált, mert az 1976–79. évi építési teljesítmény mindössze egyharmada volt az előirányzatnak. Az elmaradás az Országos Széchényi Könyvtár épületén, az F épületen volt a legnagyobb. Az építés elhúzódása következtében szükségessé vált a Nemzeti Könyvtár épületére vonatkozó, 1972-ben készült kiviteli tervdokumentáció tervezői korszerűsítése.

A korszerűsített kiviteli tervdokumentációt a KÖZTI 1980 elején a KOMBER-nek szállította. Költségvetésének végösszege 693,8 millió forintot tett ki.

1980. április 18-án a Budavári Palota beruházásaival mint nagyberuházással kapcsolatos feladatok áttekintése céljából miniszterhelyettesi szemlét tartottak, ahol a KOMBER, KÖZTI, Középületépítő Vállalat (KÖZÉV) igazgatóin kívül a Művelődési Minisztérium részéről dr. Marczali László és dr. Boros Sándor miniszterhelyettesek, az ÉVM részéről Jantner Antal miniszterhelyettes vett részt. A helyszíni szemle után dr. Kereszturi Sándor, a Művelődési Minisztérium Beruházási Főosztályának vezetője ismertette az előzményeket, és azokat a feladatokat, amelyek elvégzése az 1980. március 30-i miniszterelnök-helyettesi koordinációs értekezlet állásfoglalása alapján 1986-ig szükségesnek látszott.

Megállapodás született, hogy elsődleges feladat az F épület befejezése. Ennek érdekében felvetődött az egyszerűsítés lehetőségének vizsgálata, ami a tervező, kivitelező és a beruházó együttes feladatává vált.

1980-ra 100 millió forintot hagytak jóvá, amelynek beépíthetőségét a KÖZÉV csak lengyel munkaerő felhasználásával tudta elvégezni. A lengyel munkaerő többletköltségét 1980-ban az F épületben elrendelt költségcsökkentésből fizették ki. Az elrendelt egyszerűsítés és költségcsökkentés felülvizsgálatánál a KÖZTI az F épületet tervezési szempontból komplexen vizsgálta felül, és 693,8 millió forint összbekerülési összegből 50 millió forint költségcsökkentést tartott lehetségesnek az épület színvonalának lényeges csökkenése nélkül. A tervező által részletesen felsorolt csökkentéseken kívül a KOMBER rögzítette, hogy felügyeleti hatóságával történt egyeztetés során, annak álláspontja szerint további megtakarításokat lehet elérni az elektroakusztikai és a beépített berendezések egy részének elhagyásával. A tervező álláspontja az volt, hogy ha az elektroakusztika és az általa elhagyásra nem javasolt beépített berendezések elmaradnak, a Nemzeti Könyvtár a programban rögzített funkcióját nem tudja ellátni. A tervező állásfoglalásával az OSZK képviselői is egyetértettek.

1981. november hóban a Művelődési Minisztérium előterjesztést intézett az ÁTB-hez a Budavári Palota beruházási javaslatának módosításáról és a helyreállítás VI. ötéves tervidőszakában történő továbbfolytatásáról, melyet 5054/1981. sz. határozatával az ÁTB jóváhagyott.

Az F épületre vonatkozó döntések:

1. A VI. ötéves tervben a Budavári Palota rekonstrukciójával kapcsolatban 500 millió Ft felhasználásával lehet számolni.

2. Az Országos Széchényi Könyvtár épületén a lengyel építőipar közreműködését engedélyezik.

3. Az OSZK épületét 1983. december 31-ig be kell fejezni úgy, hogy az 1982–83-as évre beruházási felhasználásának mértéke 125-125 millió Ft legyen.

A tervezés története, a gazdasági döntések hatása

A gazdasági döntések nagyban befolyásolták a kiviteli tervezés tartalmát és ütemét, és a hosszan elnyúló kivitelezés számtalan könyvtártechnológiai és műszaki problémát vetett fel. Az 1960–64-ben korszerűnek tűnő könyvtártechnológiai és a hozzá kapcsolódó műszaki megoldások 1972-re már elavultak, az 1972-ben kiadott tervek pedig 1980-ra váltak korszerűtlenné. Bonyolította a helyzetet az is, hogy a kivitelezés – bár lassú ütemben – mégiscsak haladt előre, valamint az a tény, hogy az építőmesteri munkák végzése helyett számtalan szakipari munka került megrendelésre és készült el, aminek beépíthetősége az épületen még nem volt biztosítva.

A tervezést így nemcsak az épület adottságai határozták meg – mint kezdetben –, hanem az időközben megépült új szerkezetek, válaszfalak, a megrendelt ajtók, felvonók, gépészeti berendezések is. A gazdasági döntések határozatai alapján végrehajtott módosítások mindig újabb és újabb tervek kiadására kényszerítették a tervezőt, megsokszorozták a kivitelezői egyeztetések számát, ahol is a már folyamatban lévő gyártásokat az új koncepció függvényében felül kellett vizsgálni, és a már legyártott szerkezeteket az új koncepciónak megfelelően fel kellett használni. „A Budavári Palota F szárnya helyreállítására és a Szent György téri pótépület kialakítására” 1960-ban készült beruházási programot 294,1 millió forinttal hagyták jóvá, az Országos Széchényi Könyvtár F épületének befejezését 1968-ra, a Szent György téri új épületét 1970-re tűzték ki. A beruházási program jóváhagyása után a könyvtárosok a tervezőkkel együtt dolgozva készítették el az új könyvtár tervezési programját, az ún. Tervfeladatot. Ennek 1962. évi jóváhagyása után indult meg a kivitelezési tervek feldolgozása. A kiviteli tervdokumentációkat a KÖZTI 1964–68-ban adta ki. A kiadott tervdokumentációk az építőmesteri, homlokzati helyreállítási, szerkezeti – szakipari és gépészeti munkákat tartalmazták, de nem vonatkoztak a belsőépítészeti és berendezési tervekre. A könyvtári szakemberekkel együtt

osztályról, osztályra, rendeltetési egységről rendeltetési egységre menve készítették el a tervezők 1965-ben az F épület belsőépítészeti és berendezési programját, a „zöld könyvet”, amely meghatározta az épület helyiségfelosztását, a helyiségek funkcióját, a berendezési és felszerelési szükségleteket.

A kiadott dokumentációk alapján a KÖZTI számtalan altervezői megbízást adott ki, megrendelte a Hajtómű és Felvonógyártól az épület összes felvonóinak, a Mechanikai és Mérőműszerek Gyárától a tűzvédelmi berendezéseknek, a Földmérő és Talajvizsgáló Vállalattól az elektroozmotikus szigetelés, a Fővárosi Távfűtő Művektől a hőközpont, a Postai Tervező Intézet-től a telefonközpont és telefonhálózat terveit. Számtalan hatósági és kivitelezői egyeztetést tartott az akkori előírásoknak megfelelően.

A költségek vonatkozásában már 1964-ben problémák merültek fel. A kiadott kiviteli tervdokumentáció végösszege 40 millió forinttal túllépte a beruházási programban elfogadott összeget, ez a túllépés különösen a légtechnikai munkáknál jelentkezett.

Ezzel kapcsolatban felül kellett vizsgálni a tőkés devizát igénylő berendezéseket és az üzemeltetői igényeket. Kíváncsúnak tűnt, hogy a kondicionáló berendezések szocialista importból kerüljenek bevezetésre. Nem született egyértelmű döntés arról, hogy milyen rendeltetésű terek legyenek klimatizálva.

Kívételt képeztek a toronyraktárak és a Corvina-terem helyisége, melynek klimatizálását mindenki szükségesnek tartotta.

Hosszú vita folyt az F épületbe kerülő ablakokról. A Budavári Palota összes épületén új, középtengelyen forgó, osztás nélküli, ún. Teschauer rendszerű ablakok készültek. Az F épületben még az 1949–50-es években megkezdődött rekonstrukció alatt elkészült kötöttgerébtokos ablakok voltak, részben beépítve, részben különböző helyeken tárolva. A nagyméretű ablakok egy évtizedes tárolása, használaton kívülisége az ablakok állagában erős romlást okozott. 1968-ban az ÉVM döntése szerint – az Oroszlános-udvar egységes képének megőrzése érdekében – új ablakok csak az Oroszlános-udvari homlokzatra kerülhettek volna. A KÖZTI a későbbiekben többször visszatért az ablakügyre, mert a nagy összefüggő olvasószolgálati terek belső képe különböző osztású ablakok miatt nem volt esztétikus.

1968-ban hosszadalmas vita folyt a könyvtár mobil bútorainak tervezéséről és megrendeléséről is.

A vita tárgyát az képezte, hogy a bútorok tervezettek legyenek-e, vagy a kereskedelemben forgalmazott bútorokból legyenek összeválogatva. Kérdéses volt az is, hogy mi készüljön beruházásból, mi legyen az, amit az Országos Széchényi Könyvtár főhatósága, a Művelődésügyi Minisztérium megrendel. A Beruházó Vállalat úgy döntött, hogy csak a közönségforgalmi és nyilvános szolgálati terek mobíliáit terveztetni meg. A tervező és üzemeltető nem fogadta örömmel a döntést, mivel az épület egységes belsőépítészeti koncepciójába a tervezett és a belsőépítészettel összehangolt berendezések is beletartoztak.

Az OSZK akkori főigazgató-helyettese, dr. Sebestyén Géza levelet intézett a beruházóhoz, hogy bár tudomásul veszi a döntést, felhívja a figyelmet, hogy „könyvtárunk, mint a Magyar Népköztársaság Nemzeti Könyvtára, nem minősíthető merőben adminisztratív jellegű hivatalnak, igen sok vonatkozásban átruházott főhatósági jogkört gyakorol, a felsorolt helyiségekben működő vezetők országos ügyekben intézkednek, munkahelyiségük hazai és nemzetközi vonatkozású tanácskozásuk és ezzel kapcsolatos reprezentációs jellegű tárgyalások és fogadások színhelye lesz.” Hivatkozott levelében Perényi Imre ÉVM miniszterhelyettesnek, a Várbizottság 1967. február 22-én tartott ülésén adott utasítására, amely szerint a KÖZTI-nek el kell készíteni az összes bútor kiviteli terveit, abban az esetben is, ha a legyártásról nem a beruházó, hanem a Művelődésügyi Minisztérium fog gondoskodni.

A KÖZTI már 1968-ban jelezte, hogy az 1962-ben készült VII. szinten elhelyezett olvasótermek üvegbeton födémei beáznak. Ezzel megkezdődött az „üvegbeton ügy”, melynek részletes történetére később visszatérek.

Továbbra is súlyos gondot jelentett a 10.150/1969. sz. határozatnak az a már említett rendelkezése, mely szerint a Könyvtártudományi és Módszertani Központot is az F épületben kellett elhelyezni. Át kellett csoportosítani a funkcionális követelmények figyelembevételével és elfogadható kompromisszumok árán a könyvtár különböző szervezeti egységeit. Az elképzelés az volt, hogy a KMK részlegeit a déli oldalon a III., IV., V. szinten egy tömbben helyezik el. Ebből következett az, hogy a Restauráló laboratóriumot a III. szintről el kellett volna vinni, elszakítva ezzel az eddigi funkcionális kapcsolattól, az alatta levő szinten elhelyezett Könyvkötészettől. A KMK olvasóterme a javaslat szerint az V. szint délkeleti oldalára került volna, az alatta lévő raktárakkal együtt. A KMK elhelyezése miatt az OSZK korábbi, jól funkcionáló szervezeti egysége megbomlott, különösen azzal, hogy a VII. olvasószolgálati szintre olyan szervezeti egység – a Bibliográfiai osztály – került, ami nem közvetlen olvasószolgálati célokat szolgált. Ezt a funkcionális zűrzavart csak később, 1975-ben a könyvtártechnológiai korszerűsítési felülvizsgálat alkalmával lehetett korrigálni.

Foglalkozott a módosított program a szállítóberendezések felülvizsgálásával is. A korábbi műszaki és gazdasági körülmények még csak a vertikális szállításra és a két toronyraktárt összekötő (III. szint) szállítószalagra adtak lehetőséget. Az 1970-es évek elején már ismertek voltak különböző típusú külföldi könyvszállító berendezések, melyek alkalmazhatóságára az F épületen belül vizsgálatok folytak. A könyvszállító berendezés tervezésének és megvalósításának összefüggő történetére később térek vissza.

1971-ben a funkcionális áttervezés elkészült, a KÖZTI annak terveit a beruházónak leszállította, és azokat sorozatos tervbírálaton az érdekelt felek elfogadták. Ezt követően a könyvtár elkészítette az új programnak megfelelő belsőépítészeti és berendezési programját, melynek alapján a KÖZTI a mó-

dosított terveket elkészítette, és azt 1972. május 31-én megtartott tervbírálaton az üzemeltető OSZK jóváhagyta.

Ebben a bírálati jegyzőkönyvben ismét felmerült az ablakok kérdése, és az a döntés született, hogy az ablakok cseréjéről az illetékes vállalatok helyszíni szemléje után fognak határozni.

Az 1972-es év fontosabb eseményei az üvegbetonnal kapcsolatos teendők voltak, valamint az északi és déli toronyraktár befejezése, melynek műszaki átadása 1973. január havában kezdődött meg.

Az 1973-as évnek is egyik fő témája az üvegbeton körül dúló viták, döntések és műszaki ajánlatok felülvizsgálata volt. Megtörtént az ablakok felülvizsgálata is. Bár abban mindenki egyetértett, hogy az évekkel ezelőtt leszállított ablakok erős rongálódása miatt újakat kell készíteni, a felsőbb szintű döntésre azonban még várni kellett.

Felgyorsult a könyvszállító berendezéssel kapcsolatos előkészítő munkák üteme is. A könyvszállító berendezéssel egyidőben a hír- és jelzetközlő berendezésekről is többször folytak tárgyalások. Az OSZK lemondott az egész házat behálózó, pneumatikus csőpostáról, de ragaszkodott a toronyraktárak függőleges aknáiba elhelyezendő telelift mellett gravitációs csőposta létesítéséhez. Felvetődött a korábban betervezett hírközlő berendezések, olvasóhívó berendezések korszerűsítési felülvizsgálata is.

A toronyraktárak elkészítése után a KÖZTI megbízást adott ki a Békéscsabai Vasipari Szövetkezetnek a nyugati négyszintes, valamint a Gyárapítási osztály, illetve a Nemzetközi csereszolgálat, a Plakát- és kisnyomtatványtár két-kétszintes raktárának megtervezésére, melyekhez diszpozíciós terveket mellékel.

A Művelődési Minisztérium döntést hozott a tervezendő mobiliák ügyében is. A mobiliák terveit és költségvetését szétbontva kivitelezői hitelkeretre (látogatókat kiszolgáló területek) és üzemeltetők által biztosítandó hitelkeretre (irodai bútorok) kérték elkészíteni. Ez ügyben dr. Sebestyén Géza levelet intézett a beruházóhoz, melynek másolatát a KÖZTI is megkapta. Ebben megjelölte azokat a területeket, melyek a könyvtár nyilvános szolgálatához tartoznak (az V., VI., VII., VIII. szintek).

Az 1974-es év viszonylag eseménytelen volt. Egyetlen nagy munkát igénylő feladat a korábban kiadott és módosított költségvetések egyesítése és 1974-es árszinten való kiadása volt.

Az 1975-ös év a kiviteli tervek hiányosságainak vitájával kezdődött. A hiányosságok oka a helyzetből adódott.

A 10.113/69. sz. GB határozatban elrendelt funkcióváltozások módosított tervét a KÖZTI 1971-ben leszállította. A kivitelezőnél lévő régi és új tervek érvényessége tekintetében bizonytalanságok mutatkoztak. Ezért a KÖZTI, hogy a félreértéseket elkerülje, szerződéses kötelezettség nélkül, a módosított és még érvényben lévő terveket összevonta, és munkanemenként – 1972-es jel-

zéssel – a komplett dokumentációt kiadta azzal, hogy a továbbiakban csak ez utóbbi tervek érvényesek.

1973 szeptemberében az újonnan felmerülő tervezési problémák miatt a Beruházó Iroda és a KÖZTI megállapodott abban, hogy a szerződésben rögzített munkák szállítási határidejét, valamint tartalmi meghatározását az új GB döntésig felfüggesztik, majd a döntést követően a szerződést módosítják. Mivel 1975-ig a fentiekben semmi érdemleges nem történt, a KÖZTI sürgető levelet írt a beruházónak, melyben kifejezetten az F épületen folyó munkák zavartalan kivitelezhetősége érdekében kérte a szerződésmódosítás mielőbbi létrejöttét egy korszerű könyvszállító berendezésnek az épületbe való beépítésével, illetve beszerelésével kapcsolatosan szükségessé váló tervmódosítások idejében történő végrehajtása céljából. Bár ezekben a kérdésekben a tárgyalás napjáig intézkedés nem történt, a tervező vállalta – a generálkivitelező által megállapított sorrendben – a hátralévő munkák tervezinek elkészítését, hogy a folyamatos kivitelezést biztosítani lehessen.

Több egyeztetés történt az üvegbeton födémelek ügyében is. Az osztrák kivitelező cég a munkát április és augusztus között kívánta elvégezni, de ennek előfeltétele volt az üvegbetonhoz kapcsolódó építési munkák elvégzése. A beruházó 1975. szeptember hónapban hivatalosan közölte, hogy az üvegbeton födémelekre a pénzügyi fedezet biztosítva van. Az üvegbeton födémelek csatlakozó munkáira a KÖZTI a szerződéstervezetet október hónapban küldte meg a beruházó irodának.

Ebben az évben át kellett tervezni az épületben elhelyezett trafóhelyiségeket, mivel az eredetileg beépített trafó nem elégítette ki a megnövekedett elektromos igényeket. Az év utolsó hónapjaiban a Kőfaragó Vállalat jelezte, hogy a korábban betervezett márvány burkolatokat a terv szerinti anyagból nem tudja elkészíteni, és más anyagmeghatározást, valamint kisebb méretű kőkiosztást javasolt.

Ezzel kezdetét vette a Kőfaragó Vállalattal való, évekig tartó vita, amely a befejezés időpontjáig folyt, és a legsúlyosabb kompromisszumra kényszerítette a tervezőt.

Az OSZK 1975. december 22-én kelt levelében könyvtártechnológiai módosítási igényt jelentett be az 1971-es funkcionális átdolgozáshoz képest. Ez – bár építészeti vonzata kevés volt – lényegesen érintette a belsőépítészetet és az azzal kapcsolatos gépészetet. Mégis, érdekes módon az illetékes szervek részéről a lényegtelen építészeti módosítások (egy ajtóval több, vagy kevesebb) váltották ki a legnagyobb ellenállást.

1976. június 16-án dr. Havasi Zoltán főigazgató-helyettes ismételtén megküldte a Beruházó Irodának a könyvtártechnológiára vonatkozó OSZK-igényt. Hivatkozott arra, hogy a módosítások a könyvtár korszerű működése szempontjából feltétlenül szükségesek. A könyvtár által kért módosítások megvalósítása legfőképpen az olvasóhelyek számának perspektivikus növelése,

az olvasószolgálat korszerűbb megtervezése, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, továbbá a bibliográfiai munkálatok automatizálásában időközben jelentősen előrehaladt Bibliográfiai osztály megfelelő elhelyezése céljából váltak szükségesé. Az OSZK módosítási igényét 1977. április 13-án tárgyalta meg a KOMBER, melyen az érdekelteken kívül az Állami Fejlesztési Bank is jelen volt.

Az év folyamán készült el és adták át az északi nagy olvasó feletti üveg-beton födémet, melynek műszaki átadása 1976. november 22-én megtörtént.

A műszaki átadáson „megállapítást nyert, hogy a jelenlegi időjárás miatt csak az alapszigetelő réteg és az első fedőréteg 50%-a volt kivitelezhető. Bár a hiányzó fedőréteg nem készülhetett el, a szerkezet és a tető vízzáróságát a vállalkozó garantálja”.

Szintén az év folyamán az OSZK, a beruházó és a KÖZTI képviselői tanulmányúton (Svájc, Hollandia, NSZK) vizsgálták a különböző könyvszállító berendezések F épületbe való építésének alkalmasságát, melynek eredményét az 1976. november 22-i jegyzőkönyvben összegezték. Három tőkés cég ajánlata érkezett be, melyekből gondos mérlegelés alapján a TELELIFT típusú, automatikus működésű könyvszállító berendezés látszott a legalkalmasabbnak. A berendezés behozatalára a NIKEX Külkereskedelmi Vállalat kapott megbízást. A típus eldöntése után létrejött a KÖZTI és a beruházó között a teleliftre vonatkozó munkák kiviteli terveinek elkészítésére vonatkozó szerződés, melynek szállítási határideje 1977. október 29-ben volt megállapítva.

További egyeztetések folytak a szakipari vállalatokkal, melyekből most csak egyet emelek ki. A Kőfaragó Vállalat 1976. október 7-én bejelentette, hogy a belső kőfaragó munkákra folyamatosan csak siklósi zöld és görög nikiszianisz márványt tud biztosítani. Hosszas gyötrődés után megállapodás született, hogy a tervező – mivel kénytelen volt – elfogadja az oldalfalra a siklósi zöld, a padlóburkolatra a nikiszianisz fehér márványburkolatot, de csak azzal a feltétellel, ha ezt a Kőfaragó Vállalat az épületen végig biztosítja, és a nikiszianisz márványt pedig úgy válogatja össze, hogy az ne legyen erősen csíkozott, és a márványerezés mindig egy irányban tartson. Ezt a Kőfaragó Vállalat hivatalos jegyzőkönyvben garantálta (de sajnos, nem teljesítette).

Mint már korábban említettem, az OSZK könyvtártechnológiára vonatkozó módosítási igényét az ÁFB, az OSZK, az OMF, a KÖZÉV, a KÖZTI és a KOMBER 1977. április 13-án tárgyalta. A Középületépítő Vállalat (KÖZÉV) nem emelt kifogást a módosítás ellen, de sürgősen kérte a kiviteli tervdokumentációt, mivel befejezési határideje 1980. október 30. volt. Az ÁFB képviselője nyilatkozni csak a többletköltségek ismeretében kívánt.

Az év elején a Békéscsabai Vasipari Szövetkezet megszűnt. Gyártmány-profilját a Békési Start és a Mezőberényi Vasipari Szövetkezet vette át. Ezzel igen sok gondot okozott a tervezőnek, mivel a jól bevált szövetkezet helyett

gyakorlatlan cégekkel kellett dolgoznia. A beruházó sürgetésére a KÖZTI 1977. május 30-án kiadta a telelift által nem érintett területek komplett belső-építési terveit. A teleliftre vonatkozó külkereskedelmi döntés hiánya miatt a komplett dokumentáció nem volt kiadható.

A döntések hiánya – a telelift, a könyvtártechnológiai korszerűsítés kérdésében –, az érvényben lévő, egyre korszerűtlenebb tervek, valamint a befejezési határidő arra készítette a KÖZTI-t, hogy kezdeményezze a kiadott tervek korszerűségi felülvizsgálatát, és összegezze a befejezési határidőig elvégzendő feladatokat.

1977. június 4-én – mint az épület létesítményfelelőse – 21 pontban foglaltam össze az F épület teljes befejezéséhez szükséges hátralévő munkákat, felsorolva, melyek azok a kiadott kiviteli tervdokumentációk, melyeknek korszerűsítési felülvizsgálatát el kell végezni.

Az összeállítás alapján a KÖZTI 1977. július 22-én kelt levelében kezdeményezte a Beruházó Irodánál a korszerűségi vizsgálat elvégzését. Az OSZK által 1975. december hónapban kért könyvtártechnológiai módosítás többletköltség-kimutatását 1977 augusztusában a KÖZTI a Beruházó Irodának megküldte, amelyből kitűnt, hogy a módosítás miatti többletköltség 5 600 000 forintot tett ki. A Beruházó Iroda 1977. október 4-én válaszolt a KÖZTI kezdeményező levelére, amely elzárkózott a könyvtártechnológiai korszerűsítéstől mint programváltozástól, hivatkozva az ÁFB álláspontjára, amely az OSZK módosítási szándékát nem fogadta el. A sorozatos egyeztetések során a beruházó – az éppen folyamatban lévő mobíliák kiviteli tervezői szerződésében a mobíliák vonatkozásában – elfogadta a könyvtártechnológiai korszerűsítési igényt, de a módosítások építészeti vonzata elől elzárkózott. Ez az álláspont azt a képtelen helyzetet idézte elő, hogy bár az OSZK módosító igénye szerint összetartozó funkciójú helyiségek kerültek egymás mellé, a szükséges összenyitási, vagy elválasztási kapcsolatokat nem, vagy csak részben lehetett megteremteni. (Ez a helyzet rengeteg tárgyalás és vita után 1978. szeptember 2-án rendeződött.)

A KÖZTI 1972. október 31-én kelt levelében tudomásul vette megbízójának álláspontját, de felhívta a figyelmet arra, hogy a korszerűsítési felülvizsgálatokat akkor is el kell végezni, ha könyvtártechnológiai korszerűsítés nem lesz. A korszerűsítési felülvizsgálatokat az 1971-ben betervezett műszaki berendezések elavulása, valamint hatósági előírások változása tette szükségessé. A korszerűsítési felülvizsgálati dokumentációt a KÖZTI 1978. május 15-én szállította le, amely részletesen tartalmazta az elvégzendő feladatokat. Ezt az OSZK felülvizsgálta, és a beruházónak 1978. június 20-án küldött levelében bizonyos kikötésekkel jóváhagyta. 1978. szeptember 2-án a beruházó, az OSZK és a KÖZTI végre egyezsége jutott a könyvtártechnológiai korszerűsítés tartalmát illetően, a KÖZTI hivatalosan is megkapta az OSZK 1978. június 20-án írt jóváhagyó levelét, melynek alapján a korszerűsített

könyvtártechnológiai tervezést véglegesíthette. A függőben maradt kérdéseket a későbbiekben a hatósági állásfoglalások döntötték el.

A mobiliák megtervezése körül ismételten viták támadtak. A beruházó megrendelésére a KÖZTI 1978. február 3-án szerződéstervezetet küldött a beruházónak, amelyet az módosításokkal elfogadott. A lényeges véleménykülönbségek határidő, tervezési díj, valamint műszaki tartalom kérdésében voltak. A KÖZTI – hivatkozva a könyvtártechnológiai korszerűsítésre – újabb programot kért, amit a beruházó szükségtelennek tartott, hiszen álláspontja szerint a könyvtártechnológiai korszerűsítést nem fogadta el. Továbbá nem tartotta szükségesnek egyedi mobiliák tervezését, kereskedelemben beszerezhető berendezések betervezéséhez ragaszkodott. A tervező nem fogadhatta el ezeket a szempontokat, hiszen a kereskedelemben könyvtári célbútorok a megfelelő minőségben nem voltak beszerezhetőek. Végül is hosszas egyezkedés után 1978. április 24-én a megfelelő tartalommal létrejött a mobil berendezések kiviteli tervezői szerződése 1979. június 8-i szállítási határidővel. A mobil berendezések tervezésének alapja – természetesen – a jóváhagyott, korszerűsített könyvtártechnológiai dokumentáció lehetett.

Még az 1978. év első negyedében a Beruházó Iroda jóváhagyott tervezési programot és megbízást küldött az F épületben elhelyezendő elektronikus adatfeldolgozó helyiségek kialakítására. A KÖZTI a tervezéssel az Országos Számítástechnikai Vállalatot bízta meg, de már év végére sztoriznia kellett megbízását, mivel az elektronikus adatfeldolgozó gépi berendezésre nem volt anyagi fedezet. Az elektronikus adatfeldolgozó a II. szint középrizalitjában helyezkedett volna el, számára a helyiségeket későbbi megvalósulás reményében szabadon hagytuk.

A korszerűsítési felülvizsgálati dokumentáció jóváhagyása után altervezőinknél tervezői kapacitást foglaltunk le, de generáltervezői szerződés hiányában végleges tervezői szerződésre nem kerülhetett sor. Az altervezők: VILATI: klímaautomatika, Ganz-MÁVAG: felvonók, BEAG: elektroakusztikai berendezések, FITE: filmtechnikai berendezések, MMG: tűz- és betöréssjelző központok, POTI: telefonhálózat, stb. voltak. 1978 folyamán sorozatosan műszaki egyeztetések folytak a telelift könyvszállító berendezéssel kapcsolatosan, amelynek tervezése folyamatban volt. Természetesen a telelift-berendezéstől függő építészeti, belsőépítészeti, elektromos berendezések tervezése és módosítása is hátra volt.

Az üzemi helyiségek korszerűsítési felülvizsgálatára október 16-án a KÖZTI felülvizsgálati tervet adott ki, melyet az OSZK illetékes osztályaitól kapott részletes program és géplista alapján készített el. A tervet a beruházó október 31-én elfogadta, s annak alapján a kiviteli terveket el lehetett készíteni. Az 1979. év a korszerűsítési kiviteli tervdokumentáció műszaki tartalmára vonatkozó KÖZTI-KOMBER vitával indult. Az előzetes tartalmi egyeztetés után végül is a KÖZTI április 5-én kiküldte generáltervezői szer-

ződéses ajánlatát, melyet a beruházó augusztus 7-én írt alá. A szerződés teljesítésének határideje 1980. január 28. volt.

A generálszerződés létrejötte után a KÖZTI altervezőivel is megkötötte a korszerűsítési szerződéseket.

A mobíliák kiviteli terveit a KÖZTI határidőre leszállította. Ezután hosszadalmas vita és levélváltás keletkezett a beruházó és a tervező között. A vita tárgya ismételten a könyvtártechnológiai korszerűsítésből fakadó funkcionális kapcsolatok megteremtése volt. Nevezetesen 5 db ajtóról váltottuk a levelek sorát, végül már igazgatói szinten. Végül is a KÖZTI – megunván a meddő és értelmetlen vitát –, azzal zárta levélváltását, hogy a funkcionális kapcsolat meg nem teremtéséért való felelősséget a beruházóra hárítja. A beruházó és a KÖZTI között olyan feszült lett a viszony, hogy a KÖZTI a művezetési szerződését is kénytelen volt felmondani, mivel a beruházó a tervezői hatáskörbe olyan módon avatkozott be, ami a kiadott tervek minőségét rontotta, és amiért általában egyedül a tervező a felelős.

1978. augusztus hónapban a beruházó hivatalosan értesítette a KÖZTI-t, hogy a gyorsfelvonó fogadóállomását a lehető legkisebb költséggel kell megépíteni, ezért a korábban tervezett F épületen kívüli fogadóépület elmarad, és a már elhelyezett három gyorsfelvonót legsürgősebben üzembe kell helyezni.

A Ganz-MÁVAG nyilatkozott a felvonók korszerűtlenségéről, valamint arról, hogy az aknába évek óta beszerelt és nem üzemeltetett felvonók állagukban károsodást szenvedhettek. Helyettük egy korszerűbb felvonó beépítését javasolta.

Az 1979-es év tervezési szempontból zsúfolt és gondoktól terhes volt, de az 1980-as év sem kezdődött gondmentesen. Bár így visszatekintve már nincs nagy jelentősége, meg kell jegyezni egy aprócska momentumot, amely az egész Don Quijote-i harcra jellemző volt: 1980 januárjában a beruházó a KÖZTI-hez intézett levelében elismerte a vitatott 5 db ajtó közül 2 db-nak a szükségességét.

Az 1980. év januárjában a KÖZTI leszállította a beruházónak a mobília és a korszerűsített kiviteli dokumentáció terveit. Február 21-én a beruházó a tervezési díj kifizetését „alkalmatlan tervszolgáltatás” címen megtagadta. Erre a lépésre azért került sor, mert az Állami Fejlesztési Bank a korszerűsítési szerződést nem fogadta el. A szerződés rendezésére a beruházó március 20-át javasolta. 1980. március 24-én a Beruházó Irodánál tartott műszaki észrevételezések egyetértéséből jegyzőkönyv született, melyben a korszerűsített kiviteli tervdokumentációt a beruházó az ÁFB hozzájárulásával elfogadta.

1980. április 18-án a Budavári Palota nagyberuházással kapcsolatos feladatok áttekintése céljából miniszterhelyettesi szemlét tartottak, ahol az F épület vonatkozásában az a döntés született, hogy az építkezést 1982 végéig be kell fejezni, hogy az üzembehelyezés 1983 elején megkezdődhessen. Ennek érdekében a miniszterhelyettes az egyszerűsítés lehetőségének vizsgálatát a terve-

ző, kivitelező, beruházó együttes feladatává tette. Ezt követően a KÖZTI vezetői szinten megvizsgálta az egyszerűsítés lehetőségét, és kérte a beruházó irányutatását a korrekciós tervezésre. 1980. november 27-én a KOMBER irodájában a Művelődési Minisztérium, a KOMBER, az OSZK és a KÖZTI egyeztetést tartott a korszerűsítési dokumentáció terveiről és költségeiről. Mivel a Középületépítő Vállalat november 30-ig kérte a dokumentációt, dönteni kellett ennek sorsáról. A korszerűsített kiviteli tervdokumentáció összege 100 820 579 forint volt. Ebből a beruházó 21 406 000 forint, és a korábbi költségvetésből 21 645 000 forint megtakarítást tartott lehetségesnek. A Művelődési Minisztérium képviselője megjelölte a korszerűsítési dokumentáció azon tételeit, amiknek megrendelését szükségesnek tartotta. A KÖZTI tiltakozott az igényszint csökkentése ellen, hivatkozva az ÁTB korábbi döntésére, amely a palotai épületekre vonatkozóan magas igényszintet követelt meg. Az elmaradó és megrendelendő tételek mechanikus sorolása a minőség és korszerűség lényeges romlásával járt volna.

Az OSZK képviselői valamennyi olvasószolgálati tér azonos szintű kialakítását, az állomány védelme érdekében az ipari TV-rendszer kiépítését, a Zene-műtár elektroakusztikai programjának megvalósítását, a VI. szinten lévő előadóteremnek a nemzeti könyvtár igényeinek megfelelő, reprezentatív kialakítását kérték.

1980 decemberében a KÖZTI igazgatója levelet intézett a beruházó iroda igazgatójához azzal, hogy együttesen 50 millió forint megtakarítást tart lehetségesnek.

E meghatározó események mellett továbbhőmpölygött a kivitelezés menete. Külön harcba került a VII. szint középső olvasói tereibe beépítendő, import beszerzésű álmennyezet megszerzése, amelyre a telelift-berendezés miatt volt szükség. Ugyanis a teleliftpályák itt az álmennyezet felett helyezkednek el, és így a pálya vonala mentén könnyen nyitható álmennyezeti szerkezetet kellett beépíteni.

Napirendre került a padlóburkolatok anyagának egyeztetése, az üveg-beton fűtésével kapcsolatos problémák rendezése, a gyorsfelvonó indulóállomása és egyéb szakipari kérdések.

Az 1981-es év legdöntőbb eseménye a költségcsökkentések körül zajló vita volt. 1981. február 12-én a beruházó irodánál tartott egyeztetési jegyzőkönyvben az OSZK, a KÖZTI és a beruházó képviselői az alábbiakat rögzítették:

Az 500/1975. számú ÁTB határozat az építésügyi és városfejlesztési, valamint a kulturális miniszter feladatává tette, hogy a Budavári Palota helyreállítására irányuló módosított beruházási programját 1978-ban ismételten terjessze az Állami Tervbizottság elé.

A Középülettervező Vállalat a Kommunális Beruházási Vállalat megbízásából az 1978. évben elkészítette a Budavári Palota módosított beruházási prog-

ramjavaslatát. A módosított beruházási programjavaslat az F épületre építési rovaton 620 millió forint előirányzatot tartalmaz. Az építés elhúzódása következtében szükségessé vált a nemzeti könyvtár épületének helyreállítására 1972-ben készült kiviteli tervdokumentáció tervezői korszerűsítése. A korszerűsített kiviteli tervdokumentációt a Középülettervező Vállalat 1980 elején a Kommunális Beruházási Vállalat részére leszállította. A korszerűsített kiviteli dokumentáció költségvetésének végösszege: 693,8 millió forintot tett ki.

A Középülettervező Vállalat az F épületet tervezési szempontból komplexen vizsgálta felül, és a 693,8 millió forint összbekerülési összegből 50 millió költségcsökkentést tartott lehetségesnek az épület színvonalának lényeges csökkenése nélkül, a következő részletezés szerint:

- az alárendelt helyiségek (raktárak, gépházak, csőfolyosók, irodák) oldalfal műanyag festése helyet meszelés, enyves festés;
- márványmozaik padlóburkolat helyett cementsimítás készül. A vaszerkezeti raktárak műanyag padlóburkolata elmarad. A raktárak, gépészeti termek, csőfolyosók álmennyezete helyett vakolás készül. A belső kőfaragó munkákból a 603-as előadóterem márványburkolata helyett szőnyegpadló burkolatot tesznek. A beépített berendezésekből az ötös szinttől lefelé minden fa falburkolat helyett vakolásra és festésre kerül sor. A harmadik szinten lévő világító hidakat elhagyják;
- a Corvina- és az Apponyi-terem fa álmennyezete helyett előregyártott gipszrabc álmennyezet kerül;
- a hetedik szinti olvasóterem üvegpala mennyezete helyett alumínium-rács készül;
- az „Épülettartozékok” című költségvetésből az üvegtáblák és a bronzbetűk elmaradnak. A függöny- és relaxamennyiségek részbeni csökkentésére kerül sor;
- a homlokzati kőfaragó munkákat felül kell vizsgálni, előreláthatólag 50 százalékos csökkentésről lehet szó;
- elmarad a Zeneműtár nem közönségforgalmi helyeinek akusztikus falburkolata, helyette vakolás és enyves festés készül;
- a hetedik szinti olvasóterem falburkolatából a lehetséges megtakarítást eredményező felülvizsgálatot kell tartani;
- a zártláncú TV-rendszernek csak egy része valósul meg, a Telinform berendezésről le kell mondani.

A tervező az eddig felsorolt tételeken kívül további csökkentéseket – mivel az a könyvtár funkcionális romlását idézte volna elő –, nem javasolt.

A Kommunális Beruházási Vállalat rögzítette, hogy felügyeleti hatóságával történt egyeztetés során – annak álláspontja szerint – további megtakarításokat lehet elérni az elektroakusztika berendezési tárgyainál és a beépített berendezéseknél az 1980. november 27-én végrehajtott egyeztetésről készült emlékeztető szerint.

A tervező kijelentette, hogy az elektroakusztikai és az általa szükségesnek ítélt beépített berendezések elhagyása esetén a nemzeti könyvtár a programban rögzített funkcióját nem tudja ellátni. Amennyiben a Zeneműtárra egy csökkentett igény szintű új program készül, akkor a tervező vállalat erre tervezési megbízást kér. Az Országos Széchényi Könyvtár képviselői a tervező nyilatkozatával egyetértettek.

Az 1981. év folyamán történt fontosabb események:

- a beruházó jóváhagyta a vagyonvédelmi gépház védelmi gépészetének elhagyását;

- a gyorsfelvonók korszerűsítési egyeztetése; (A beszerelt felvonók felújításának mértékét csak tartós próbaüzem után lehetett megállapítani.)

- üvegbeton födémek fűtésének kérdése páramentesítés céljából;

- a tűzvédelmi hatóság az épület könnyebb áttekinthetősége kedvéért tűzvédelmi dokumentáció kiadását kéri az egész épületre vonatkozóan, amely tartalmazza a telelift-berendezést is;

- a restaurátor műhelyt soron kívül üzembe kell helyezni, és annak ideiglenes jelleggel betörés elleni védelméről riasztóberendezés beszerelésével szükséges gondoskodni;

- a beruházó felkérte a KÖZTI-t, hogy vizsgálja felül a beépített konvektorok hőleadási képességét, mert a korábbi FÜTŐBER táblázatban szereplő műszaki paraméterek hibásak voltak.

1981-ben az ÁTB döntést hozott, hogy az F épületet 1983. december 31-re be kell fejezni.

Az 1982-es év a befejező kiviteli munkák éve volt, de a szokásos viták azért nem maradtak el. Az év legtöbb vitája az F épület fűtési rendszerére vonatkozott. A KOMBER nehezményezte, hogy a KÖZTI a korábban (20 éve) betervezett fűtési konvektorok kérdésében nem volt hajlandó lépni. A KOMBER leveleire a KÖZTI részletes tervezői véleményt küldött, melynek lényegét az alábbiakban lehetett összefoglalni:

A központi fűtés első dokumentációja 1967–68-ban került kiadásra az akkor érvényes tervezési előírások és adatok felhasználásával. A csőhálózat szerelését, valamint a tervezett konvektor típusú hőleadókat 1970-ig az összmennyiségre vonatkoztatva, 80-90 százalékban felszerelték. 1982. június 9-i levelében a beruházó jelezte, hogy 1974 óta a Budavári Palota üzemben lévő épületeiben alapvető fűtési hiányosságok jelentkeztek.

1981. február 16-i beruházói levél mellékleteként a KÖZTI megkapta a FŐTÁV-nak a várfennsíkra vonatkozó, változó hőfokú víz hőmérséklet menetrendjét. Ebből kitűnt az, hogy a Budavári Palota tervezése idején a tervezés alapjául szolgáló fűtővíz adatokhoz képest a Távfűtő Vállalat lényegesen hidegebb vizet szolgáltat. A fűtőberendezések ebből származó teljesítménylemaradása 15–20 százalékot is kitesz. Az F épületről leszerelt konvektorokat a FÜTŐBER vizsgálta, és a mérési jegyzőkönyveket az illetékeseknek megküldte.

A fenti előzmények után a KÖZTI a helyszínen vizsgálatot tartott a fűtést szerelő CSŐSZER, valamint a konvektorokat gyártó FÜTŐBER-rel lefolytatott megbeszélések után, és az alábbi véleményt rögzítette:

A 10–12 évvel ezelőtt elkészült és többször vízzel feltöltött csőhálózat és a hőleadók belső korróziójának mértéke nem mérhető fel. A belső felületeken keletkezett rozsda leválása dugulásokat okozhat. A hőközpontban a szakszerűtlen leürítés miatt szétfagyások is vannak. A 409 db betervezett és jelentős részben 10–12 éve felszerelt konvektorbetétek lamellái 70–80 százalékban deformálódtak, szennyeződtek, helyreállításuk igen kétséges eredményhez vezet. A helyreállított konvektorok hőleadása sem lesz azonban több, mint a felszerelésre alkalmas azonos elem 50–60 százaléka. A KÖZTI javaslata az volt, hogy a konvektorokat le kell szerelni, és osztályozni javítható és tönkrement csoportba. A javítás után a jelenlegi hőleadást méressék meg a FÜTŐBER-rel és az ÉMI-vel. Az így megállapított teljesítményadatok alapján lehet diszponálni a konvektorok új elosztásáról. A csőhálózatot nyomáspróbával szakaszonként ki kell próbálni, majd az iszapot, revét kimosni. A fent felsorolt intézkedések végrehajtása után képzelhető csak el a fűtőberendezések megnyugtató működtetése. A témában számtalan levél született még, amíg a probléma nyugvópont-ra jutott.

1982. június 29-én a beruházó közölte, hogy az elektroakusztikai berendezésekre csak 1 500 000 forinttal rendelkezik (a tervezett 12 millió helyett), ezért a KÖZTI-vel és az OSZK-val egyetértésben egyelőre csak a hangosító berendezést tudja megrendelni. Az 1982. július 12-én kelt KÖZTI levél leszögezte, hogy a elektroakusztikai berendezések megrendelése nélkül a Zeneműtár nem tud működni, és javasolta, hogy a későbbi rombolások elkerülése miatt legalább az elektromos vezetékek beszerelése készüljön el.

A művezetések száma jelentősen megnőtt. Számtalan munkanem befejezéséhez közeledett, de voltak olyanok is, melyek tervezői és kivitelezői megbízása még folyamatban volt.

1983 januárjában a restauráló laboratórium használatbavételi eljárása megtörtént. Március 10-én a BRFK közölte, hogy a raktárak ajtajainak aktív érzékelőkkel biztosított védelméhez ragaszkodik.

Viták folytak az Apponyi-terem Várba költöztetéséről. A beruházó szerint az Apponyi-terem berendezésének átköltöztetése gazdasági okok miatt nem valósítható meg. A KÖZTI ragaszkodott az eredeti terv szerinti restauráláshoz és a Budavári Palota F épületébe való felköltöztetéséhez, mivel az Apponyi-gyűjtemény az adományozó bútorzatával együtt kulturális és nemzeti kincs.

Az év őszén kiderült, hogy a Szakipari Vállalat a betervezett securit üvegajtókat csak import üvegből tudja biztosítani. Az importengedélyt az illetékek ezúttal villámgyorsan elintézték, jómagam október 31-én a FERUNION Külkereskedelmi Vállalatnál a külföldi szállítócég részére szabadkézzel rajzolt konszignációt készítettem – két nap alatt – a tetemes mennyiségű ajtóról.

A Kőfaragó Vállalat újból nehézségekről tájékoztatott. A korábban garantált márványanyag elfogyott, és a főbejáratí előcsarnokot csak más anyagból tudja befejezni. A rengeteg bosszúság és utánjárás után felsőbb utasításra el kellett fogadni az ötödik fajta márványféleséget, hogy az év végére kitűzött határidőt tartani lehessen.

Az OSZK főigazgatója szeptember hónapban levélben rögzítette azokat az igényeket, amelyek ez idáig még nincsenek megnyugtatóan megoldva. A közösségi terek – olvasószolgálati, kiállítási és egyéb reprezentatív jellegű helyiségek berendezése – kevés kivétellel – kielégítően megtörtént. Az irodai mobilíák és a könyvtári célbútorok – pl. katalógusszekrények, az olvasóhívó berendezés beszerzésének és szerelésének kérdése – továbbra is megoldatlan volt. Mint már korábban az OSZK és a tervező is jelezte, az OTP-rendszerű számkijelző berendezés a könyvtár céljainak nem felelt meg.

Nem történt megnyugtató intézkedés a Zeneműtár elektroakusztikai berendezésének tárgyában sem, pedig nyilvánvaló volt, hogy a korszerű Nemzeti Könyvtár Zeneműtára ilyen akusztikai berendezés nélkül nem működhet. Az állomány védelmére az olvasótermekben a zártláncú TV-rendszerek okvetlen szükségesek, az OSZK a terv szerinti kivitelezéshez ragaszkodott. Az OSZK ismételten kérte a képzőművészeti alkotások kérdésének felülvizsgálatát is. Ezek az elemek a Magyar Nemzeti Könyvtár elengedhetetlen művészi díszei lennének.

A megoldatlan kérdések és a mindennapi műszaki problémák megoldása kísérte utunkat 1983. december 22-ig, amikor is a kivitelező „készrejelentése” után a műszaki átadás-átvétel megkezdődött. A műszaki átadás-átvétel kezdete volt egy olyan folyamatnak, amelynek története már egy másik fejezetbe tartozik. Befejezésül szeretnék itt két kiemelt témát érinteni, amit a tervezés időrendben felsorolt folyamatosságából kiemeltem: az egyik az üvegbeton födémek, a másik a telelift szállítóberendezés története.

Az üvegbeton födémek története

Az első üvegbeton födémek 1962-ben magyar anyagból és magyar kivitelben készültek.

Az 1970-es évek elején a beázások, valamint az üvegtéglák törése már olyan mértékű volt, hogy sürgős intézkedés vált szükségessé. Az üvegbeton födémek hibái miatt a Budavári Palota Beruházó Iroda és a KÖZTI között bírósági eljárás folyt. A Fővárosi Gazdasági Döntőbizottság 427-162/1971. számú határozatával a beázás okát anyaghibának minősítette, de kötelezte a KÖZTI-t, hogy a meghibásodott üvegbeton födémrészekre ingyenes kijavítási dokumentációt állítson össze. Ezt a dokumentációt a KÖZTI el is készítette, javasolva abban egy plexikupolás födém készítését.

Az 1971-ben kiadott tervek tervbírálata 1971. október 15-én volt. 1972. január 6-i keltű levelében a beruházó közölte, hogy a plexikupolás megoldást nem fogadja el, helyette az összes tetőket vörösréz lemezzel kívánja beburkoltatni. A vörösrézlefedés dokumentációját – az OSZK tiltakozása ellenére – a KÖZTI 1972. április 13-án a Budavári Palota Beruházó Irodának le is szállította.

1972. február 10-én kelt levelében Garamvölgyi János műv. miniszter-helyettes közölte Szilágyi János ÉVM miniszterhelyetttel, hogy az F épület olvasótermei feletti üvegbeton födém vörösrézzel való lefedéséhez nem járul hozzá. 1972. március 7-én az ÉVM Beruházási Főosztályán értekezletet tartottak, amelyen döntés született, hogy

- a) vizsgálatot kell folytatni a kijavítás módjairól,
- b) ha ez negatív eredménnyel zárul, akkor keresni kell olyan külföldi céget, mely az üvegbeton födémeket szakszerűen és megfelelő anyagból kicseréli.

Ezt a döntést 1972. június 3-án az ÉVM Beruházási Főosztálya írásban közölte a beruházóval és a tervezővel. A KÖZTI már ezt megelőzően, 1972. január 20-án kelt levelében felkérte a Chemical Építő- és Vegyianyagokat gyártó Vállalatot, hogy a meghibásodott üvegbeton födémekkel kapcsolatosan adjon szakvéleményt, valamint készítsen egy mintamezőt a lehetséges szigetelőanyagok felhordásával. A vizsgálat negatív eredménnyel zárult. A Chemical Építő- és Vegyianyagokat gyártó Vállalat arról értesítette a KÖZTI-t, hogy a tönkrement és felhólyagosodott bitumen kenésére nem tud megfelelő szigetelőanyagokat felhordani.

Ezt követően piackutatás kezdődött importbeszerzésű üvegbetonnal kapcsolatban. Több ajánlatból Ignaz Dürr osztrák cég ajánlatát fogadták el, amely tartalmazta az üvegbeton födémek cseréjét és egy elektromos üzemeltetésű hóolvasztó berendezést is.

Az 1972. december 21-én kelt KÖZTI levél meghatározta azokat a műszaki követelményeket, melyeknek a készülő üvegbeton födémeknek meg kell felelniük.

1. Az üvegbeton födémnek teljes vízzárást kell biztosítania csapadék, víz, eső, hó, tűzoltóvíz és jéggel szemben.

2. Statikai követelmény, hogy a készülő üvegbeton födém 200 kg/m^2 igénybevételnek feleljen meg.

3. Hőtani vonatkozásban: -30°C – $+60^\circ\text{C}$ hőingadozásnál törés- és repedésmentesen kell viselkednie. (A követelmények mind az üvegtéglára, mind a köztük lévő bordákra is vonatkoztak.)

4. Az üvegbeton födém alatt télen–nyáron mesterséges légmozgatás van. A keringtetett levegő hőfoka nyáron $25\text{--}30^\circ\text{C}$, télen $20\text{--}25^\circ\text{C}$.

Ignaz Dürr ajánlatában az üvegbeton födém hőátbocsátási tényezője hőtechnikailag megfelelő volt. A KÖZTI javasolta az elektromos hóolvasztó berendezés beszerelését.

1976-ban a KOMBER megbízta az Ignaz Dürr céget az üvegbeton födémek elkészítésével, de nem rendelte meg az elektromos fűtést azzal, hogy azt a magyar féllel kívánja megvalósítani.

Az osztrák Dürr cég 1976 tavaszán kezdett a munkához, a bontási munkákat, valamint az üvegbetonhoz csatlakozó szakipari munkákat a magyar fél végezte. A Dürr cég az észak-déli, valamint a VIII. szint fölötti födémeket 1976–77-ben elkészítette.

1976. április 5-én a KÖZTI megbízta a Ganz Műszer Műveket a páralecsapódás meggátlására a betonbordák alá elektromos fűtőszál tervezésével. A Ganz Műszer Művek a kiviteli terveket 1976. július 1-re szállította. A szükséges minőségvizsgálati jegyzőkönyveket is tartalmazó kiviteli tervdokumentáció tervbírálata 1978. október 19-én történt meg. Jelen voltak a Ganz Műszer Művek, a KÖZTI, a KÖZÉV, a KOMBER és a Kulturális Minisztérium képviselői, akik a terveket elfogadták. A KÖZÉV bejelentette, hogy a kiviteli munkák elkészítését megkezdi. A KÖZTI megjegyezte, hogy a fűtőkábel felszerelése kizárólag a páramentesítést szolgálja. A KOMBER bejelentette, hogy az elkészült berendezésre a Ganz Műszer Művekkel karbantartási szerződést fog kötni. Ennek ellenére a kivitelezést a KOMBER nem rendelte meg.

1980. szeptember 23-án a KOMBER írásban közölte a KÖZTI-vel, hogy 1979. október 15-én megküldte a Dürr osztrák cégnek a Ganz által készített terveket, hogy nyilatkozzon az elektromos fűtőkábel elhelyezésével kapcsolatban. A Dürr cég 1979. október 30-án a KOMPLEX-nek írt levélben rögzítette, hogy a tetőfűtést ő már megtervezte és kivitelezésre engedélyeztette. Ha más tetőfűtést terveznek, akkor meg kell felelnie az általuk előírt műszaki paramétereknek. Együttal újra megküldte az általa tervezett megoldást. A KÖZTI levélben kifejtette, hogy a Dürr cég által előírtak szempontjából a Ganz Műszer Művek által készített dokumentáció megfelelő. Egyben nyomatékosan felhívta a beruházó figyelmét, „hogy az üvegmennyezet megfelelő fűtése nélkül az olvasótermek nem használhatók a páralecsapódás következtében jelentkező állandó esőszerű csepegés miatt.”

1980. november 12-én kelt KOMBER levél rögzítette, hogy továbbra sem ért egyet a KÖZTI műszaki megoldásával, az üvegmennyezet fűtésére más javaslatot kér.

A KÖZTI 1980. december 8-án javasolta, hogy a problémák tisztázására a KOMBER hívjon össze műszaki egyeztető tárgyalást, melyen a villamos fűtést tervező Ganz Műszer Művek, valamint az osztrák Dürr cég is legyen jelen. Együttal felhívta a figyelmet, hogy az üvegbeton mennyezetek a csapadékvíztől több helyen beáznak.

1980. december 6-án a KÖZTI konzultációt tartott, ezen úgy döntöttek, hogy az üvegfödémeket fűteni kell.

Az 1980. december 17-én kelt KOMBER levél újból leszögezi:

1. A földem villamos fűtő dokumentációja nem elégíti ki az üvegtetőt létesítő cég előírásait.

2. Az érvényes 7/1979. (VI. 26.) NIM rendelet 2/A § bekezdése értelmében a villamos fűtést megvalósítani nem lehet. Továbbá közölte, hogy a páralecsapódás csak a betonbordákon lehetséges. Javasolta egy hazai hőszigetelő csík bordára való ragasztását.

1981. január 1-én a KÖZTI válasza rögzíti, hogy az 1978. október 19-én tartott tervbírálathoz tartozó a Ganz Műszer Művek által készített tervdokumentációt. Ezt a KOMBER csak egy évvel később, 1979. október 15-én küldte meg a Dürr cégnek, amely akkor is csak magyar nyelvű dokumentációt kapott, – levelében kérte a német fordítás megküldését –, ezért a Dürr cég a Ganz Műszer Művek dokumentációját nem ismerte, így véleményét sem mondhatott arról. A levél mellékléként a KÖZTI megküldte a Budavári Palota F épülete részére előzetes villamosenergia-felhasználási engedély másolatát, amely a tervezés időpontjában érvényes jogszabályoknak megfelelt. A KÖZTI ismételten hangsúlyozta az összes érintett fél részvételével történő egyeztető tárgyalás megtartásának szükségességét.

1981 folyamán többszörös levélváltás történt a KÖZTI és a KOMBER között, melynek lényege az volt, hogy a KOMBER nem akarja kivitelezni az elektromos fűtőberendezést. A KÖZTI minden levélben hangsúlyozta az elektromos fűtés beszerelésének szükségességét a páralecsapódás megakadályozására.

1982. február 23-i levelében Mátyók László, a KÖZTI igazgatója összefoglalta az üvegbeton földémmel kapcsolatos problémákat. Röviden áttekintette az előzményeket. Megállapította: a fő baj az, hogy a betonbordák repedtek, és a víz átszivárog rajtuk. Fontosnak tartja a beruházó intézkedését az egész szerkezet megbízható javítására, vagy cseréjére.

1982. április 20-án a KOMBER helyszíni szemlét hívott össze az üvegbeton beázásai miatt, melyen a Dürr cég is részt vett. Ezen a tárgyaláson beigazolódott, hogy alapvetően a csapadékvíz bejutása a beázás oka. J. Dürr a tárgyaláson kijelentette, hogy a betonbordák külső felülete vízzáró műanyag kencével van kezelve, és a kenést évenként ismételni kell. A bordák kenését a KOMBER elmulasztotta, és az ebből eredő károsodás megszüntetése nem garanciális, hanem karbantartási kötelezettség. Megállapodás született, hogy május folyamán a tetőt vízzel árasztják el, és a vizsgálatról teszik függővé a javításokat. A KOMBER 1982. június 2-án kelt levelében közölte, hogy a tető javítási munkáit a Dürr cég végzi, úgyhogy a beázások megszűnnek tekinthetők. A páramentesítésre vonatkozó javaslatot kérik. 1982. július 8-án a KÖZTI jelentette a KOMBER-nek, hogy az üvegbeton földémen erős beázási nyomok fedezhetők fel. Csak a beázások teljes megszüntetése után tud foglalkozni a páradiffúziós kérdésekkel.

1982. október 28-án a KÖZTI – hivatkozva az 1982. október 5-i KÖZTI és KÖZÉV vezetői szintű megállapodásra –, vállalta, hogy energiatakarékos megoldást dolgoz ki az üvegfüdémekre, és döntés után a szükséges terveket megrendelésre soron kívül elkészíti.

1983. január 13-án a KÖZTI négy változatot mutatott be a meghívott zsűrinek, amely az OSZK, az OMF, a KOMBER, a KÖZTI képviselőiből állt. A zsűri javaslata szerint a kiemelt tömegen az üvegbeton födémét vörösréz lemezzel kell burkolni. A két oldalsó tömegen a „D” variációt fogadta el a zsűri, mely szerint a kiemelt középső rézlemez burkolat, az északi és déli olvasó üvegbeton födéme fölé pedig egy második üveg védőtető készült volna. Az elfogadott variációkra a KÖZTI költségbecslést készített, melyet a bírálati emlékeztetővel együtt 1983. február 1-jén a KOMBER-nek megküldött azzal, hogy a tervezésre a megbízást minél előbb küldje meg. A KOMBER a megbízást nem adta meg, és a levelet válasz nélkül hagyta.

A telelift könyvszállító berendezés létesítésének története

A 10.150/1969. ÁTB döntés következményeként a funkcióváltás miatti áttervezés újraértékelte a korábban meghatározott könyvszállítási, valamint a hír- és jelzetközlő berendezéseket is.

1970-ben a Gépipari Tudományos Egyesület javaslatot dolgozott ki a könyvszállítás korszerűsítésére, melyet az 1971 áprilisában tartott egyeztetésen – melyen az OSZK, a beruházó és a tervező vett részt –, az OSZK elfogadott. Ennek értelmében a korábbi koncepció úgy változott, hogy a toronyraktárak közép kőfalába tervezett 3-3 db 50 kg-os felvonó helyett egy-egy páternoszter rendszerű, függőleges szállításra alkalmas könyvszállító berendezés létesül, melyeknek összeköttetését a III. szinten két vízszintes szállítószalag biztosítja automatikus könyvátadással. A könyvszállító berendezés mellé 1-1 db szolgálati felvonó beépítése vált szükségessé az egyes raktári szintek, valamint a raktárak és az olvasói szint közötti gyors és gazdaságos közlekedés biztosítása érdekében.

A hírközlő berendezések vonatkozásában az OSZK felkérte a tervezőt, hogy dolgozzon ki egy tanulmánytervezetet az olvasói terek és a raktári egységek közötti jelzőrendszer – könyvigénylés és visszajelzés – korszerű megoldására. Az eredetileg tervezett telexrendszer az olvasói használatra kért, illetve kiadott raktári anyag pontos nyilvántartása szempontjából előnyös volt ugyan, de ezzel a gyors kiszolgálást nem lehetett biztosítani. Felvetődött egy pneumatikus csőpostarendszer kiépítésének igénye is, amely számos hasonló nagyságrendű könyvtárban már jól bevált.

Az 1971-ben kidolgozott terv még mindig csak az észak–déli toronyraktár és a olvasóterek korszerű kiszolgálásáról gondoskodott, de nem kapcsolta össze az olvasóttereket az épület egyéb, különböző részein elhelyezett raktárakkal.

1972 februárjában az ÁTB jóváhagyta az F épületbe telepítendő könyvszállító berendezésekre vonatkozó módosított beruházási javaslatot, és ezzel megindulhatott a piackutatás abban a vonatkozásban, hogy milyen típusú berendezés lehetne legalkalmasabb a Budavári Palota F épületében elhelyezett könyvtár számára. Az OSZK megbízottjai külföldi tanulmányúton már 1972-ben szereztek tapasztalatokat a korszerű könyvszállító berendezésekről. A tanulmányozott könyvszállító berendezések technikai fejlettsége lehetővé tette egy olyan berendezés alkalmazását, amely nemcsak a toronyraktárakat kapcsolta volna össze az észak–déli olvasótermekkel, hanem az épület különböző részein elhelyezett raktárakat és olvasói tereket is bekapcsolhatóvá tette a könyvszállítás hálózatába. A gépi berendezésekkel szemben támasztott igények: megbízható, gyors, zajtalan legyen, és minimális kiszolgáló munkaterőt igényeljen. A beruházó az ÉVM Beruházási Főosztályának engedélyével, a NIKEX Külkereskedelmi Vállalat bevonásával most már műszaki szakemberekkel együtt tanulmányozta az alkalmas könyvszállító berendezéseket. Az OSZK előzetes tanulmányaiból kiderült, hogy alkalmas berendezés szocialista relációból nem szerezhető be, ezért a tanulmány alapján ajánlattételre nyugat-európai cégeket kértek fel. Az ajánlkozó cégek megismerkedtek magával az épülettel, az üzemeltetői igényekkel és a kötelezően előírt műszaki paraméterekkel. A cégeknek az ajánlatkészítéshez a tervező az üzemeltetővel egyeztetett nyomvonaltervet szolgáltatott.

1976-ban három tőkés cég ajánlata érkezett be a NIKEX útján. A három ajánlatnak műszaki értékelését a KÖZTI elkészítette, és ezt a beruházó az illetékeseknek tudomásulvétel végett megküldte. Ennek eredményeképpen az ÉVM Beruházási Főosztálya 1976. október 7-i keltű 2-34/1976. ügyirat-számú levelében tudomásul vette, hogy a könyvtár részére import beszerzésű, automatikus könyvszállító berendezés kerül beszerzésre.

Az 1976. november 22-i egyeztető tárgyaláson az a döntés született, hogy az OSZK könyvszállítási feladatát a telelift típusú könyvszállító berendezéssel lehet legcélszerűbben és leggazdaságosabban megoldani. A berendezés behozatalára szükséges intézkedések megtétele a NIKEX Külkereskedelmi Vállalat feladata lett.

Bár a toronyraktárak megépítésével a raktározási területeket nagymértékben koncentrálni lehetett, mégis az épület adottságaiból kifolyólag a kb. 15 000 m² raktározási terület fele került a toronyraktárakon kívül elhelyezésre. Az olvasótermek kiszolgálása a decentralizált raktárakból az NSZK gyártmányú telelift automatikus könyvszállító berendezéssel vált lehetségessé. A berendezés alumínium szerkezetű sín pályahálózatból áll, amely behálózza a raktárak és olvasótermek területeit. A pálya horizontális és vertikális irányban vezetve, fordulókkal, kanyarokkal és váltókkal épült ki. A sín-pálya 100 db szállítókoszival rendelkezik. A szállítókoszók meghajtása 24 V-os villanymotorral történik, maximális rakománya 8 kp lehet. A szállítási se-

besség rakománnyal együtt vízszintes irányban 0,5 m/mp, függőleges irányban felfelé 0,35 m/mp, lefelé 0,6 m/mp. A szállító kocsi billenőtartály van elhelyezve, így a rakomány bármilyen állásban – függőlegesen, fejfelé lefelé haladva – mindig vízszintes helyzetben marad. Az állomások száma 56. A sínpálya hossza 1150 m. A berendezés a kocsi oldalán elhelyezett kódjelek alapján automatikusan működtethető, és az állomások kódjelzésére beprogramozott kocsik minden állomásra lehívhatók, vagy elirányíthatók. A szállítóberendezés üzemeltetéséhez, kezeléséhez, karbantartásához ellenőrzőtábla van beépítve a kocsi tároló állomáson. Az ellenőrző táblán fel van tüntetve a teljes telelift-berendezés izometrikusan ábrázolt nyomvonala, a beépített váltó, áramellátó, zavarjelző berendezésekkel, továbbá az egyes állomások, valamint a tűzvédelmi- és légszappantyúk elhelyezése. A zavarfelismerés egy gomb megnyomásával történik, amely a zavart egy fénypont kijelzésével jelzi. A pályán tartózkodó kocsik helyzetét szintén fénypont jelzi az ellenőrzőtáblán. Mindazon helyeken, ahol a szállítópálya nyomvonala fa- és földmennyilásokon halad át, füstgáz-érzékelőkkel vezérelt tűzvédelmi csappantyúk kerültek beépítésre, melyek tűzállósági határértéke 1,5 óra. Tűz esetén a késleltető automatika az egyes tűzvédelmi csappantyúkat addig nem engedi lezárni, míg az éppen átközlekedő tartálykocsi azokon át nem jut. Tűz esetén az egész szállítórendszer, vagy csak az érintett pályaszakasz áramtalanítható.

Mindazokon a helyeken, ahol a szállítópálya klimatizált teret nem klimatizált tértől elválasztó falnyílásokon halad keresztül, mechanikus működtetésű légszappantyúk kerülnek beépítésre. A légszappantyúk nyitása a tartálykocsi tolóerejével, zárásuk visszahúzórugóval történik. A sínpálya tisztításához külön porszívóval ellátott szervizkocsi szolgál.

Mivel a telelift-berendezés helyszükséglete igen kicsi – egy sínpályánál 24x700 cm, két sínpályánál 50x700 cm földmennyilás szükséges –, külön aknákat nem igényelt, igen alkalmas már meglévő épületekben való felszerelésre.

A telelift szállítóberendezés decentralizáltan vezérelt, ezért bármikor bővíthető, vagy új térbeli és szervezésbeli adottságokhoz igazítható.

A beruházó megbízására 1975. október 12-én a KÖZTI vállalkozási szerződést küldött a telelift szállítóberendezés nyomvonaltervének, valamint kiviteli tervének elkészítésére. A KÖZTI a telelift nyomvonaltervét elkészítette, és az 1976. év folyamán kiadta. A nyomvonalterv a későbbiek során többször módosult, míg végleges formájában az 1978. február 16-án tartott OSZK várbizottsági ülésen az üzemeltető részéről jóváhagyatott.

A tervezési szerződés a beruházó és a tervező között 1976. december 6-án jött létre, azzal a kikötéssel, hogy amennyiben a megrendelő átadja a külföldi cég által készített idegen nyelvű terv- és iratanyagot 1977. április 30-ig, a KÖZTI a berendezés beépítéséhez, illetve beszereléséhez szükséges kiviteli terveket 1977. október 29-re elkészíti.

A külkereskedelmi döntés hiánya miatt a beruházó a fenti adatszolgáltatást nem tudta teljesíteni, ezért a KÖZTI az 1977. október 29-re vállalt határidőt felmondta.

A beruházó 1977. július 5-én kelt levelében értesítette a KÖZTI-t, hogy az OSZK részére beszerzendő telelift-berendezésre a külkereskedelmi döntés megszületett, és a TELELIFT céggel a kereskedelmi tárgyalások folyamatban vannak.

1977. augusztus 9–11. között a TELELIFT cég megbízottai Budapestre jöttek, hogy a KÖZTI által korábban kiadott elvi telelift-nyomvonalterv alapján az épületet megnézzék, illetve felméréseket és egyeztetéseket végezzenek. Ez alkalommal a KÖZTI átadta a német félnek a magyar tűz- és balesetvédelmi szabványokat, azzal, hogy azokat a tervezésnél vegye figyelembe.

1977. szeptember 5-én az összes érintett 1:50 léptékű alaprajzról és met-szetekről transzparencs másolatot küldtünk a TELELIFT cégnek, hogy szerelési nyomvonalát a érvényes pallértervbe rajzolhassa be. A német fél terveinek kiadása előtt októberben még egy egyeztetést kívánt tartani, amelyre Münchenben került sor. A nyomvonal részletes tervezése a már megépült szerkezetek és gépészeti vezetékek között nem volt egyszerű feladat, és sorozatos egyeztetést kívánt meg a magyar és német tervezők között. Az egyeztetéseken műszaki szempontból mindkét fél egyszerűsített, és végül is a nehéz épületedottságok között úgyszólván bontás nélkül lehetett végigvezetni a sín pályarendszert. A TELELIFT cég terveinek hatósági bemutatása 1977. december 6-án kezdődött Budapesten, amin a tűzrendészeti hatóság vett részt.

A TELELIFT cég szerelési tervét a beruházó 1978. január 5-én adta át a tervezőnek, hogy azokat szerződésük értelmében honosítva, illetve jóváhagyó aláírásával a TELELIFT cégnek küldje vissza. A KÖZTI február 17-én jóváhagyó aláírásával ellátott tervsorozatot juttatott el a TELELIFT céghez. Utóbbi adatszolgáltatása a január 5-i szállítással azonban még nem volt teljes, hiányoztak a tűzcsappantyúkra és az elektromos berendezésekre vonatkozó tervek.

A KÖZTI az adatszolgáltatások, illetve a TELELIFT terveinek megküldésétől függően először 1978. augusztus 3-án, majd az egyeztetések, típus- és szerkezetmódosítások miatt 1979 decemberében a komplett kiviteli tervet a beruházónak leszállította.

A kivitelező a telelift-berendezést 1984. július 31-én készre jelentette. A műszaki átadás-átvétel kezdete 1984. augusztus 9., a használatbaadás határideje 1984. szeptember 30. volt.

A tervezés történetének leírásánál fő szemponton az időrendiség volt. A leírásban szereplő ismétlődések szükségszerűen következtek a bevezetőben felsorolt gazdasági döntésekből.

Szerettem volna érzékeltetni, hogy adott gazdasági körülmények között – a meghatározott építészeti koncepciót szem előtt tartva – egy létesítmény megvalósításához építetők, tervezők, beruházók, kivitelezők összehangolt munkájára van szükség.

Az eredmény megítélése nem feladatom, de elmondhatom azt, hogy akik végig kitartottak, életük legáldozatkészebb és legnehezebb munkáját vitték véghez.

A műszaki átadással és használatbavételi eljárással még nem fejeződik be egy épület építésének története.

Ezzel az eljárással az alkotók elbocsátják maguktól az épületet, átadják a használóknak, és csak remélhetik, hogy azok megértik és továbbfejlesztik a tervezői gondolatot. Az alkotóknak nincs nagyobb jutalmuk, mint ha évek múlva járva egy megvalósult épületben, tapasztalhatják azt, hogy az épület az általuk meghatározott módon éli tovább önálló életét. Így elmondhatják, hogy munkájuk nem volt hiábavaló.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Die Geschichte der Planung der neuen Nationalbibliothek

Die Regierung beschloss 1959., dass der ganze Budaer Palast zum Kulturzentrum umgebaut werden solle. Die Széchényi-Nationalbibliothek mußte in dem Flügel des Palastes an der Christinenstadt, in dem sogenannten F-Gebäude untergebracht werden. Die in der Széchényi-Nationalbibliothek tätige Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik sollte in dem neu aufzubauenden Gebäude am St. György Platz Platzierung finden, dessen Bauarbeiten gleichzeitig mit der Restaurierung des Palastes geplant wurden. Die Ausführung dieses neuen Gebäudes wurde später im Investitionsprogramm gestrichen. Der Ausführungstermin der Umbauarbeiten des Palastes war ursprünglich 1969. Diese Frist wurde aber mehrmals geändert. Der endgültige Schlusstermin für die Vollendung des F-Gebäudes wurde von der Regierung am 31. Dezember 1983 bestimmt.

Nachdem das Investitionsprogramm bestätigt worden war, fertigten die Bibliothekare mit den Architekten zusammen das Planungsprogramm und die technischen Planverfassungsaufgaben des neuen Bibliotheksgebäudes an. Nachdem es 1962 bewilligt worden war, begann sofort die Verfertigung des Bauausführungsplanes und auch die eigentliche Bauausführung. Dieser, bis 1964 angefertigte Bauplan enthält die Arbeiten für den Baumeister, für die Restaurierung der Fassade, und die konstruktiv-technischen bzw. Maschinenwesensaufgaben, aber sie bezog sich nicht auf die Innarchitektur- und Einrichtungsentwürfe. Das Programm der letztgenannten, das die Raumeinteilung des Gebäudes, die Funktion der Räume, die Einrichtungs- und Ausstattungsbedürfnisse bestimmte, fertigten die Architekten mit den Bibliothekaren 1965 zusammen an, während sie von Abteilung zu Abteilung, von Bestimmungseinheit zu Bestimmungseinheit gingen. Die später gefaßten wirtschaftlichen Beschlüsse beeinflussten aber in großem Masse den Inhalt und das Tempo der Ausführungsplanung. Die sich in die Länge ziehende Ausführung brachte zahlreiche bibliothekstechnologische und technische Probleme ans Licht. Die 1960–64 noch modernen bibliothekstechnologischen, technischen Lösungen waren 1972 schon überholt und die 1972 angefertigten neuen Pläne 1980 veraltet.

Mit den Kosten gab es schon 1964 Probleme. Der Gesamtbetrag des Bauausführungsplanes überstieg den Betrag, der in dem Investitionsprogramm bewilligt worden war. Die Kostenüberschreitung zeigte sich besonders bei den lufttechnischen Arbeiten. Die Geräte, die nur gegen Devisen, der kapitalistischen Länder zu kaufen waren und die Bedürfnisse des Betreibers mussten überprüft werden; es erschien erwünscht, die Klimaanlage aus sozialistischem

Import zu besorgen. Der Architekt gab schon 1968 an, daß die bereits 1962 aus Inlandsmaterial angefertigte Glasbetondecke der im VII. Stock untergebrachten Lesesäle feucht war. Damit fing die kostspielige „Glasbetonaffäre“ an, die bis zur Vollendung der Bauarbeiten und noch länger dauerte und deren ausführliche Schilderung sich in einem selbständigen Anhang des Aufsatzes befindet.

Extrakosten und Zeitverschwendung verursachte den Beschluß der Regierung 1969, demgemäss die Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik auch im F-Gebäude untergebracht werden musste, weil das am St. György Platz aufzubauende Gebäude in dem Investitionsprogram gestrichen wurde. Deshalb mussten die Abteilungen der Bibliothek umgestaltet und neu geplant werden, infolgedessen entstanden akzeptierbare Kompromisse unter Berücksichtigung der funktionellen Bedürfnisse. Es gab die Gelegenheit, das Program des Büchertransports zu überprüfen. Die Geschichte der Planverfassung und der Ausführung der am Ende installierten Förderanlage wird in einem anderen Anhang des Aufsatzes behandelt.

Weil der Bau immer länger dauerte, wurden die gültigen Pläne ständig unmoderner. Deshalb bat der Architekt 1977 darum, die angefertigten Pläne zu überprüfen, damit sie zu modernisieren waren. Die Bibliothek bat schon früher um die Modernisierung der Pläne von bibliothekstechnischen Gesichtspunkten aus. Die Lösung des Modernisierungsproblems dauerte monatelang und brachte natürlich auch Mehrkosten mit sich. Erst Ende 1978 konnten sich der Architekt, der Betreiber und der Investor in diesen Fragen um den Preis einiger Kompromisse einigen; dazu trug 1980 die staatliche Entwicklungsbank bei, die für die finanzielle Abwicklung der Investition verantwortlich war. Damit kam das ganze Problem noch immer nicht zur Ruhe, weil das Kulturministerium in der letzten Phase der Ausführung große Sparmassnahmen planen wollte, denn es hatte wirtschaftliche Schwierigkeiten. Der Architekt und die Bibliothek protestierten dagegen, weil ihrer Meinung nach die geplanten Kostenverminderungen die Ausübung der Funktionen einer Nationalbibliothek gefährdet hätten. Diese Diskussion dauerte 1981 ein Jahr lang und sie wurde in manchen Fällen mit nicht beruhigenden Kompromissen abgeschlossen. Viele Fragen waren noch am 22. Dezember 1983 offen, als die technische Übernahme, Übergabe des Gebäudes begann.

Az építkezés történetének bibliográfiája 1956–1985

Bevezetés

Ez a bibliográfia az előzetes tervek szerint az OSZK várbeli elhelyezése sajtójának számbavételét végezte volna el, elsősorban az OSZK Igazgatási osztályán található sajtókivágat-gyűjtemény feldolgozása révén.

Ennek az anyagnak az első, futólagos szemrevételezése alkalmával kiderült, hogy ez a feldolgozás nem érné meg a belé fektetendő munkát, mert a sajtóban megjelent tudósítások – néhány cikktől eltekintve – csupán sematikus képet festnek a problémáról. Ezért az Évkönyv szerkesztőbizottsága úgy döntött, hogy kiterjeszti a feldolgozandó anyag körét az összes olyan dokumentumra, amely nem irattári-levéltári anyag.

A Magyar Hirdető sajtófigyelő szolgálatára 1962 óta fizet elő az OSZK. Az ebből képzett sajtókivágat-gyűjtemény rendezett formában van. Az anyag feldolgozása képezte a bibliográfiai munka első fázisát. Ennek a kiegészítése céljából a következő, másodlagos forrásokat néztem át: Magyar Nemzeti Bibliográfia/ Időszaki Kiadványok Repertórium. (Előbb: Magyar Folyóiratok repertórium.) – 1959-től; Magyar Könyvtártudományi Szakirodalom Bibliográfiája. (Előbb: Gyorstájékoztató a magyar könyvtártudományi irodalomról.) – 1962-től. Továbbá egybevettem és kiegészítettem az OSZK és a FSZEK Budapest Gyűjtemény katalógusaival, valamint a Népszabadság Archivumának anyagával. A továbbiakban a következő dokumentumokat dolgoztam fel analitikusan: Könyvtáros. (Előbb: A könyvtáros.) – 1956-tól; OSZK Híradó 1959-től; az OSZK Évkönyvei 1958-tól. Az OSZK éves munkatervei és beszámolói 1958-ban már utalásokat tartalmaznak a Várra vonatkozóan, szerepeltetésük ez idő óta indokolt.

Az így összegyűjtött anyag válogatása formai szempontok szerint történt. Néhány, a címében jellegzetesnek ítélt dokumentum kivételével kihagytam továbbá azokat, amelyek a Könyvtár 1959 előtti elhelyezési problémáival foglalkoznak. Felvettem azonban minden olyan szacikket, amely akár egy mondat erejéig is utal a témára, illetve Tombor Tibor közleményét (Könyvt. Figy., 1966. 4. sz.), bár ez általánosságban foglalkozik a nemzeti könyvtárak berendezésével és felszerelésével.

A válogatás után megmaradó anyag tartalmilag és formailag rendkívül heterogén volt. Ennek megfelelően a színvonal is egyenetlen. A szerzők egy része a témával alkalmilag foglalkozó újságíró, mások a kérdésben tájékozott és felelős szakemberek. A szerzői betűrend emiatt nem lehetett a rendezés alapja. A tartalmi egyenetlenség és formai különbözőség lehetetlenné tették a bibliográfia tematikus elrendezését. Célravezetőnek egyedül az időrendi

beosztás mutatkozott, mert ezáltal az egész problémakörben legfontosabb szerepet játszó tényező, az idő domborodik ki.

A bibliográfia évekre tagolódik. Az első, az évszámot követő részben első tételként az OSZK éves munkaterve, másodikként az OSZK éves beszámolója szerepel. A harmadik tétel rendszerint a tárgyévre vonatkozó, évkönyvbeli jelentés, a megjelenési évtől függetlenül. A továbbiakban található – ha van ilyen – minden, a tárgyévre vonatkozó, vagy abban az évben megjelent, rendszerint önálló formában napvilágot látott, nyomtatott, vagy sokszorosított dokumentum. A második részben, az éven belüli időrendben a napilapok, hetilapok és folyóiratok cikkeit soroltam fel. A napi- és hetilapok esetében a lapszámot nem tüntettem fel.

A bibliográfiai leírásokat a lehetőség szerint egyszerűsítettem.

A tárgyra címében nem utaló tételeket kiegészítettem. Kivéve az OSZK Híradó egyes „Krónika”, vagy „Munkánkról, terveinkről” címeit, mert ezeknél egyértelmű, hogy azért kerültek felvételre, mert a megjelölt lapon az akkori helyzettel foglalkoznak. Az éves munkatervek és beszámolók esetében az első év – 1958 – kivételével nem jelöltem külön a tartalmat, mert hiszen azok a megfelelő helyeken tárgyalják a problémát. Az annotációkat a leírások után zárójelbe tettem. A közlemény jellegzetesnek talált kifejezései idézőjelben szerepelnek.

A bibliográfiában az MNB IKR rövidítéseit, illetve ahhoz hasonlóan képzetteket használtam. Az Országos Széchényi Könyvtár kifejezést a szakirodalomból származó anyagban OSZK-ra rövidítettem, csak az újságcikkek esetében hagytam meg teljes formájában. A címek helyesírása az eredeti szövegnek felel meg, csak a Széchényi második é-je esetében javítottam.

1956

Mit várhatnak a második ötéves tervtől? Az OSZK. (Dörnyei Sándor válasza.) = A Könyvtáros, 1956. 6. sz. 405–406. p.

A leendő új épület terve szerepeljen a második ötéves tervben.

Kocziha Jánosné: Egy régi terv a Nemzeti Könyvtár építésére. = A Könyvtáros, 1956. 6. sz. 428. p.

Fóti József Lajos: Az új Széchényi könyvtár. = Huszadik század, 1910. 364–367. p.

1957

Az OKT legutóbbi üléséről. (Az OSZK szervezete, gyűjtőköre és elhelyezése. Az OKT állásfoglalása 1957. júl. 12–13-i ülésén.) = A Könyvtáros, 1957. 3. sz. 177. p.

(Az épülethiány akadályozza az OSZK-t funkciói ellátásában.)

Mihályfi Ernő: „A kultúra vára.” = M. Nemz., 1957. nov. 27.

(„Legelősorban...” az OSZK várbeli elhelyezése a fontos.)

sz. j.: Nem fér el több könyv és kézirat az Országos Széchényi Könyvtár polcain. = M. Nemz., 1957. dec. 4.

Domanovszky György: Legyen a Vár a kultúra vára? = M. Nemz., 1957. dec. 5. (Feltétel a jó közlekedés.)

Pavlovits Károly: Hozzászólás a Vár-vitához. Milyen legyen és mi legyen benne? = M. Nemz., 1957. dec. 21.

1958

Az OSZK 1958. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 33 p.

(Az új épület biztosítása elodázhatatlan. Jelenleg három terv a Műv. Min. előtt.)

Az OSZK 1958. évi beszámolója. (h. n., é. n.) 79 p.

(Két terv: a Vigadó, vagy a vári F épület.)

Az OSZK 1958. évi beszámolója. Összeáll. a Könyvtár Igazgatósága. = OSZK Évk., 1958. Bp., 1959. 11–79. p.

Kismarty-Lechner Jenő: Legyen a Vár a kultúra vára. = M. Nemz., 1958. jan. 11.

Fülep Ferenc: Legyen a Vár a kultúra vára. = M. Nemz., 1958. jan. 17. (A Várban az OSZK önálló elhelyezést nyerhet.)

Sárai Mihály: Legyen a Vár a kultúra vára. = M. Nemz., 1958. jan. 27.

1959

Az OSZK 1959. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 31 p., 7 mell.

Az OSZK 1959. évi jelentése. Bp., 1959. 59 p., 21 tábl., 1 mell.

Az OSZK 1959. évi beszámolója. Összeáll. a Könyvtár Igazgatósága. = OSZK Évk., 1959. Bp., 1961. 11–70. p.

Az új nemzeti könyvtár építésének programtervezete. Bp., 1959. 80 p., 15 mell.

Az OSZK kollégiumának híreiből. (Végső döntés előtt áll könyvtárunk új elhelyezésének kérdése.) = OSZK Hír., 1959. 1–2. sz. 4–5. p.

Könyvtárunk leendő új épületéről. = OSZK Hír., 1959. 9. sz. 3. p.

Könyvtárépítési tervek ismertetése a Szabó Ervin körben. = A Könyvtáros, 1959. 8. sz. 585. p.

(Az OSZK várbeli elhelyezésének tervét „nem fogadta egyöntetű helyeslés.”)

A könyvtár új épületének olvasótermi rendszere. Pályázati felhívás. = OSZK Hír., 1959. 17–18. sz. melléklete.

Jelentés az OSZK kollégiumának üléséről. (Könyvtárunk új épületének előzetes terveiről...) = OSZK Hír., 1959. 19. sz. 3. p.

Az OKT legutóbbi tanácskozásáról. (Az OSZK új elhelyezésével kapcsolatban könyvmúzeum létesítésének tervét tárgyalta az OKT 1959. szeptemberi ülésén.) = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 803. p.

Sallai István: A könyvtárépítésről. = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 823–824. p. (Említi az OSZK várbeli elhelyezését is.)

Farkas László: Könyvtárunk épülő új otthonáról. = OSZK Hír., 1959. 20. sz. 7–8. p.

Farkas László: Könyvtárunk épülő új otthonáról. = OSZK Hír., 1959. 21. sz. 9–10. p.

Sajtófogadást tartott... (A Várban elhelyezendő új épületünk terveiről.) = OSZK Hír., 1959. 21. sz. 11. p.

1960

Az OSZK 1960. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 37 p., 24 tábl.

Az OSZK működése 1960-ban. = OSZK Évk., 1960. Bp., 1962. 11–37. p.

Hátori Béla–Havassy Pál–Hidas Lajos–Pajkossy György: Jelentés az OSZK új székházának tervezése kapcsán tett külföldi tanulmányutakról (1959. december–1960. február). Bp., 1960. 48 p.

Sebestyén Géza–Farkas László: Új nemzeti könyvtárunk a Várban. Bp., 1960. 49 p., ill.

(Klly. a MKSzle 1960. 2. sz.-ból.)

(Az OSZK kiadványai.)

Farkas László: Épülő új otthonunk. = OSZK Hír., 1960. 1. sz. 12–14. p.

A Vár építése ügyében... = OSZK Hír., 1960. 1. sz. 14. p.

Sebestyén Géza: Új nemzeti könyvtár a Várban. = A Könyvtáros, 1960. 2. sz. 85–88. p.

Pályázati felhívás (a vári épület olvasótermeire). = A Könyvtáros, 1960. 2. sz. 88–89. p.

Farkas László: Épülő új otthonunk. = OSZK Hír., 1960. 2. sz. 39–40. p.

Még az idén megkezdik a Nemzeti Könyvtár tervezését. = Népszabadság, 1960. márc. 1.

Zay László: A Várban helyezik el a Nemzeti Könyvtárat. = M. Nemz., 1960. márc. 1.

Nemzeti könyvtárunk a budai Várpalotában. Pályázat. = OSZK Hír., 1960. 3. sz. melléklete.

Tombor Tibor: „Tömör” raktározási lehetőségek könyvtárunk új épületében. = OSZK Hír., 1960. 3. sz. 69–71. p.

Nemzeti könyvtárunk a Várban. Pályázati felhívás. = A Könyvtáros, 1960. 4. sz. 273. p.

Sebestyén Géza–Farkas László: Új nemzeti könyvtárunk a Várban. = MKSze., 1960. 2. sz. 101–147. p.

Farkas László: Könyvtárunk nyilvános szolgálatának új lehetőségei a Várban. = OSZK Hír., 1960., 6. sz. 135–137. p.

Milyen lesz a Nemzeti Könyvtár? = Népszabadság, 1960. jún. 14.

Tájékoztatás az „A könyvtáros” 1960. évi 2. és 4. számában meghirdetett „Pályázati felhívás” és „Nemzeti könyvtárunk a Várban” c. pályázatok eredményéről. = OSZK Hír., 1960. 9. sz. 174–177. p.

Szemelvények egy külföldi tanulmányútról szóló jelentésből (Hámory–Havassy–Hidasi–Pajkossy: Jelentés...). OSZK Hír., 1960. 7–8. sz. 158–161. p.; 9. sz. 184–186. p.; 10. sz. 205–208. p.; 11–12. sz. 236. p.; 1961. 1. sz. 11–14. p.

1961

Az OSZK 1961. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 28 p., 16 tábl.

Beszámoló az OSZK 1961. évi munkájáról. Bp., 1962. 65 p.

Az OSZK működése 1961–1962-ben. = OSZK Évk., 1961–1962. Bp., 1963. 9–36. p.

Nemzeti Könyvtár a Várban. A Budavári Palota nyugati szárnya átépítésével kapcsolatos pályázatok ismertetése, a díjnyertes pályamunkák szövegeivel. Bp., 1961. 108 lev., 29. tábl. – „Szempontok az OSZK új olvasótermi hálózata kiépítéséhez.”

I. díjat nyert pályamunka. – Szerzői: Albert Gábor és dr. Ferenczyné Wendelin Lídia.

– „Javaslat a Magyar Nemzeti Könyvtár új olvasószolgálatának kiépítésére.” – II. díjat nyert pályamunka. – Szerzői: Bereczky László, Kiss Jenő és Papp István.

„Pályázat az új Nemzeti Könyvtár olvasóterem rendszerének kialakítására és a felmerülő szakmai kérdések megoldására.” – III. díjat nyert pályamunka. – Szerzője: Urbán László.

Tombor Tibor–Farkas László: Könyvtárunk építésének egy újabb állomása. = OSZK Hír., 1961. 1. sz. 14–15. p.

Farkas László: Az új nemzeti könyvtár épületének műszaki tervezése. = OSZK Hír., 1961. 2. sz. 38–41. p.

Bélley Pál–Juhászné Hajdu Helga–Soltész Zoltánné: Az OSZK állandó és változó kiállításainak, valamint a könyv- és könyvtár-propagandájának elméleti és gyakorlati kérdései a Budavári Palotában. = OSZK Hír., 1961. 3. sz. 61–63. p., 4. sz. 85–88. p.

Farkas László–Tombor Tibor: Nyilvános szolgálati helyiségek könyvtárunk új épületében. = OSZK Hír., 1961. 5. sz. 106–108. p.

Farkas László–Tombor Tibor: Könyvtárunk új épületének átdolgozott programját ismertettük. = OSZK Hír., 1961. 6. sz. 132–133. p.

Tombor Tibor: Az új épületben kialakítandó olvasótermek rendszerének kérdése. = OSZK Hír., 1961. 6. sz. 133–136. p.

Tombor Tibor: Az OSZK közművelődési funkciója. = OSZK Hír., 1961. 7–8. sz. 162–166. p.

Farkas László–Tombor Tibor: Könyvtárunk új épületének tervezési programja és műszaki tervezési feladata. = OSZK Hír., 1961. 9–10. sz. 193–194. p.

1962

Az OSZK 1962. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 26 p., 7 tábl., 2 mell.

Az OSZK évi beszámolója. 1962. Bp., 1963. 91 p.

Nagydiósi Gézané: A Hírlaptár raktári helyzete az új épület berendezésének perspektívájában. = OSZK Évk., 1960. Bp., 1962. 54–73. p. Bibliogr. 72–73. p., ill.

Havassy Pál: Megkezdődtek könyvtárunk új épületének kivitelezési munkái. = OSZK Hír., 1962. 3. sz. 64–67. p. ill.

Aczél Kovách Tamás: Gyorsliften a Várpalotába. Erkély húsz emelet magasságban. Corvinák a kiállításon. Faragják a homlokzatot. Hétmillió könyv új otthona. = Esti Hírl., 1962. ápr. 21.

Könyvtárunk új épületének terveiből. Vázlat az egyik VII. szintű olvasói térről. (Rajz.) = OSZK Hír., 1962. 4–5. sz. 95. p.

Tombor Tibor–Farkas László: Egy lap a várépítési csoport naplójából. = OSZK Hír., 1962. 4–5. sz. 96. p.

Havassy Pál: Nemzeti könyvtárunk a Budavári Palotában. = Műszaki tervezés, 1962. 5. sz. 12–15. p.

Hevesi Endre: Mi hol lesz? A kulturális intézmények elhelyezése a budavári Palotában. = Népszabadság, 1962. júl. 22.

Radnai Lóránt: A budavári Palota = Élet és Tud., 1962. aug. 5.

(Többek között: rövid ismertetés az OSZK várbeli elhelyezéséről.)

Tombor Tibor osztályvezető nyilatkozik a könyvtár leendő épületéről a Magyar televízióban. = OSZK Hír., 1962. 6–8. sz. 15–16. p.

Bánlaky Éva: Társadalmi munkán voltunk a Várban. = OSZK Hír., 1962. 6–8. sz. 130–131. p.

Horváth Mihály: A budai Várpalota – holnap. = Figyelő, 1962. okt. 31. (Többek között: röviden az OSZK új elhelyezéséről.)

Tombor Tibor–Farkas László: Halad a munka a budavári új épületünkön. = OSZK Hír., 1962. 10. sz. 170–173. p.

Ábrahám Rafael: Oroszlán-udvar felőli homlokzat. 1962. nov. 14. (Grafika.) = OSZK Hír., 1962. 11. sz. 185. p.

1963

Az OSZK évi munkaterve. 1963. (h. n., é. n.) 18 p., 9 tábl., 2 mell.

Az OSZK évi beszámolója. 1963. Bp., 1964. 67 p.

Az OSZK működése 1963–1964-ben. = OSZK Évk., 1963–1964. Bp., 1966. 11–33. p.

Farkas László–Havassy Pál–Tombor Tibor: A Nemzeti Könyvtár új épülete a Budavári Palotában. = OSZK Évk., 1961–1962. Bp., 1963. 39–103. p. Bibliogr. 101–103. p. ill.

Jelentés az OSZK 1963. évi munkatervének végrehajtásáról. Az új épülettel kapcsolatos feladatok. Kollégiumi előterjesztés. (h. n., é. n.) 25 p.

Az új Nemzeti Könyvtár működése. Bp., 1963. 20 p.

K. M.: Milyen lesz a Nemzeti Könyvtár? = Esti Hírl., 1963. jan. 8.

Gárdonyi Jenő: Hol tart a várpalota újjáépítése és mi a további program? = M. Nemz., 1963. jan. 13.

(Napirenden az 1967-re tervezett költöztetés megszervezése.)

Pozsgay Ottóné: A budai várpalota és a várnegyed helyreállításáról. = Megyei és városi stat. ért., 1963. 3. sz. 105–111. p.

(A beruházások költségeiről.)

Farkas László–Havassy Pál–Tombor Tibor: Nemzeti Könyvtárunk korszerű elhelyezése a budavári Palotában. = Termtud. Közl., 1963. 4. sz. 176–180. p.

Külföldi tapasztalatok szerint rendezik be a Nemzeti Könyvtárat. = M. Nemz., 1963. jún. 20.

Veres Pál: A budavári palota újra a kultúra fellelegvára lesz. = Néphadsereg, 1963. jún. 29.

Farkas László–Tombor Tibor: Eredmények és tervek. = OSZK Hír., 1963. 1. sz. 6–9. p., ill.

Tombor Tibor–Farkas László: Épül a Várban a Nemzeti Könyvtár. = A Könyvtáros, 1963. 9. sz. 536–538. p., ill.

Tombor Tibor: Új épületünk műszaki berendezéseiről. = OSZK Hír., 1963. 3. sz. 65–68. p., ill.

Katona Jenő: Margó. = A Könyvtáros, 1963. 11. sz. 665. p.

(A Várba költöző OSZK-ról.)

Szentiványi György: Az újjáépülő budai vár. Százlábú üvegpaloták – középkori romok felet. = Népszava, 1963. dec. 6.

(Többek között: rövid tudósítás az OSZK új elhelyezéséről.)

Az új Nemzeti Könyvtár működése. = OSZK Hír., 1963. 4. sz. 99–101. p., 5. sz. 133–137. p., 1964. 1. sz. 7–13. p., 2. sz. 34–37. p.

Farkas László: Új épületünk műszaki berendezéseiről. = OSZK Hír., 1963. 5. sz. 137–139. p.

1964

Az OSZK 1964. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 12 p., 9 tábl.

Az OSZK évi beszámolója. 1964. Bp., 1965. 73 p.

Farkas László–Havassy Pál–Tombor Tibor: A Nemzeti Könyvtár új épülete a Budavári Palotában. Bp., 1964. 72 p., ill.

(Az OSZK kiadványai LXI.)

Hevesi Endre: A budai vár a kultúra otthona. = Érdekes kalendárium, 964. 110–115. p., ill.

(Röviden az OSZK új épületéről is.)

Pajkossy György: A nemzeti könyvtár kézikönyvtárai. (Tervtanulmányi vázlat.) Bp., 1964. 7. p.

Szentmihályi János: Az új nemzeti könyvtár tájékoztató munkája. A tájékoztató munka feladatai, keretei és módszerei. (Tervtanulmányi vázlat.) Bp., 1964. 8 p.

Tombor Tibor–Farkas László: Raktározás és állományvédelem a Nemzeti Könyvtár budavári épületében. (Tervtanulmányi vázlat.) Bp., 1964. 1 p., 3 t.

Az új Nemzeti Könyvtár olvasószolgálat. *Tervtanulmányi vázlat.) Bp., 1964. 11 p., 4 t.

Milyen lesz a Várban az új Nemzeti Könyvtár? = Esti Hírl., 1964. jan. 16.

Milyen lesz a Várba telepített új Nemzeti Könyvtár? = Népszava, 1964. jan. 17.

Milyen lesz az új Nemzeti Könyvtár? = Pest m. Hírl., 1964. jan. 17.

Horváth Mihály: Mi vár a Budai Várra? = Figyelő, 1964. jan. 22.

Európa legkorszerűbb könyvtára épül a Várpalotában. = Népszava, 1964. febr. 13.

Farkas László: Építési munkánk 1964. évi „munkatervéről”. = OSZK Hír., 1964. 2. sz. 37–38. p.

G. F.: 80 000 könyv önkiszolgáló polcokon. = M. ifj., 1964. márc. 7.

Márkus László: A magyar kultúra fellelője a budavári palota. = Új ember, 1964. márc. 29.

Olvasói és szolgálati katalógusaink építéséről. = OSZK Hír., 1964. 3. sz. 59–63. p.

(Az új elhelyezés perspektívájában.)

Gárdonyi Jenő: 45 millió a budavári palota képzőművészeti alkotásaira. = M. Nemz., 1964. máj. 10.

(Az OSZK-val kapcsolatosan később határoznak.)

Gárdonyi Jenő: Milyen lesz az új Széchenyi Könyvtár új otthona a budavári palotában? = M. Nemz., 1964. jún. 21.

Otthont kap a nemzeti könyvtár. = Észak-Magyar., 1964. júl. 9.
Tizenegy emeletes könyvtártorony a budai várban. = Tolna m. Néppújs., 1964. júl. 9.
Milyen lesz a Nemzeti Könyvtár? = Népszabadság, 1964. szept. 24.
100 kilométeres könyvespolc. = Népszava, 1964. szept. 24.
Sebestyén Géza: Hol legyen a bibliográfiai műhelyünk? = A Könyvtáros, 1964. 11. sz. 656. p.
(Vitacikk az OSZK várbeli kézikönyvtárainak funkcióiról is.)
Vértessy Miklós: Beszélgetés a nyolcvanéves Közhalmi Bélával. = A Könyvtáros, 1964. 12. sz. 704–706. p.
(Szempontok az OSZK várbeli kézikönyvtárának feladataihoz.)

1965

Az OSZK munkaterve. 1965. (h. n., é. n.) 17 p., 9 tábl.
Az OSZK 1965. évi költségvetési beszámoló jelentése, a II. ötéves tervezési időszak eredményeinek értékelésére. (h. n., é. n.) 43 p., 1 mell.
Az OSZK működése az 1965–1966. években. = OSZK Évk., 1965–1966. Bp., 1967. 19–54. p.
Tombor Tibor–Farkas László: Új épületünk építési-tervezési munkáiról. = OSZK Hír., 1965. 1. sz. 14–16. p.
Négy óriás felvonó az új Széchényi Könyvtárhoz. = Esti Hírl., 1965. ápr. 3.
Tombor Tibor: Német könyvtárépítésszek Magyarországon. - Könyvtáros, 1965. 8. sz. 467–468. p.
(Látogatás a vári építkezéseken.)
Tombor Tibor: Új épületünk bútorzatáról. = OSZK Hír., 1965. 7–8. sz. 154–155. p.
Tombor Tibor: A főbejárati előcsarnok új kialakítása. = OSZK Hír., 1965. 11. sz. 230–233. p., ill.
Bálint István: Könyvszállító berendezés a Budavári Palotában létesülő Nemzeti Könyvtárban. = Műszaki tervezés, 1965. 11. sz. 29–30. p.
Farkas László–Tombor Tibor: The new home of the Hungarian National Library. = New hung. Quart., 1965. 17. sz. 148–151. p.

1966

Az OSZK munkaterve. 1966. (h. n., é. n.) 18 p., 8 tábl.
Beszámoló az OSZK 1966. évi munkája főbb feladatainak végrehajtásáról. (h. n., é. n.) 25 p.
Czagány István: A Budavári Palota és a Szent György téri épületek. Bp., 1966, Műszaki KvK. 195 p.
(Részletesen az OSZK várbeli elhelyezéséről.)
Munkánkról, terveinkről (Igazgatás, munkaszervezés, könyvtárépítés.) OSZK Hír., 1966. 1. sz. 5. p.

Farkas László–Tombor Tibor: La Bibliothèque Nationale de Hongrie. = Nouvelles études hongr., 1966. 1. sz. 202–209. p.

Farkas László–Tombor Tibor: Vengerszkaja nacional'naja biblioteka v novom zdanii. = Etjudü o Vengrii, 1966. 1. sz. 164–170. p.

Zolnay László: A Budai Várpalota újjáépítése. = Látóhatár, 1966. 1–2. sz. 179–187. p.

Tombor Tibor: A nemzeti könyvtár új otthonának tervezési és építési munkája. = Könyvtáros, 1966. 5. sz. 266–267. p.

(A várbeli épületben létesítendő könyvmúzeumról.)

Csapodi Csabáné: A magyar könyvmúzeum és a Széchényi Könyvtár várbeli elhelyezése. = Könyvtáros, 1966. 6. sz. 322–323. p.

Tombor Tibor: Nemzeti könyvtárak felszerelésének és berendezésének jellemzői és követelményei. = Könyvt. Figy., 1966. 4. sz. 321–340. p.

Ruffy Péter: Őszi délelőtt a budavári palotában. = M. Nemz., 1966. szept. 11. (Az új épületet 1970-re adják át.)

1967

Az OSZK munkaterve. 1967. (h. n., é. n.) 17 p., 9 tábl.

Az OSZK 1967. évi beszámolója. Bp., 1968. 29 p., 10 tábl.

Az OSZK feladatterve (vári felkészülési programja) a budavári palotában történő elhelyezésig. 1967–1969. Bp., 1967. 29 p.

Tombor Tibor: A Nemzeti Könyvtár különgyűjteményei és kiállítási termei a budavári új épületében. = OSZK Évk., 1965–1966. Bp., 1967. 93–111. p.

Négymillió könyv otthona lesz a várpalota. = Esti Hírl., 1967. febr. 7.

Gyors ütemben épül a várpalotában a Széchényi Könyvtár új otthona. = M. Nemz., 1967. febr. 8.

Milyen lesz a várbeli könyvtárpalota? = Népszabadság, 1967. febr. 8.

Kialakult a Széchényi Könyvtár új otthona. = Népszava, 1967. febr. 8.

Költözködési előkészületek a Széchényi Könyvtárban. = Népszabadság, 1967. jún. 8.

Állományrevízió. Költözködési előkészületek az Országos Széchényi Könyvtárban. = Pest m. Hírl., 1967. jún. 8.

(vándor): Munkásszállók, kollégiumok épülnek a fővárosban. = Népszava, 1967. júl. 9.

(Az F épület építkezésének helyzetéről is.)

G. E.: Nemzeti kincs – albérletben. A költözés negyedik határideje. Esti Hírl., 1967. aug. 14.

Győri Illés György: Nemzeti könyvtárunk megújhodása. Történelmi happy end – fél évezred után. = Népszava, 1967. aug. 27.

„Történelmi happy end – Nemzeti Könyvtárunk megújhodása” = „Nemzeti kincs – albérletben.” = OSZK Hír., 1967. 1. sz. 18–19. p.

(Idézetek és a két Hírlapcikk ellenkező mondanivalójának összehasonlítása.)

1968

Az OSZK munkaterve. 1968. (h. n., é. n.) 24 p., 9 tábl.

Az OSZK beszámolója. 1968. Bp., 1969. 49 p.

Az OSZK 1968–1969. évi működése. = OSZK Évk., 1968–1969. Bp., 1971. 9–52. p.

Jelentés a Várból a Várról. = Hétfői Hír., 1968. jan. 22.

(„...még hátra van a munka java.”)

Adatok és problémák könyvtárunk 1967. évi munkájáról. (Raktározás és állományvédelem.) = OSZK Hír., 1968. 1–2. sz. 2–3. p.

Tombor Tibor: Két év építési munkája a budavári otthonunkban. = OSZK Hír., 1968. 3–4. sz. 38–40. p.

Havassy Pál–Tombor Tibor: A Nemzeti Könyvtár új otthona. = Budapest, 1968. 6. sz. 3–5. p.

Sarkady Mária: Vietnam értünk is harcol. Az Országos Széchényi Könyvtárban ... = Közalkalmazott, 1968. jún. 12.

(Rövid híradás a Várba szánt kézikönyvtári anyag szállításáról, társadalmi munkában, egyelőre a Pollack Mihály téri raktárba.)

Fahidy József: Mi kap helyet a Budavári Palotában? = M. Hírl., 1968. jún. 16.

Vincze Lajos: A budai Vár újjáépítését 1970-re fejezik be. = M. Hírl., 1968. szept. 2.

Vándor Pál: Módosították a Várpalota építési programját. = Népszava, 1968. szept. 9.

F. G.: Új döntések a budai Várpalota hasznosítására. = Népszabadság, 1968. okt. 8.

(„Társbérloket kap az OSZK: MTA Kvtár, OMgK raktárai.)

Százezer folyóméter polc az Országos Nemzeti Könyvtárnak. = Békés m. Népújs. 1968. dec. 17.

(Békéscsabai KTSZ szállít az OSZK-nak.)

1969

Az OSZK munkaterve. 1969. Bp., 1969. 30 p., 8 tábl.

Az OSZK beszámolója. 1970. Bp., 1970. 52 p., 10 tábl.

Pajkossy György: Az OSZK új épületében tervezett, szabadpolcos olvasótermi kézikönyvtárak. Bp., 1969. 25 p.

Munkánkról, kérdéseinkről, 1969. = OSZK Hír., 1–2. sz. 5–8. p.

Jelentés a Várpalotából. = Hétfői H., 1969. márc. 9.

(„Albérloket kap az OSZK”: MTA Kvtár, OMgK raktárai.)

Mélyépítők a Várban. = M. Nemz., 1969. jún. 9.

(Az F épület gépészeti munkáiról.)

Vándor Pál: Helyzetjelentés hat nagy budapesti építkezésről. = Népszava, 1969. júl. 1.

Tőke Péter: Helyreállítási menetrend = Hétfői H., 1969. aug. 18.
(Az OSZK szolgálati helyiségei 1975-re készülnek el.)
Békés Attila: Holnapnéző a palotában. = Esti Hírl., 1969. aug. 19.
„Holnapnéző a Palotában” és a Múzeum körúton. = OSZK Hír., 1969.
7–8. sz. 118–120. p.
Kristóf Attila: A kultúra és a tudomány vára. = Magyar Hírek, 1969. nov. 1.
(„...a munka szorgosan és csendesen folyik.”)
Várbeli kézikönyvtárak mérlege. 1963–1969. = OSZK Hír., 1969. 11–12.
sz. 183–185. p.

1970

Az OSZK munkaterve. 1970. Bp., 1970. 31 p., 9 tábl.
Az OSZK beszámolója. 1970. Bp., 1971. 91 p.
Somkuti Gabriella: Az OSZK 1970–1971. évi működése. = OSZK Évk.,
1970–1971. Bp., 1973. 39–75. p.
Békés István: Gondolatok a Hírlaptárban. = M. Hírl., 1970. febr. 9.
Az OSZK felszabadulás utáni huszonöt éve, 1945–1970. (Részlet Hámori
Béla 1970. márc. 21-i ünnepi beszédéből.) = OSZK Hír., 1970. 1–2. sz. 1–3. p.
(A várbeli épületről is.)
Tombor Tibor: Építészek és könyvtárosok együttműködése. = Könyv-
táros, 1970. 7. sz. 397–398. p.
(A Vár az együttműködés „nagyszerű példája.”)
Balogh József: 100 000 méternyi könyvespolc. = Fejér m. Hírl., 1970.
okt. 10.
Balogh József: Ötvenmillió filmkocka – százméternyi könyvespolc. =
Dolgozók Lapja (Tatabánya). 1970. nov. 6.
Bajor Nagy Ernő: A nemzeti kincsek könyvtára. = Új Tükör, 1970. dec. 1.
(Az új „könyvtárpalotáról” is.)

1971

Az OSZK munkaterve. 1971. Bp., 1971. 30 p., 8 tábl.
Az OSZK beszámolója. 1971. Bp., 1972. 90 p.
Az OSZK gyűjteményeinek fejlesztési terve. 1971–1980. Bp., 1972. 6 p.,
8 mell.
–óv –: Hírek. = Élet és irod. 1971. márc. 13.
(Még mindig nem költözik a könyvtár.)
Sebestyén Géza: A könyvtárügy kulcskérdése a nemzeti könyvtár mi-
előbbi elhelyezése. = Könyvtáros, 1961. 3. sz. 138–140. p.

1972

Az OSZK munkaterve. 1972. Bp., 1972.. 43 p., 1 mell.
Az OSZK beszámolója. 1972. Bp., 1973. 102 p.

- Somkuti Gabriella: Az OSZK 1972. évi működése. = OSZK Évk., 1972. Bp., 1975. 9–42. p.
- A Budavári Palotában épülő új Nemzeti Könyvtár. Bp., 1972. 6 lev., 7 t., ill. Lásd még német, angol, francia, orosz nyelven is.
- Országos Széchényi Könyvtár. A Magyar Nemzeti Könyvtár. Bp., 1972. 42 p., 1 mell., ill.
- (Egy fejezet a vári építkezésről.)
- Szabó László, G.: Honfoglalás a Dóm téren és a Várban. = M. Hírl., 1972. márc. 4.
- (Az épülő könyvtárak közül az OSZK lesz készen utoljára.)
- Könyvtárunk 1971. évi működéséről. (Váráépítkezés.) = OSZK Hír., 1972. 3–4. sz. 48. p.
- „Telelift” berendezést szerelnék a vári épületbe. = OSZK Hír., 1972. 5–6. sz. 87–88. p.
- Könyvtár a Várban. = Fejér m. Hírl., 1972. aug. 12.
- Könyvtár a Várban. = Tolna m. Népújs., 1972. szept. 3.
- Lengyel Péter: Az Országos Széchényi Könyvtárban. = Élet és Irod., 1971. okt. 2.
- (Sebestyén Géza a várbeli épületről is nyilatkozik.)
- b. l.: Milyen lesz a korszerű könyvtárépület? = M. Nemz., 1972. okt. 19. (Lassított ütemben, de folyamatosan épül.)
- Varga Zsuzsa: Az újjáépülő budai Várpalota falai között. = Népszava, 1972. dec. 3.
- (A készülő raktárakról.)
- F. J.: A kultúra vára. = M. Hírl., 1972. dec. 24.
- (1975-re átadják az épület egy részét.)

1973

- Az OSZK munkaterve. 1973. Bp., 1973. 53 p.
- Az OSZK beszámolója. 1973. Bp., 1974. 118 p.
- Somkuti Gabriella: Az OSZK 1973. évi működése. = OSZK Évk., 1973. Bp., 1976. 9–44. p.
- Könyvtár a Várban. Több mint száz kilométer polcon helyezik el majd az Országos Széchényi Könyvtár anyagát új otthonában. = Dél-Magyaror., 1973. jan. 3.
- Czippán György: 127 évi társbérlet után önálló otthont kap az ötmilliósi kincsestár. = Hétfői H., 1973. ápr. 24.
- Könyvtárunk 1972. évi működéséről. (Vári építkezés.) = OSZK Hír., 1973. 3–4. sz. 50. p.
- Könyvtár a palotában. = Csongrád m. Hírl., 1973. aug. 17.
- (Befejezési határidő: 1978.)
- Gyulay István: Könyvek – falak. = Szolnok m. néplap, 1973. aug. 22.

(Megkezdődött a „raktártornyok” átadása.)

Polgár Tamás: Ládákból palotába. = Esti Hírl., 1973. szept. 5.

(Avatás dátuma: ?)

Költöző kötetek. = Hétfői H., 1973. okt. 15.

László Miklós: Várva várt Vár. = Magyarország, 1973. dec. 16.

(Az építkezésről is.)

Farkas László: Ami eddig elkészült a vári épületből. = OSZK Hír., 1973. 11–12. sz. 234–236. p.

1974

Az OSZK munkaterve. 1974. Bp., 1974. 67 p.

Az OSZK beszámolója. 1974. Bp., 1975. 129 p.

Somkuti Gabriella: Az OSZK 1974–1975. évi működése. = OSZK Évk., 1974–1975. Bp., 1978. 29–73. p.

Óvári Sándor tájékoztatója a vári építkezés helyzetéről a Szakszervezeti Tanács 1973. dec. 19-i értekeztetén. Ism. Bata Imre. = OSZK Hír., 1974. 1–2. sz. 41–42. p.

Nagy Sándor: A közművelődés költségvetése. = Népművelés, 1974. márc. 1–2. p.

(Elkészültek a toronyraktárak.)

Újabb közintézmények otthona lesz a palota. = Népszava, 1974. márc. 10.

(Folyik az F épület felújítása.)

Szabó Gabriella: A magyar kultúra és tudomány épülő központja: a budai Várpalota. = Budapest, 1974. ápr. 8–11. p.

Gyimesi Pál–Milhoffer Alajos: Költözünk a Várba! = OSZK Hír., 1974. 7–8. sz. 182–184. p.

Papp Mária: Nemzeti könyvtárunk a mérlegen. Az OSZK-ról jelen és jövő időben. = M. Hírl., 1974. nov. 17. ill.

1975

Az OSZK munkaterve. 1975. Bp., 1975. 74 p.

Az OSZK beszámolója. 1975. Bp., 1976. 127 p.

Kőszegi Imre: Költözik a könyvtár. = M. Nemz., 1975. jan. 1.

Munkafelajánlások teljesítése. (Raktári osztály.) = OSZK Hír., 1975. 1–2. sz. 46. p.

(A költözésről.)

Mészöly Gábor: Szétszedett könyvtár. = Magyarország, 1975. máj. 4.

(Lassan halad az építkezés.)

(KS): Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Csongrád m. Hírl., 1975. máj. 30.

M. E.: Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Dolgozók Lapja (Tatabánya), 1975. jún. 1.

Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Szolnok m. Hírl., 1975. jún. 15.

Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Tolna m. népújság, 1975. jún. 29.

M. E.: Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Vas Népe, 1975. júl. 13.

v. zs.: Jelentés a budai Vár helyreállításáról. = Népszava, 1975. szept. 16.

(„... Jelenleg a legnagyobb erővel az F épületen dolgoznak.”)

Fahidy József: Dr. Molnár Ferenc kulturális államtitkárá a szó: Szemléltetváltás. = M. Hírl., 1975. okt. 5.

(Röviden az új épületről.)

1976

Az OSZK munkaterve. 1976. Bp., 1976. 73 p.

Az OSZK beszámolója. 1976. Bp., 1977. 127 p.

Somkuti Gabriella: Az OSZK 1976–1977. évi működése. = OSZK Évk., 1976–1977. Bp., 1979. 9–70. p.

Buda Vár. Munkálatok az utolsó palotaszárnyon. = Hétfői H., 1976. febr. 23.

(1980-ban adják át. „Tervek szerint még az idén felszerelik a könyvszállító lifteket.)

Krónika. Összeáll.: Somkuti Gabriella. = OSZK Hír., 1976. 1–3. sz. 6–7. p.

(A költöztetés intézkedési tervéről.)

Terveinkről, feladatainkról. (Részletek az OSZK 1976. évi munkatervéből.) = OSZK Hír., 1976. 1–3. sz. 8–11. p.

Eöry Éva: Nemzeti könyvtárunk. = Képes újság, 1976. márc. 20. ill.

Máté György: Lassan, de bizonytalanul. Ilyen lesz a Széchényi Könyvtár új épülete. = Népszabadság, 1976. ápr. 6.

Aczél Kovách Tamás: A bölcsesség szentélye. = Esti Hírl., 1976. ápr. 6. (Rövid tudósítás az építkezésről.)

Ferenczy Endréné: A vári toronyraktárakban végzett állományvédelmi munkák. = OSZK Hír., 1976. 4–6. sz. 70–73. p.

1977

Az OSZK 1977. évi munkaterve. (h. n., é. n.) 25 p.

Az OSZK beszámolója. 1977. Bp., 1978. 90 p.

Az OSZK ötéves feladatterve. 1976–1980. Bp., 1977. 14 p.

Készül az üvegtető. (MTI fotó.) = Képes újság, 1977. jan. 1.

Nemzeti könyvvagyonunk a Budavári Palotában. = Turista, 1977. febr.

Szabó József: Mikor költözhet a Várba a 175 éves intézmény? Feladatok és gondok az Országos Széchényi Könyvtárban. = Közalkalmazott, 1977. máj. 8.

Kedvezően fejlődik az óvodai és iskolai hálózat. – Beruházási gondok. – Az országgyűlés kulturális bizottságának ülése. = Népszabadság, 1977. jún. 21. (Késik az OSZK új épülete.)
 Császtvay István: Felelősséggel. = M. Hírl., 1977. jún. 26. (Késik az OSZK új épülete.)
 –a –a: Ráérünk arra még. = M. Nemz., 1977. jún. 26. (Késik az OSZK új épülete.)
 Nagy Zoltán: Látogatóban az OSZK jövőő otthonában. = OSZK Hír., 1977. 7–8. sz. 161–164. p.
 O. J.: Nem gondolatjel, hanem kérdőjel. = Tolna m. népújság, 1977. aug. 30. (Rádióműsor kapcsán a határidők csúszásáról.)
 Mikor készül el? Lassan épül a Nemzeti Könyvtár új otthona. = Esti Hírl., 1977. okt. 19.
 Mikor költözhet a Nemzeti Könyvtár? = Népszava, 1977. okt. 19.
 Lassan készül a Széchényi Könyvtár a Várban. = M. Nemz., okt. 21. (pálffy): A könyvtár költözni készül. = Esti Hírl., 1977. dec. 24.

1978

Az OSZK munkaterve. 1978. Bp., 1978. 25 p.
 Az OSZK 1978. évi beszámolója. Bp., 1979. 92 p.
 Somkuti Gabriella: Az OSZK működése 1978-ban. = OSZK Évk., 1978. Bp., 1980. 35–86. p.
 Több pénzügyi támogatást kap a kultúra, mégis elhúzódnak a beruházások. Marczali László miniszterhelyettes tájékoztatója. = M. Nemz., 1978. márc. 14.
 (Röviden az építkezés elhúzóadásáról.)
 Mészöly Gábor: Széchényi Könyvtár végleges helyen. = Magyarország, 1978. ápr. 23.
 Enyedy László: Ötmillió könyv új otthona. Az automatizált Széchényi Könyvtár. = Élet és Tud., 1978. ápr. 28.
 Farkas László: Mikor költözik új otthonába a nemzeti könyvtár? = Könyvtáros, 1978. 5. sz. 259–261. p.
 Újabb ígéret. Jövőre elkészül a Vigadó. = Esti Hírl., 1978. jún. 26.
 Mátyás István: Közművelődési beruházások. = Népszava, 1978. jún. 29. („Az F épület kivitelezése lassan, vontatottan halad.”)
 Székely Júlia R.: Befejez(het)etlen történet. = Új Tükör, 1978. szept. 10., ill.
 (A lemaradás okairól.)
 Tormai László: Harc a Janus-arccal = Ludas Matyi, 1978. okt. 5.
 (Szatíra az építkezés körüli huzavonáról.)
 Farkas Ágnes: Közös ügyért – közös erővel. = OSZK Hír., 1978. 10–11. sz. 250–251. p.

Hegedüs Lajos: Befejez(het)etlen történet. = Új Tükör, 1978. nov. 12.
(Olvasói levél, adalékokkal az OSZK 1920-as évekbeli elhelyezési problémáiról.)

v.: Középületépítő Vállalat. Ahol nem ölbe tett kézzel várják a közeledő telet. = Építők Lapja, 1978. nov. 13.

(Az F épület építőiről.)

1979

Az OSZK 1979. évi munkaterve. Bp., 1979. 28 p.

Az OSZK 1979. évi beszámolója. Bp., 1980. 115 p.

Somkuti Gabriella: Az OSZK működése 1979-ben. = OSZK Évk., 1979. Bp., 1981. 9–65. p.

Tőtisz András: Sorbaállítás. Várból le és Várba fel. A Széchényi gondjai. = Esti Hírl., 1979. febr. 7.

Zircz Péter: A könyvtár főbb feladatai 1979-ben. OSZK Hír., 1979. 1–2. sz. 8–9. p.

Tóth Ágnes: A toronyraktárakba már költöznek. Az F épülettel folytatják a Vár rekonstrukcióját. = Népszava, 1979. júl. 1.

Faggyas Sándor: Épül az ország legnagyobb könyvtára. = Népszava, 1979. okt. 28.

Magyar Judit: Könyvtár kicsiben, nagyban. Országunkban legfőbb könyvtár a Széchényi. = Szabadidő Magazin, 1979. 4. sz.

(„E pillanatban az érvényes határidő 1980. Hát ez vicc, kérem.”)

1980

Az OSZK 1980. évi munkaterve. Bp., 1980. 30 p.

Az OSZK 1980. évi beszámolója. Bp., 1981. 122. p.

Somkuti Gabriella: Az OSZK működése 1980-ban. = OSZK Évk., 1980. Bp. 1982. 17–75. p.

Korszerű filmszínház Kelenföldön, művészeti szakközépiskola Pécssett. = Népszabadság, 1980. febr. 19.

(Rövid helyzetkép a vári építkezésről.)

Fejér Gyula: Közlekedés a budai Várban. = Népszabadság, 1980. márc. 23.
(A gyorsliftokról részletesen.)

Krónika. Összeáll. Somkuti Gabriella. = OSZK Hír., 1980. 5–6. sz. 93–94. p.

A nemzet könyvtára. Riportműsor. Riporter: Gyórfy Miklós. = OSZK Hír., 1980. 7–9. sz. 133–134. p.

(A Magyar televízióban 1980. júl. 17-én elhangzott műsor szövege.)

Vezércikk helyett – egy „új” rovat elé. Épülő új otthonunk. = OSZK Hír., 1980. 7–9. sz. 176–179. p.

Krónika. Összeáll.: Somkuti Gabriella. = OSZK Hír., 1980. 10–11. sz. 188–189. p.

Épülő új otthonunk. = OSZK Hír., 1980. 10–11. sz. 215–217. p.
Kovács L. Péter: Hatszázezer kötet már Budára érkezett. Költözik a Nemzeti Könyvtár. = Esti Hírl., 1980. dec. 31.

1981

Az OSZK 1981. évi munkaterve. Bp., 1981. 27 p.
A Budavári Palotában épülő új nemzeti könyvtár. Alaprajzok. Bp., 1981. 12 lev.
Pajkossy György: A nemzeti könyvtár központi gyűjteményeinek olvasószolgálat a Budavári Palotában. = OSZK Évk., 1979. Bp., 1981. 247–299. p.
Kristóf Károly: A Széchényi Könyvtárban. Korlátozások és költözési előkészületek. A törzsszállomány fele – házon kívül. = Esti Hírl., 1981. jan. 19.
Teknős Péter: A Széchényi-automata. = Füles, 1981. febr. 20.
Weidinger László: Budavári változások. = Népszava, 1981. ápr. 9.
(Röviden az F épület terveiről is.)
A Művelődési Minisztérium Könyvtári osztályának jelentése az OSZK-ban lefolytatott célvizsgálatról. = OSZK Hír., 1981. 3–5. sz. 46–54. p.
Épülő új otthonunk. = OSZK Hír., 1981. 3–5. sz. 72 p.
(franka): Rémhír száll a könyvtár felett. Költözik-e a Széchényi? = M. Hírl., 1981. máj 15.
Mészöly Gábor: Költözik a könyvtár. = Magyarország, 1981. máj. 17.
Fekete Gábor: Bízunk az újabb ígélet megtartásában. Befejezés előtt a Széchényi Könyvtár építése. = Népszabadság, 1981. máj. 21.
Ferenczy Endréné: A vári olvasószolgálat terveiről. = OSZK Hír., 1981. 6–7. sz. 125–127. p.
Központi restauráló műhely a Várban. = OSZK Hír., 1981. 8. sz. 164. p.
Sövény Zoltán: Könyvtárunk vándorlásai. = OSZK Hír., 1981. 9–10. sz. 180. p.
(Beszámoló a kiállításról.)
Somkuti Gabriella: „Mikor lesz új nemzeti könyvtárunk...? = Könyvtáros, 1981. 10. sz. 600–603. p.
A Kossuth Rádió 168 óra című adásában 1981. szept. 5-én elhangzott, dr. Somkuti Gabriellával, az Igazgatási osztály vezetőjével készített riport teljes szövege. = OSZK Hír., 1981. 11–12. sz. 237–240. p.
Az eddiginél gyorsabban folytatódik Budavár rekonstrukciója. = Esti Hírl., 1981. dec. 27.
Pálffy Judit: Talán már jövőre gyorslift lesz a Várba. = Esti Hírl., 1981. dec. 28.
A nemzeti könyvtár felújítása a legfontosabb. = M. Hírl., 1981. dec. 28.

1982

Az OSZK 1982. évi munkaterve. Bp., 1982. 32 p.
Az OSZK 192. évi beszámolója. Bp., 1983. 114 p.
Az OSZK Várbizottsága. = OSZK Hír., 1982. 1–2. sz. 35–36. p.

Pálffy Judit: Budavári Palotaközpont = Esti Hírl., 1982. febr. 2.
 (Két évre 125-125 millió forint a beruházásra.)
 Mátraházi Zsuzsa: Nemzeti könyvtárunk sorsa. = M. Nemz., 1982. márc. 27.
 Pálffy Judit: Olvasóihoz a köteteket konténer hozza majd. Könyvkincsek költözésre készen. Otthon a nemzeti gyűjteménynek. Budavári Palota. = Esti Hírl., 1982. ápr. 2.
 („Tizenkét hónap múltán már közelebb a remény!”)
 Jövőre elkészül a Széchényi Könyvtár új otthona. = Népszava, 1982. máj. 16.
 Karakas Péterné: A vári kézikönyvtár előkészítő munkálatairól. = OSZK Hír., 1982. 5–6. sz. 107–110. p.
 Az OSZK Várbizottsága. = OSZK Hír., 1982. 5–6. sz. 117–118. p.
 Hollós László: Könyvek palotája. = Budapest, 1982. 9. sz. 8–11. p., ill.
 Építők „rohama” a budai várban. = Déli Hírl., 1982. szept. 14.
 Meggyorsítják az Országos Széchényi Könyvtár új otthonának építését. = Népszabadság, 1982. szept. 15.
 Épül a Széchényi Könyvtár. = Népszava, 1982. szept. 15.
 Az Oroszlános-udvar felől... = Vas népe, 1982. szept. 16.
 Gyorsabb helyreállítás. = Dél-Magyarország, 1982. szept. 19.
 Garai Tamás: Betűkincsek új otthon küszöbén. = Hétfői H., 1982. nov. 1.
 Ferenczy Endréné: Az OSZK vári felkészülésének és várbeli működésének feladatterve. = OSZK Hír., 1982. 11–12. sz. 210–222. p.
 Óvári Sándor: A vári felkészülés és felköltözés intézkedési terve. OSZK Hír., 1982. 11–12. sz. 222–224. p.
 Kovács Zoltán Elképzelések a Vár közlekedéséről. = Budapest, 1982. 12. sz. 2–5. p.
 (A gyorsliftről is.)

1983

Az OSZK 1983. évi munkaterve. Bp., 1983. 38 p.
 Az OSZK 1983. évi beszámolója. Bp., 1984. 80 p.
 Év végére elkészül Buda várában a nemzeti könyvtár. = Esti Hírl., 1983. jan. 19.
 (A következő napon lásd még az országos és megyei lapokat is azonos, vagy hasonló címmel!)

Bor Kálmán: Épülő új otthonunk. (Közlekedj okosan!) = OSZK Hír., 1983. 1–2. sz. 37–38. p.
 Sz. A.: Könyvtár a Budai Várban. = Építők Lapja, 1983. febr. 4.
 Megkezdte munkáját a Központi Restauráló Laboratórium. Beszélgetés B. Kozocsa Ildikóval. Riporter: Sente Péter. = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 54–55. p.
 Megkérdeztük a Központi Laboratórium dolgozóit. Riporter: Sente Péter. = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 62–63. p.

Kovács Zoltán: Elképzelések a Vár közlekedéséről. (Részletek a Budapest, 1982. 12. számában megjelent cikkből.) = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 63–64. p.

Szilágyi Ferenc: Gondolatok a könyvtárról. Mit várnak olvasóink a Budavári Palotába költöző Széchényi Könyvtártól? = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 64–66. p.

Kovács Zoltán: Ha majd felköltözünk a Várba... = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 66. p.

Az OSZK Szakszervezeti Bizottságának 1982. évi munkájáról.

(A könyvtár új, vári épületének szociális ellátottsága.) = OSZK Hír., 1983. 3–4. sz. 82. p.

Lőcsei Gabriella: Hol leszen szállása? Séta a Nemzeti Könyvtár új otthonában. = M. Nemz., 1983. máj. 1.

Fejér Gyula: Budavári változások. = Népszabadság, 1983. máj. 1.

(Részletes helyzetismertetés az építkezésről.)

Stuber Sándor: Örkeny nyomán a Várban. = Budapest, 1983. 5. sz. 28–31. p. (Röviden az építkezésről is.)

Sajtótájékoztató a könyvtárakról. (Elhangzott a Kossuth Rádióban 1983. júl. 11-én.) = OSZK Hír., 1983. 5–6. sz. 104–108. p.

(Csak az OSZK-ra vonatkozó részeket közli.)

Bálint B. András: Könyvtár félúton. = M. Hírl., 1983. jún. 11.

(Beszélgetések Kelecsényi Gáborral, az OSZK olvasószolgálatának munkatársával.)

Ferenczy Endréné: Olvasószolgálat a Nemzeti Könyvtár új épületében. = Könyvt. Figy., 1983. 4. sz. 384–393. p.

Vig István: Januárban érkeznek a könyvek. = M. Nemz., 1983. okt. 30. (Beszélgetés Lőrinczi Edittel, az F épület belsőépítészével.)

Varga Zsolt: Megújul a Budavári Palota. = Népszava, 1983. nov. 6.

Tizenegy szintes könyvpalota. = Esti Hírl., 1983., dec. 23.

Vári krónika. 1983. aug.–dec. Összeáll.: Sonnevend Péter. = OSZK Hír., 1983. 7–12. sz. 142–144. p.

Az OSZK költöztetésének terve (Kivonatott tájékoztató.) = OSZK Hír., 1983. 7–12. sz. 144–148. p.

1984

Az OSZK 1984. évi munkaterve. Bp., 1984. 39 p.

Az OSZK 1984. évi beszámolója. Bp., 1985. 84 p.

Mészöly Gábor: Átadás közben. = Magyarország, 1984. jan. 15.

Könyvtár a palotában. Áprilisban költözhet. = Esti Hírl., 1984. jan. 17.

(A következő napon lásd még az országos és a megyei lapokat is azonos, vagy hasonló címmel!)

Cs.–F.: Végéhez ér a 181 éves társbérlet. = Hétfői H., 1984. jan. 23.

Somkuti Gabriella: A könyvtár 1983. évi munkájáról. = OSZK Hír., 1984. 1–2. sz. 1. p.

Vári krónika. 1984. január–február. Összeáll.: Sonnevend Péter. = OSZK Hír., 1984. 1–2. sz. 20–21. p.

Intézkedési terv (a kivitelezés eredményes befejezése és a költöztetés előkészítése érdekében). OSZK Hír., 1984. 1–2. sz. 21–23. p.

Lcendő otthonunk 1984. januárjában (4 fotó). = OSZK Hír., 1984. 1–2. sz. 24–25. p.

„...Állata őrzeni négy alabárdost...” (Szemelvények a vári toronyraktári ügylet dokumentumaiból.) = OSZK Hír., 1984. 1–2. sz. 31–34. p.

Várnai Iván: Költözik a Széchényi Könyvtár. = Népszabadság, 1984. febr. 1.

Mészöly Gábor: Nationalbibliothek Ferenc Széchényi. Neue Heimstätte im Budaer Burgpalast. = Budapester Rundschau, 1984. febr. 6.

Költözik a Széchényi Könyvtár. = Mestermunka, 1984. febr. 8.

Staatsoper und National-Bibliothek bald fertig. = Daily News–Neueste Nachrichten, 1984. febr. 23.

Imre Béla: Átadás előtt az Országos Széchényi Könyvtár. = Kisalföld, 1984. márc. 3.

Mátraházy Zsuzsa: (Határidőzavarban. Költözés előtt a Széchényi Könyvtár.) = M. Nemz., 1984. ápr. 22. = OSZK Hír., 1984. 3–4. sz. 85–89. p.

Mérnökök a könyvtárban. Gyulai Gergely Álmos. Riporter: Borsányi Zsuzsa. = OSZK Hír., 1984. 3–4. sz. 75–76. p.

(A vári épületről is.)

Vári krónika. Összeáll.: Sonnevend Péter. = OSZK Hír., 1984. 3–4. sz. 81–83. p.

Az OSZK vári épületének betelepítési terve. = OSZK Hír., 1984. 3–4. sz. 83–85. p.

Olvasótermek, 1984. május (5 fotó az új épületről), = OSZK Hír., 1984. 3–4. sz. 90–91. p.

Költözik a Széchényi. Nyári nyitva tartás a könyvtárakban. = Esti Hírl., 1984. jún. 20.

(Kristóf): Költöző kották. Egy hónapra bezár az Országos Széchényi Könyvtár. = Esti Hírl., 1984. júl. 30.

Egy hónapra bezár a Széchényi Könyvtár. = Népszabadság, 1984. aug. 1.

(„A nyári hónapokban egyébként júliustól tervszerűen folyt a könyvtár átköltöztetése új otthonába...”)

(m. zs.): Miért nem költözik a Széchényi Könyvtár? = M. Nemz., 1984. aug. 26.

Vári krónika (1984. május–június 15. Összeáll.: Sonnevend Péter). = OSZK Hír., 1984. 5–6. sz. 123–124. p.

Emlékeztető a KÖZÉV, a KOMBER és az OSZK párttitkárai 1984. máj. 4-i és máj. 25-i megbeszéléséről. = OSZK Hír., 1984. 5–6. sz. 125–127. p.

- K-i S.: Széchenyi vagy Széchényi? = Élet és Irod., 1984. aug. 17.
(Az F épület bejáratí felíratáról.)
- Vári krónika. (1984. június 16.–augusztus 31.) Összeáll.: Sonnevend Péter.
= OSZK Hír., 1984. 7–8. sz. 175–177. p.
- Havasi Zoltán: Az intézmény költözésének irányítása. = OSZK Hír.,
1984. 7–8. sz. 177–180. p.
- Krónika. Összeáll.: Somkuti Gabriella. = OSZK Hír., 1984. 9–10. sz.
193–194. p.
- (faggyas): Tele lesz a Telelift. Munkavédelmi ellenőrzés az Országos
Széchényi Könyvtár új otthonában. = Népszava, 1984. okt. 26.
- Pálffy Judit: Tündöklő keretben a nemzet könyvkincse. = Esti Hírl.,
1984. nov. 6.
- December 23-tól áprilisig: zárva. Költözik a Széchényi Könyvtár. = Esti
Hírl., 1984. nov. 30.
- Költözik a Széchényi Könyvtár. = M. Nemz., 1984. dec. 1.
- Áprilisban nyílik meg a Budai Várban az Országos Széchényi Könyvtár.
= Népszabadság, 1984. dec. 1.
- Sebes Erzsébet: Útban a 6 millió... Könyvre váró vártermek. = Hétfői
H., 1984. dec. 3.
- Faggyas Sándor: Könyvpalota a Várban. = Népszava, 1984. dec. 12.
- Vári krónika. (Szeptember–december.) Összeállította Ferenczy Endréne
és Sonnevend Péter feljegyzései alapján Mohor Jenő. = OSZK Hír., 1984.
11–12. sz. 239–241. p.

1985

- Az OSZK 1985. I. félévi munkaterve. Bp., 1985. 35 p.
- Az OSZK 1985. évi beszámolója. Tervezet. Bp., 1986. 70 p.
- Z. M.: Széchényi Könyvtár. Félidőben a költözés. = M. Hírl., 1985. jan. 7.
- megyesi–: Válaszra várva. Nyitás: április elsején. = M. Ifj. 1985. jan. 11.
- Kállai Katalin: Költözés közben. = Esti Hírl., 1985. jan. 15.
- A Várba költöztek. Végleges helyen. = Pest m. Hírl., 1985. jan. 22.
- (A Központi Katalógusok és a Könyvtárközi kölcsönzés.)
- Számvetés az elmúlt évről. = OSZK Hír., 1985. 1–2. sz. 1–5. p.
- Bihari Tamás: Újotthonban a nemzeti könyvtára. = Építők Lapja, 1985. febr. 25.
- (mol–): Könyvtárbe mutatató. = Esti Hírl., 1985. febr. 28.
- (mátraházi): Átadásra készen a bibliotéka a Várban. = M. Nemz., 1985.
márc. 1.
- Április 2-án ünnepélyesen megnyílik a Széchényi Könyvtár. = Népszaba-
dtság, 1985. márc. 1.
- M. I.: Nemzeti könyvtárunk új otthona a Budavári Palotában. = Népszava,
1985. márc. 1.

- M. N. P.: Egy hónap múlva nyitás. = Pest m. Hírl., 1985. márc. 1.
(A többi megyei napilapban ezen a napon azonos, vagy hasonló című – szignálatlan – cikkek jelentek meg!)
- Seregi László: Költözik a könyvtár. = M. ifj., 1985. márc. 8., ill.
(A költözés finiséről.)
- Mészöly Gábor: Rég várt pillanat. = Magyarország, 1985. márc. 22.
(A megnyitásról.)
- Bóday Pál: Tágas termek, díszes márványcsarnok. Telelift hozza az olvasnivalót. Április 9-én az olvasók előtt is megnyitja kapuit az Országos Széchényi Könyvtár. = Vasárnapi H., 1985. márc. 24.
- Széchenyi, Ybl hagyatéka. Nemzetünk könyvtára. = Műszaki élet, 1985. márc. 30.
- szigmondi–: Mit szólna Mátyás király? = Nők Lapja, 1985. márc. 30.
(A beköltözés kapcsán a könyvtár történetéről, és a Corvinianáról.)
- Nemzeti könyvtárunk új új otthona. Bence Pál felvételei. = Új Tükör, 1985. márc. 31.
- Nádor Tamás: Az értelem műhelyei. Országos Széchényi Könyvtár. = Új Tükör, 1985. márc. 31.
(békési): Új otthonban. Méltó helyen a Széchényi Könyvtár. = Közal-
kalmazott, 1985. ápr.
- Bence Pál: Nyitásra várva. = Munka, 1985. ápr.
- Herskovits Pál: A Palace for books. The National Széchényi library. = Daily News–Neueste Nachrichten, 1985. ápr. 2.
- (m. zs.): Könyvtáratatás a Várban. Hatmillió nyomtatvány új otthona. = M. Nemz., 1985. ápr. 2.
- (Ezen és a következő napon lásd még az országos és megyei napilapokat is azonos, vagy hasonló címmel!)
- Mátraházi Zsuzsa: A nemzeti könyvtára. = Ország Világ, 1985. ápr. 3., ill.
- Csávás Sándor: Megnyílt a Széchényi Könyvtár. Lakáscsere = HVG, 1985. ápr. 6.
- Balázs Ádám: Új otthonban a Széchényi Könyvtár. Séta a Budavári Palotában. = M. Hírek, 1985. ápr. 6.
- Balázs Ádám: The Széchényi Library in Buda Castle. = M. Hírek, 1985. ápr. 6.
- Fejér Gyula: Először fennállása óta, önálló otthonban a Széchényi Könyvtár. = Népszabadság, 1985. ápr. 6.
- M. O.: A legnagyobb. = Pest m. Hírl., 1985. ápr. 6.
(Széchényi Ferencről és a megnyitóról.)
- Nährboden des nationalen Genius. Széchényi-Bibliothek in neuem Heim. = Budapester Rundschau, 1985. ápr. 15.
- Az OSZK vári épületének megnyitása. Összeáll.: Somkuti Gabriella.: = OSZK Hír., 1985. 3–4. sz. 41–51. p.
- Könyvtárnyitó képekben. (15 fotó.) = OSZK Hír., 1985. 3–4. sz. 57–59. p.

Farkas László–Somkuti Gabriella: Az OSZK új otthona a Budavári Palota F épületében. = OSZK Hír., 1985. 3–4. sz. 60–84. p.

A Nemzeti Könyvtár új otthonának felavatására. „...érc, márvány és könyv nem hagy enyészni soha”. Dr. Csehák Judit avatóbeszéde. = Könyvtáros, 1985. 6. sz. 315–318. p.

Dercsényi Dezső: A királyi palotától a kultúra váráig. A pusztulás és a helyreállítás kezdete. = M. Nemz., 1985. júl. 18.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

